

Latvijas Republikas Satversmes ievads

Ringolds Balodis

“1918. gada 18. novembrī proklamētā Latvijas valsts ir izveidota, apvienojot latviešu vēsturiskās zemes un balstoties uz latviešu nācijas negrozāmo valstsgribu un tai neatņemamām pašnoteikšanās tiesībām, lai garantētu latviešu nācijas, tās valodas un kultūras pastāvēšanu un attīstību cauri gadsimtiem, nodrošinātu Latvijas tautas un ikviena brīvību un sekmētu labklājību.

Latvijas tauta izcīnīja savu valsti Brīvības cīņās. Brīvi vēlētā Satversmes sapulcē tā nostiprināja valsts iekārtu un nolēma sev Satversmi.

Latvijas tauta neatzina okupācijas režīmus, pretojās tiem un atguva brīvību, 1990. gada 4. maijā atjaunojot valstisko neatkarību uz valsts nepārtrauktības pamata. Tā godina savus brīvības cīnītājus, piemin svešo varu upurus, nosoda komunistisko un nacistisko totalitāro režīmu un to noziegumus.

Latvija kā demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts balstās uz cilvēka cieņu un brīvību, atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības un ciena mazākumtautības. Latvijas tauta aizsargā savu suverenitāti, Latvijas valsts neatkarību, teritoriju, tās vienotību un demokrātisko valsts iekārtu.

Latvijas identitāti Eiropas kultūrtelpā kopš senlaikiem veido latviešu un lībiešu tradīcijas, latviskā dzīvesziņa, latviešu valoda, vispārcilvēciskās un kristīgās vērtības. Uzticība Latvijai, latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda, brīvība, vienlīdzība, solidaritāte, taisnīgums, godīgums, darba tikums un ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats. Ikviens rūpējas par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturoties atbildīgi pret citiem, nākamajām paaudzēm, vidi un dabu.

Latvija, apzinoties savu līdzvērtību starptautiskajā kopienā, aizstāv valsts intereses un veicina vienotas Eiropas un pasaules ilgtspējīgu un demokrātisku attīstību.

Dievs, svētī Latviju!”

Satura rādītājs

A. Ievads	92
1. Satversmes ievada mērķis un saistība ar citiem Satversmes pantiem	92
2. Vispārīgs preambulu raksturojums	93
3. Preambula kā konstitūcijas sastāvdaļa	97
4. Konstitūciju preambulu saturs	99
5. Preambulu izmantošana starptautiskos dokumentos	105
6. Preambulu “kultūra” Latvijas normatīvajos aktos	106
B. Satversmes ievada ģenēze un attīstība	107
1. Satversmes vēsturiskais ievads kā valststiesiskās identitātes un valsts pamatvērtību informācijas avots	107

2. Satversmes vēsturiskā ievada jēdzieni, kas iekļauti arī 2014. gadā pieņemtajā paplašinātajā ievadā.....	110
a. Latvijas tauta	110
b. Brīvas vēlēšanas	111
c. Satversmes sapulce	111
d. Satversme	112
e. Valsts	114
3. Iepriekšējie Satversmes ievada projekti	115
4. 2014. gada Satversmes ievada izstrāde, diskusijas un pieņemšana	118
C. Satversmes ievada saturs	122
1. Vispārīgas piezīmes	122
2. Satversmes ievada konstrukcija un terminoloģija.....	124
a. Pirmā rindkopa	125
b. Otrā rindkopa.....	128
c. Trešā rindkopa	128
d. Ceturtā rindkopa	129
e. Piektā rindkopa	130
f. Sestā rindkopa.....	134
g. Latvijas valsts himna.....	134
3. Noslēgums	134

A. Ievads

1. Satversmes ievada mērķis un saistība ar citiem Satversmes pantiem

1. 1922. gada 15. februārī Satversmes sapulce apstiprināja Satversmes sapulces deputāta Friča Mendera piedāvāto⁴¹⁷ preambulu jeb ievadu. Vēsturiskā preambula ceremoniāli ievadīja Satversmes tekstu, un konstitucionālais likumdevējs, šķiet, to nebija domājis kā konstitucionālo virsvērtību avotu apkopojumu. Laika tecējums, ņemot vērā Satversmes neparasto likteni – tās **apturēšanu**,⁴¹⁸ **aizmirstību**⁴¹⁹ un **atjaunošanu** –, neglābjami mainīja Latvijas Satversmes skopā ievada saturu. Būtiskākais laika papildinājums ir **valsts nepārtrauktības** princips. Neatkarības deklarācija,⁴²⁰ kas atjaunoja un tai pašā laikā apturēja Satversmes darbību (*“izņemot tos pantus, kuri nosaka Latvijas valsts konstitucionāli tiesisko pamatu un kuri saskaņā ar 77. pantu ir grozāmi tikai ar tautas nobalsošanu”* (t.i., 1.–3., 6. pants)), savā preambulā izvērsti izklāstīja Latvijas neatkarīgās valsts varas atjaunošanas vēsturiskos faktus, sniedzot tiem juridisku novērtējumu, kā arī nostiprināja

⁴¹⁷ Satversmes komisijas 1. apakškomisijas 1921. gada 17. marta sēdes protokols Nr. 18.

⁴¹⁸ 1934. gada 15. maijā K. Ulmanis apturēja Satversmi, lai izstrādātu jaunu.

⁴¹⁹ Par spīti padomju varas centieniem nodot Satversmi aizmirstībai, tā ar nelieliem grozījumiem un papildinājumiem ir atjaunojusi savu spēkā esamību *de facto*.

⁴²⁰ Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu: Augstākās padomes deklarācija (04. 05. 1990.). *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1990. 17. maijs, Nr. 20.

Latvijas tiesību sistēmā nepārtrauktības doktrīnu.⁴²¹ Respektīvi, Satversmes vēsturiskais ievads pēc valsts atjaunošanas kļuva nesaraucami saistīts ar citu konstitucionālu dokumentu – Neatkarības deklarāciju – un kļuva daudzdimensiāls.

2. 2014. gada 19. jūnijā Saeima⁴²² vēsturisko Satversmes ievadu “*Latvijas tauta savā brīvi vēlēta Satversmes sapulcē ir nolēmusi sev šādu valsts Satversmi*” ar nelieliem papildinājumiem ietvēra jaunā Satversmes ievada otrajā rindkopā: “*Latvijas tauta izcīnīja savu valsti Brīvības cīņās. Brīvi vēlēta Satversmes sapulcē tā nostiprināja valsts iekārtu un nolēma sev Satversmi.*”

3. Jaunais 2014. gadā Saeimā pieņemtais Satversmes ievads, kas stājās spēkā 2014. gada 22. jūlijā, ir **Latvijas valsts konstitucionālās sistēmas vizītkarte**, kas lieliski atklāj Latvijas valsts būtību. Kā Saeimas 2014. gada 19. jūnija plenārsēdē norādīja deputāts Gaidis Bērziņš, kas sniedza Tieslietu ministrijas izvērtējumu par Satversmes ievada likumprojektu: “**Satversmes ievads satur Latvijas valsts konstitucionālo vērtību izklāstu un Satversmes pamatu.**”⁴²³ Satversmes ievada mērķis, kādu to saskatīja konstitucionālais likumdevējs, ir nostiprināt valsts pamatus, padarot tos redzamus, skaidrākus un līdz ar to vieglāk piemērojamus.⁴²⁴ Ievads vienlaikus ir “morāls aicinājums sabiedrībai” un “inspirācijas avots tiesību piemērotājiem”.⁴²⁵ No otras puses, no Satversmes ievada izriet konkrēti valsts pienākumi, kuriem jātiek īstenotiem ar noteiktu valsts politiku. Tāpat kā daudzu citu valstu konstitūciju preambulas, arī Latvijas Satversmes ievads vienlaikus satur tiesiski nozīmīgus konstatējumus, vērtējumus un tiesiska rakstura uzstādījumus.

2. Vispārīgs preambulu raksturojums

4. Demokrātisku valstu konstitūcijas var klasificēt pēc preambulas esamības vai neesamības:⁴²⁶

⁴²¹ Satversmes tiesas 2007. gada 29. novembra spriedumā lietā Nr. 2007-10-0102 izvērtēti tiek analizēta Latvijas valsts nepārtrauktības doktrīna, atzīstot, ka valsts nepārtrauktību raksturo valsts kā juridiskās personas nepārtrauktība jeb identitāte starptautiskajās tiesībās. Valsts nepārtrauktībai par pamatu ir ar to saistītās prasības, kas izvirzītas atbilstoši piemērojamām starptautisko tiesību normām vai procedūrām, un fakts, ka šīs prasības akceptē starptautiskā kopiena situācijās, kad rodas šaubas par valsts identitāti. Par šo jautājumu Latvijas tiesībzinātnē vairākkārt ir runāts, piemēram, skat.: 4. maijs. *Rakstu, atmiņu un dokumentu krājums par Neatkarības deklarāciju*. Jundzis T. (Zin. red.) Rīga: LU žurnāla “Latvijas Vēsture” fonds, 2000; Balodis R., Kārklīņa A. *Divdesmit gadi kopš Latvijas Neatkarības deklarācijas: valststiesību attīstības tendences un risinājumi*. Jurista Vārds, 2010. 27. aprīlis, Nr. 17/18; *Latvijas Vēsturnieku komisijas 2002. gada pētījumi – Okupācijas režīmi Latvijā 1940.–1959. gadā. Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti 10. sējums*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2004; Ziemeļe I. *State Continuity, Human Rights, and Nationality in the Baltic States*. Grām.: *The Baltic States at Historical Crossroads*. (Ed. Jundzis T.). Rīga: Latvian Academy of Sciences, 2001 u.c.

⁴²² Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115

⁴²³ Turpat.

⁴²⁴ Levits E. Dažas piezīmes par Satversmes jauno preambulu. Grām.: *Konstitucionālās tiesībpolitikas seminārs “Bīriņi 2014”*. *Semināra materiālu krājums*. Bīriņi: Publisko tiesību institūts, 2014, 123. lpp.

⁴²⁵ Turpat.

⁴²⁶ No Valsts prezidenta Konstitucionālās komisijas priekšsēdētāja, Eiropas Tiesas tiesneša Egila Levita 2013. gada 22. marta referāta “Par paplašinātu Satversmes preambulu”, kas nolasīts Valsts prezidenta Konstitucionālās komisijas sēdē Melngalvju namā (nepublicēts).

- 1) konstitūcijas, kurām ir preambula;⁴²⁷
- 2) konstitūcijas, kuras ir bez formālas preambulas, bet ar attiecīgu tekstu konstitūcijas pārējās daļās;⁴²⁸
- 3) konstitūcijas, kurām nav preambulas.⁴²⁹

Apmēram divām trešdaļām visas pasaules valstu konstitūciju ir ievadvārdi pirms konstitūcijas teksta⁴³⁰, tomēr daļa valstu savu konstitūciju sāk ar pirmo pantu.⁴³¹

5. Preambula (franču val. – *préambule*, latīņu val. – *preambulus*) nozīmē “priekšvārdi”, “priekšējs” jeb “priekšā esošs”. Jurisprudencē ar šo vārdu ierasts apzīmēt konstitūciju, likumu un citu normatīvu aktu ievaddaļas.⁴³²

Jāpiezīmē, ka preambulu kā normatīvā akta sastāvdaļas izmantošanai ir sena vēsture. Preambulas parādās jau pirmajos zināmajos normatīvajos dokumentos (piemēram, Hammurapi kodeksā).⁴³³ Senajā Grieķijā likumiem, kurus pieņēma tautas sapulcē. Klasiskā ievada formula bija – “tā nolēma tauta, kas leģitimēja sekojošo likumu”. Piemēram, Atēnās pieņemts likums ap 500./510. g.pr.Kr. sākas ar vārdiem: “Tā nolēma tauta: [..]”⁴³⁴, bet lēmums, kas pieņemts 446./445. g.pr.Kr. vēsta: “Lēmumu pieņēma padome un tauta, pirmie lēma pritāni, [..]”⁴³⁵.

⁴²⁷ No pētījumā ietvertu 50 demokrātisku valstu konstitūcijām 37 konstitūcijās ir ietverta preambula. Tās ir: Andora, Albānija, Argentīna, ASV, Austrālija, Bosnija-Hercegovina, Brazīlija, Bulgārija, Dienvidāfrikas Republika, Čehijas Republika, Filipīnas, Horvātija, Francija, Grieķija, Honkonga, Igaunija, Indija, Īrija, Japāna, Jaunzēlande, Kanāda, Krievija, Lietuva, Maķedonija, Melnkalne, Paragvaja, Polija, Portugāle, Ungārija, Vācija, Serbija, Spānija, Slovākija, Slovēnija, Šveice, Turcija, Ukraina. Vairākām valstīm – Austrijai, Beļģijai, Kiprai, Dānijai, Itālijai, Luksemburgai, Nīderlandei, Norvēģijai, Rumānijai, Singapūrai, Somijai, Zviedrijai – preambulu nav vispār. Sal.: Orgad L. *The Preamble in Constitutional Interpretation*. International Journal of Constitutional Law, Vol. 8 (2010), p. 716.

⁴²⁸ Piecas demokrātiskas valstis: Dānija, Itālija, Singapūra, Rumānija un Zviedrija.

⁴²⁹ Astoņas demokrātiskas valstis: Austrija, Beļģija, Kipra, Latvija, Luksemburga, Nīderlande, Norvēģija un Somija. Tā kā Latvijas Satversmes vēsturiskais ievads ir ļoti lakonisks un tiesību zinātnē un judikatūrā tam līdz šim nav pievērsta kaut cik nopietna vērība, tad šajā pētījumā, tāpat “no malas raugoties”, Latvija tika pieskaitīta pie tām valstīm, kuru konstitūcijai nav preambulas.

⁴³⁰ Qianfan Z., Chunqiu Y. *The Controversy on the Preamble to the Constitution and Its Effects*.

<http://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2013/06/10/the-controversy-on-the-preamble-to-the-constitution-and-its-effects/> (aplūkots 16.12.2013.).

⁴³¹ Lai gan lielākā daļa pasaules valstu konstitūciju sākas ar preambulu, ir valstis, kas savas konstitūcijas lietiski sāk ar 1. pantu. Tā preambulas nav Norvēģijas, Jemenas, Dānijas, Somijas, Islandes, Itālijas, Grieķijas, Nīderlandes, Beļģijas, Botsvānas, Lesoto, Zimbabves, Malaizijas, Singapūras un Maurīcijas konstitūcijām. Uzskaitījumu aplūkojot uzmanīgāk, var manīt zināmas sakarības. Pirmkārt, ir redzams, ka “preambulu kultūra” nav izplatīta Skandināvijas valstīs. Acīmredzama ir tiesību recepcijas fenomena ietekme. Skandināvijai ir raksturīga tiesību unifikācija, ko sekmēja jau 16. gs. pastāvošā “Kalmāras ūnija”. Skandināvu tiesību unifikācijas rezultātā reģions ir spējis savos nacionālajos likumos iekļaut līdzīgus regulējumus laulību, ģimenes, tirdzniecības, deliktu, komerciesību un nodokļu sfērā. Tāpat preambulas neesamību Singapūras konstitūcijā var izskaidrot ar to, ka Singapūra pagājušā gadsimta vidū ir atdalījusies no Malaizijas, kuras konstitūcijā nav preambulas.

⁴³² *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2005, 596. lpp.

⁴³³ <http://www.sacred-texts.com/ane/ham/ham04.htm>.

⁴³⁴ *Athen. Kleruchengesetz. Inschriftliche Gesetztexte der frühen griechischen Polis*. Hrsg. Reinhard Koener, Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, 1993, S. 1, 2.

⁴³⁵ *Athenischer Beschluss über das Verhältnis von Athen und Chalkis auf Euböa. Athen. 446/445. v.Ch./ Griechische Inschriften als Zeugnisse des privaten und öffentlichen Lebens*. Hrsg. Gerhard Pfohl. München: Ernst Heimeran Verlag, (B.g.), S. 91.

Civiltiesiskos līgumos preambula ir būtiska līguma sastāvdaļa, kuras uzdevums ir apraksta sniegšana par līguma slēgšanas faktiskajiem apstākļiem un līguma noslēgšanas mērķi. Nesaskaņu gadījumā starp līdzējiem preambulai var būt noteicošā loma līguma iztulkošanā, jo šeit tiešā veidā parādās līgumslēdzēju griba.

Konstitūciju preambulas vairumā gadījumu saglabā to sākotnējo formu, kādu tai lēmis konstitucionālais likumdevējs. Papildinātas vai grozītas tās tiek samērā reti.⁴³⁶ Konstitūciju preambulas kalpo par orientieri konstitūciju uztverē (konstitūcijas izpratnei un interpretācijai), lai konstitūcijas lasītāji vienviet varētu gūt norādes uz konstitucionāla līmeņa virsvērtībām. Tieši konstitūciju ievadā konstitucionālie likumdevēji visbiežāk ietver politiskās vadlīnijas, ideoloģiskās pamatnostādnes, atkāpes no kurām nozīmētu arī atkāpi no valsts pamatiem. Konstitūcijas ievads nosaka konstitūcijas “garu”, interpretācijas pamatu, vērtības, kuras nosaka valsts būtību, kas valstij ir jāaizsargā. Konstitūciju preambulās tiek iekļauti vēstījumi, kas, pamattektu lasot, ir jāņem vērā.⁴³⁷ Satversmes ievads jeb preambula ir tas teksts, kas nosaka **kontekstu, kurā jāinterpretē citas Satversmes normas**.⁴³⁸ Runājot līdzībās, Satversmes ievads ir konstitucionālo normu interpretācijas atslēga jeb **brilles, caur kurām daudzas Satversmes normas var uzlūkot skaidrāk un fokusētāk**, nekā lasot bez tām.

6. Preambulas bieži tiek rakstītas svinīgi deklaratīvā izteiksmes formā, ar zināmu patosu, lai uzsvērtu cieņu pret valsts augstākajām pamatvērtībām. Konstitūciju preambulās mēdz izskaidrot pieņemšanas iemeslus, ideālus, valsts pamatus, mērķus un virsuzdevumus, galvenos konstitūcijas satura un darbības principus.⁴³⁹ Tieši šai konstitūcijas politiskajā daļā tiek norādīts uz svarīgākajiem valsts konstitucionālajiem principiem un virsuzdevumiem.⁴⁴⁰

Preambula jāuzskata par īpašu konstitūcijas sastāvdaļu, kurā konstitucionālais likumdevējs pamatā iekļauj politiskas un konstitucionāla ranga vērtības. Preambulās mēdz iekļaut konkrētās nacionālās valsts **valststiesisko identitāti raksturojošos elementus**, norādes uz konkrētās **konstitūcijas tapšanas iemesliem**⁴⁴¹ vai **valsts izveidošanu**. Preambulās sastopamas arī **norādes uz valsts politiski juridisko organizācijas formu** (pie-

⁴³⁶ Piemēram, Francijas Republikas 1958. gada konstitūcija tika papildināta ar atsauci uz 2004. gada Vides hartu, šādi uzsverot valsts īpašo valsts apņemšanos nodrošināt vides aizsardzības principu.

⁴³⁷ Black C. *Black's Law Dictionary*. 6th ed. St. Paul, Minn West Publishing. 1990, p. 1175.

⁴³⁸ No Borisa Čileviča (SC) runas, apspriežot Satversmes preambulu otrajā lasījumā (Skat.: Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115).

⁴³⁹ Skat.: *Politiskā enciklopēdija*. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1987, 552. lpp.; Eglītis V. *Ievads konstitūcijas teorijā*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 93. lpp.; *Enciklopēdiskā vārdnīca*. Rīga: Latvijas enciklopēdiju redakcija, 1991, 110. lpp.; Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca. Pieejams: <http://www.latvianforyou.com/cgi-bin/l.pl?word=preambula&pos=523690> (aplūkots 02.09.2013.).

⁴⁴⁰ Schaffert I., Niedre L. *Vācu – latviešu, latviešu – vācu juridiskā vārdnīca*. Rechtswörterbuch: Deutsch – Lettisch/Lettisch – Deutsch. Otrās pārstrādātais un papildinātais izdevums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 449. lpp.

⁴⁴¹ Latvijas Republikas Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas 2012. gada 17. septembra viedokļa *Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu* 177. lpp. (Pieejams: www.president.lv).

mēram, monarhiju vai federāciju), galvenajām valsts ārpolitikas vadlīnijām,⁴⁴² attieksmi pret reliģiju,⁴⁴³ saikni ar senāku valstiskuma formu⁴⁴⁴, valsts vēsturisko savdabību⁴⁴⁵. Tādēļ preambulu mēdz dēvēt arī par “konstitūcijas jumtu”.⁴⁴⁶

Konstitūciju ievadvārdu politiskā nozīme ir ne mazāka kā juridiskā. To teksts parasti nav noformēts tiesību regulās un veidots pēc normatīvo aktu juridiskās konstrukcijas nosacījumiem. Teksts ir vērsts ne tikai uz tiesībpiemērotājiem, bet arī ikvienu valsts pilsoni. Vienlaikus konstitūcijas ievads satur tiesībpolitisku informāciju (politisko programmu), kas atklāj konkrētās konstitūcijas vērtības un politiskos orientierus.

Latvijas Satversmes ievads ir “konstitucionālās sistēmas vizītkarte”, kas ievada Latvijas valsts konstitucionālajā sistēmā. Tie atspoguļo konstitucionālā kompromisā saskaņotu valsts pašidentifikācijas aktu.

7. Konstitūciju ievaddaļā lasāmās vadlīnijas ir instruments⁴⁴⁷ citu konstitūcijas daļu interpretācijai.⁴⁴⁸ Tāpēc ir kļūdaini konstitūcijas preambulu uztvert tikai kā deklaratīva rakstura paziņojumu, ar kuru sākas konstitūcijas teksts. Šai konstitūcijas daļā visbiežāk tiek koncentrēta konstitucionālā likumdevēja griba un konstitūcijas gars. Tā domāta, lai ievirzītu konstitūcijas lietotāju “pareizajā gultnē”. Konstitūciju ievados mēdz iekļaut elementus, ko konstitucionālie likumdevēji uzskata par pašiem nozīmīgākajiem, it sevišķi valsts pamatus, pamatvērtības, virsmērķus.⁴⁴⁹ Šo elementu nozīme valsts, tautas un nācijas ideoloģijas un pašapziņas veidošanā nav noliedzama. Tieši šai konstitūcijas daļā bieži var sameklēt konstitūcijas lasīšanas kodu (atslēgu).⁴⁵⁰ Šo iemeslu dēļ preambula ir potenciāli visvairāk interpretējamā konstitūcijas daļa.

⁴⁴² Skat., piemēram, divu Otrā pasaules kara zaudētāju valstu Vācijas un Japānas konstitūcijas preambulu, kur tiek uzsvērts valsts miermīlīgums un pausts atbalsts mierīgai līdzāspastāvēšanai. Labs piemērs ir Čehijas konstitūcijas preambula, kurā valsts norāda uz savu neatraujamo saistību ar Eiropas Savienību utt.

⁴⁴³ Skat., piemēram, Indijas un Pakistānas konstitūcijas preambulu.

⁴⁴⁴ Skat., piemēram, Slovākijas, Ungārijas, Čehijas un Lietuvas konstitūcijas preambulu.

⁴⁴⁵ Skat., piemēram, Ungārijas un Polijas konstitūcijas preambulu.

⁴⁴⁶ Tajadura Tejada J. *La función política de los preámbulos constitucionales*. Cuestiones Constitucionales 2001, núm. 5, julio-diciembre, Universidad Nacional Autónoma de México, pp. 235–263.

⁴⁴⁷ Black C. *Black's Law Dictionary*. 6th ed. St. Paul, Minn West Publishing. 1990, p. 1175.

⁴⁴⁸ Narits R., Merusk K. *Estonia. Constitutional law*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 1998, p. 54.

⁴⁴⁹ Šie elementi konkrētā gadījumā ir ļoti dažādi. Piemēram, virknē valstu tiek akcentēta saikne ar valstsnācijas piederīgajiem, kas dzīvo ārpus valsts teritorijas (labs piemērs ir Polijas konstitūcijas preambula: “[...] savienoti kopības saitēm ar mūsu tautiešiem, kas izklidēti visā pasaulē”). Garantijas kultūras, valodas un nacionālo tradīciju attīstībai ir noteiktas Spānijā, tostarp arī nacionālajām minoritātēm. Polijā uzsvērts sabiedriskais dialogs, Indijā – nācijas vienotība (brālība un vienotība nācijas locekļu vidū). Tiek deklarētas valsts rūpes par attīstību (Krievija apņemas tikties nodrošināt valsts labklājību un uzplaukumu, Spānija – labklājību, kultūras un ekonomikas attīstību, ASV – celt vispārējo dzīves līmeni, Ukraina – cilvēka cienīgu dzīves apstākļu garantijas). Citur ir deklarēts valsts miermīlīgais raksturs un orientācija uz sadarbību (Japāna, Bulgārija, Igaunija, Spānija u.c. – veicināt miermīlīgas attiecības un efektīvu sadarbību starp visām pasaules tautām; VFR, Šveice – kalpot mieram visā pasaulē u.tml.). Visakcentētākā tiekšanās uz mieru, miera mīlestību un mierīgu līdzāspastāvēšanu ir Japānas konstitūcijas preambulā, tostarp šie principi turklāt vēl pastiprināti ar valsts goda izpratni, kas jāpāņem ir īpaša.

⁴⁵⁰ “The recital at the beginning of some Acts of Parliament, to explain the minds of the makers of the act, and the mischiefs they intend to remedy by it.” (Mozley & Whiteley's Law Dictionary 11th ed. Butterworth&Co (Publishers) Ltd. 1993, p. 205). Skat. arī: *Latviešu valodas vārdnīca*. Rīga: Avots, 2006, 873. lpp.

Bez interpretācijas funkcijas preambula pilda arī indivīda integrācijas, “pedagoģisko” jeb “audzinošo” funkciju. Kopš Satversmes 2014. gada 19. jūnija grozījumiem, kad tika papildināts Latvijas Satversmes ievads, Latvijas pamatlikumu efektīvāk var izmantot pedagoģiskās funkcijas realizācijai, jo preambula vizualizē konstitucionālo saturu visiem saprotamā valodā.

8. Ir arī netipiskas konstitūciju preambulas. Kā piemēru var minēt Tibetas konstitūcijas preambulu. Tibetas konstitūciju var uzskatīt par savdabīgu “politiska protesta deklarāciju”, jo ir anektētas valsts – Tibetas – konstitūcija. Tibeta patlaban ir inkorporēta Ķīnas sastāvā, un tās konstitūcijas preambulā lakoniski tiek formulēts pamata mērķis – **izveidot** neatkarīgu un demokrātisku valsti, kas saviem pilsoņiem **nodrošinās** sociālās un ekonomiskās tiesības.⁴⁵¹ Tibetas iedzīvotājiem un trimdiniekiem Tibetas konstitūcijas preambula un arī pati konstitūcija ir kā nepiepildīta neatkarības cerība. Cits piemērs ir Katalonijas konstitūcija, jo šāda valsts vēl nepastāv – tās faktiskais stāvoklis ir Spānijas province.

3. Preambula kā konstitūcijas sastāvdaļa

9. Lielu ietekmi uz preambulu kultūru ir atstājusi pirmā rakstītā konstitūcija – ASV 1787. gada konstitūcija, kas iesākas ar preambulu.⁴⁵² Kopš tā laika preambulu kultūra pieder pie “konstitūciju kanona”. Tiesību recepcija jeb tiesību pārņemšana, ko pastiprina globalizācijas raisītās informācijas apmaiņa, nodrošina preambulu “eksportu” jaunāka laika konstitūcijās. Ietekmigākajām “klasiskajām” konstitūcijām ir acīmredzama tendence iespaidot jaunākus analogus.⁴⁵³

Tomēr ikvienas valsts konstitūcija top sarežģītā politiskā procesā, kas ir neatkārtojams. Līdz ar to var teikt, ka katra konstitūcija savā ziņā ir līdzīga citām, taču tai pašā laikā tā ir īpaša un unikāla.

10. Preambula ir konstitūcijas sastāvdaļa. Kopumā konstitūcijām var būt šādas sastāvdaļas: 1) preambula; 2) vispārēji noteikumi; 3) pamatdaļa; 4) noslēguma noteikumi; 5) pārejas noteikumi; 6) pielikumi.

⁴⁵¹ Tibetu kopš 1949. gada ir okupējusi Ķīna, tomēr ik piecus gadus Tibetas pilsoņi trimdā piedalās parlamenta un valdības (Kašaga) vēlēšanās. Valsts galva Tibetai ir nemainīgs – tas ir Viņa Svētība Dalailama, kurš ir gan Tibetas garīgais, gan laicīgais vadonis. Trimdas valdība ar Dalailamu vadībā darbojas saskaņā ar Tibetas 1991. gada 14. jūnija konstitūciju, ko ir pieņēmis parlaments. Tibetiešu konstitūcija (“Trimdas Tibetiešu Statūti”) sastāv no preambulas, 11 nodaļām, kas ietver 115 pantus, un pielikuma. Tibetas konstitūcijas preambula ir interesanta ar to, ka tajā ir vēlamības forma: “Tibetas ļaudīm ir jāizveido demokrātiska valsts iekārta [...]”, bet konstitūcijā daudzi teikumi veidoti nākotnes formā (piemēram, 12. pantā teikts, ka “visiem tibetiešiem būs vārda brīvība”), jo Tibetas teritorija ir okupēta. Pieejams: http://www.servat.unibe.ch/icl/t100000_.html (aplūkots 17.05.2013.).

⁴⁵² Amerikas Savienoto Valstu konstitūcijas preambula: “*Mēs, Savienoto Valstu tauta, lai radītu pilnīgāku Savienību, nodibinātu taisnīgumu, nodrošinātu iekšējo mieru, organizētu kopīgu aizsardzību, celtu vispārējo dzīves līmeni un nodrošinātu sev un saviem pēctečiem brīvības laimi, nodibinām un ieviešam šo konstitūciju Amerikas Savienotajām Valstīm.*”

⁴⁵³ Piemēram, ir acīmredzami, ka Argentīnas konstitūcijas preambula iespaidojusies no ASV konstitūcijas preambulas. (Maddex R.L. *Constitutions of the World*. Routledge UK, 1996, p. 6).

Šīs sešas sastāvdaļas nebūt nav jāuztver kā obligātas jeb tādas, bez kurām attiecīgā valsts konstitūcija nebūtu uzskatāma par darboties spējīgu. Atsevišķām konstitūcijām, neraugoties uz iepriekšminēto loģisko daļu secīgo uzskaitījumu, svarīgas normas nav atrodamas pamatdaļā, bet iekļautas, piemēram, pielikumā. Labs piemērs ir ASV konstitūcijas pirmie desmit labojumi (Tiesību bills), kas politisku apsvērumu dēļ pēc konstitūcijas pamatdaļas ratificēšanas ir pieņemts kā pielikums. Analogisku iemeslu dēļ arī Indijas konstitūcijā federālā centra attiecības ar federācijas subjektu noteiktas pielikumā. Līdzīgi ir ar noteikumiem par konstitūciju spēkā stāšanos – konstitucionālais likumdevējs tos var atrunāt pašā konstitūcijas pamatdaļā, noslēguma noteikumos vai arī pārejas noteikumos⁴⁵⁴, taču viņš var pieņemt arī speciālu likumu par konstitūciju spēkā stāšanos un ieviešanu, kā tas savulaik tika darīts Latvijā.⁴⁵⁵

11. Aplūkojot konstitūciju ievadus pēc to juridiskās ietekmes, jāsecina, ka jautājums par to, kā uztvert preambulu, tiek risināts dažādi. Pamatā var izšķirt trīs galvenās pieejas, kas izriet no šīs konstitūcijas sastāvdaļas saistošā rakstura un saturiskās nozīmes visas konstitūcijas kontekstā:

Netiešās juridiskās ietekmes pieeja balstās uz to, ka šī konstitūcijas daļa tiek uzskatīta par faktu un uzskatu apkopojumu, kam piemīt vairāk politisks, nevis juridisks raksturs. Netieši to apliecina apstākļi, ka preambulas teksts nav konstruēts kā tiesību norma, bet gan stāstījuma formā, kuram dots politisks izvērtējums. Tomēr jāatzīmē, ka demokrātiskā iekārtā arī politiskam uzstādījumam konstitucionālā tekstā jebkurā gadījumā ir juridiskas konsekvences, jo šie uzstādījumi, arī ja tie nav formulēti tiesiska siloģisma formā, ir jāņem vērā konstitūcijas interpretācijā.

Pastarpinātas juridiskās ietekmes pieeja būtībā ir atvasinājums no netiešās juridiskās ietekmes pieejas, kad tiesa, nenoliedzot preambulas lomu, tās vietā šim nolūkam cenšas sameklēt citus konstitūcijas pantus. Tas iespējams, ja attiecīgā konstitūcija (parasti – tās ievadnoteikumi) satur pietiekami plašu un izvērstu saturisko politiku un principus noteicošas normas, kas jau detalizētākā veidā konkretizē preambulā izteikto domu (piemēram, Spānijā un Portugālē; turpretim Satversmē šādas normas praktiski nav).

Tiešās juridiskās ietekmes pieeja nosaka, ka preambulā ir rodams konstitūcijas normatīvais pamats un tā vienlaikus ir konkrēta vadlīnija interpretācijai.⁴⁵⁶ Konstitūciju preambulām tādējādi ir primāri juridiski normatīvs raksturs. Tās var tikt piemērotas gan tieši – kā jebkuras citas tieši piemērojamas konstitūcijas normas –, gan kalpot par citu konstitūcijas normu precīzu un zinātnisku interpretācijas vadlīniju.⁴⁵⁷ Dažkārt valsts kon-

⁴⁵⁴ Piemēram, Čīles un Kuka salu konstitūcijai ir šāda pārejas nodaļa.

⁴⁵⁵ 1922. gada 20. jūnija Latvijas Satversmes sapulces kopsēdē pieņemtais likums par Latvijas Republikas Satversmes spēkā stāšanos un ieviešanu noteica, ka Satversme stājas spēkā, pirmajai Latvijas Republikas Saeimai kopā sanākot 1922. gada 7. novembrī pulksten 12.00 dienā. Likums tāpat paredzēja pirmo Saeimas vēlēšanu komisijas izveides kārtību u.c.

⁴⁵⁶ Qianfan Z., Chunqiu Y. *The Controversy on the Preamble to the Constitution and Its Effects*. <http://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2013/06/10/the-controversy-on-the-preamble-to-the-constitution-and-its-effects/> (aplūkots 16.12.2013.).

⁴⁵⁷ Sal.: Eglītis V. *Ievads konstitūcijas teorijā*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 93. lpp.

stitucionālā tiesa konstitūcijas preambulā var rast pamatojumu pat cita konstitucionāla ranga likuma ierobežošanai⁴⁵⁸.

Jebkurā gadījumā preambulai kā konstitūcijas sastāvdaļai neatkarīgi no tā, vai tā tiek uzskatīta par primāri politisku uzstādījumu vai par juridiski normatīvu tiesību tekstu, ir būtiska nozīme visas konstitūcijas kopējā izpratnē, it sevišķi tās normu interpretācijā. Turklāt jāņem vērā, ka preambulas parasti nevar vērtēt kopumā, jo tās satur ļoti dažādus izteikumus. Tādēļ jāraugās tieši uz konkrēto preambulas izteikumu – vai tas ir primāri politisks uzstādījums, kas ņemams vērā juridiskajā interpretācijā, vai arī juridiski normatīvs noteikums, kas piemērojams vai nu tieši, vai arī kā attiecīgās normas konkrēta juridiska interpretācijas vadlīnija.

12. Konstitūcijas preambulu var uzskatīt par vērtībnormu kopu, jo tajā visbiežāk var izlasīt nozīmīgākos valsts un valstsnācijas vēsturiskās liecības un notikumus, kā arī nepārprotamu politisku vērtējumu par tiem. Tas ir būtisks apstāklis, jo nav noliedzams, ka preambulai, ievadam, ievadvārdiem vai kā citādi mēs nosaucam vārdus pirms pirmā panta piemīt normatīvs spēks pārējās konstitūcijas normu izpratnē un interpretācijā. Var piekrist, ka šāda pieeja vairāk atbilstīga **teleoloģiskai interpretācijas metodei**.⁴⁵⁹

Caurmērā preambulas tiek veidotas, neievērojot striktas juridiskās tehnikas prasības. Var teikt, ka konstitūciju preambulas domātas visplašākajam lasītāju lokam, kamēr konstitūcijas lielāko daļu rūpīgi lasīs vien speciālisti. Preambulās vairumā gadījumu ir iekļautas nevis tieši piemērojamas normas, bet konstitucionālo tiesību principi (**vērtībnormas**), kas kalpo ideoloģiskai un politiskai konstitūcijas funkcijai un kuru saturs nav tieši piemērojams, bet interpretējams.

4. Konstitūciju preambulu saturs

13. Līdzīgām tiesību normām vai tiesību institūtiem dažādās valstīs var būt ļoti atšķirīgs saturs. Tāpēc salīdzinošo tiesību analizē vienmēr jāņem vērā atšķirīgais tiesiskais, sociālais, politiskais, vēsturiskais, sistēmiskais un funkcionālais konteksts.⁴⁶⁰

14. Aplūkojot pasaules valstu konstitūciju preambulu saturu dažādību, var secināt, ka tajos var konstatēt turpmāk minētos elementus:

⁴⁵⁸ Piemēram, Ungārijas Konstitucionālās tiesas 2012. gada 16. jūlija spriedumā par antikonstitucionālu tika pasludināts likums, kas paredzēja bez pārejas perioda samazināt tiesnešu pensionēšanās vecumu no 70 uz 62 gadiem. Šādā veidā atbrīvotos daudzas tiesnešu vietas, kuras valdība varētu "piepildīt" ar "saviem" cilvēkiem. Konstitucionālās tiesas spriedums tika balstīts uz konstitūcijas preambulu, kur, cita starpā, ir norādīts uz Ungārijas *seno valstiskumu un tās vēsturisko konstitūciju (konstitucionāliem principiem)*. Tiesa secināja, ka likums ir pretrunā ar šajos principos atrodamo tiesu varas neatkarības principu. Šī konstrukcija ir interesanta arī tādēļ, ka šādā veidā Konstitucionālā tiesa faktiski ir atzinusi preambulā ietverta konstitucionālā kodola pastāvēšanu: likumi nevar būt pretrunā ar šiem vēsturiskajiem, konstitūcijā iekodētajiem un preambulā norādītajiem senā valstiskuma un vēsturiskās konstitūcijas principiem. Jāņem vērā, ka konkrēti lieta bija par konstitucionālu likumu, t.i., likumu, kam ir konstitucionāls rangs. (*Ungārijas Konstitucionālās tiesas nolēmums 33/2012. (VII. 17.) AB határozat. A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény egyes rendelkezései alkotmányellenességéről.*)

⁴⁵⁹ Rudevskis J. *Satversmes preambulas projekts, mode, progress un kristīgās vērtības*. Jurista Vārds, 2013. 22. oktobris, Nr. 43 (794).

⁴⁶⁰ Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra spriedums lietā Nr. 2012-06-01 secinājuma 13.3.3. punkts; Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 24.1. punkts; Satversmes tiesas 2009. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2009-05-01 15. punkts.

14.1. Ideoloģijas un politiski juridiskās organizācijas formas akcentēšana. Atsevišķas valstis savas konstitūcijas preambulā ietver arī norādi uz valsts politisko režīmu. Tā Indija un Šrilanka sevi pozicionē kā sociālistisku valsti, savukārt Krievija un Ukraina uzsver savu demokrātisko pārvaldi. Ir valstis, kas preambulā liek uzsvaru uz savu federatīvo pārvaldes modeli, piemēram, Pakistāna, ASV.

Demokrātisko valstu konstitūciju preambulās ir gan tiešas, gan netiešas norādes uz to demokrātisko formu. Piemēram, Spānijas konstitūcijas preambulā ir uzsvērts, ka valsts veido “paraugdemokrātisku sabiedrību”, kamēr Latvijas Satversmes ievadā bija norāde uz konstitucionālā likumdevēja – Satversmes sapulces – “brīvu ievēlēšanu”, tādējādi nepārprotami demonstrējot norādi uz tautvaldības principiem, kas tiek likti valsts pamatā. Šobrīd Satversmes ievadā ir tieši ierakstīts, ka Latvija ir demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts.

14.2. Reliģijas pieminēšana konstitūcijas preambulā var nozīmēt kā laicīguma, tā arī kādas konkrētas reliģijas uzsvēršanu valsts attieksmē.⁴⁶¹ Tā reliģijas iekļaušana Turcijas un Indijas konstitūcijas preambulā liecina par konkrēto valstu vēlmi uzsvērt laicīgumu. Pašreizējā Turcijas valstiskuma pamatlicēji, cenšoties valsti modernizēt, pēc Rietumu parauga galveno uzsvaru lika uz sekulārismu, lai tautu aizvirzītu no islāma izpratnes.⁴⁶² Indijas konstitūcijas rakstītāji savukārt centās šādi samazināt un minimizēt kastu tradīciju. Jāteic, ka reliģijas jautājums neaprobežojas vien ar preambulas ietvaru, bet parādās arī konstitūcijas ievadpantos (piemēram, Maltas Republikas konstitūcijas 2. pants, Francijas konstitūcijas 1. pants vai ASV konstitūcijas pirmais labojums), kur konstitucionālais likumdevējs ir iekļāvis konstitucionālu principu *laïcité*, kas ir attiecīgās valsts valststiesiskās izpratnes pamats valsts un baznīcas attiecību jomā.⁴⁶³ Ir valstis, kur reliģija tiek norādīta, nevis lai atklātu valsts un baznīcas attiecību modeli, bet gan lai uzsvērtu savu piederību. Piemēram, Šrilankas konstitūcijas preambulā atklāta valsts piederība budismam, Sauda Arābijas – islāmam.

Vārda “Dievs” minēšana konstitūcijā vai konstitūcijas preambulā var būt kā norāde uz valsts pašidentificēšanos ar kādu konkrētu reliģiju, var būt lepošanās ar savu pagātņi, kuru caurvij kāda konkrēta reliģija, vai arī var būt vien kā tekstu spilgtinošs epitets, kas domāts, lai izrādītu attieksmi pret dabiskām tiesībām. Uz pašidentifikāciju norāda Īrijas konstitūcijas preambula,⁴⁶⁴ kur uzsvars nepārprotami likts uz pietāti pret kristietību (precīzāk – katolicismu). Savukārt vārda “Dievs” ietveršana Šveices⁴⁶⁵, Vācijas vai Ukrainas

⁴⁶¹ Balodis R. *The recent developments of Latvian model of Church and State relationship: Constitutional changes without revising of Constitution*. Jurisprudencija, 2009, Nr. 3 (117); Balodis R. *Tiesiskie principi, kas valda valsts un Baznīcas attiecībās Latvijas Republikā 21. gs. sākumā*. Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne. 2008, 740. sēj.

⁴⁶² Hantingtons S. *Civilizāciju sadursme. (The Clash of Civilizations)* Rīga: Jumava, 2012, 147. lpp.

⁴⁶³ Balodis R. *Amerikas Savienoto Valstu Konstitūcijas Pirmā labojuma nozīme un izpratnes transformācija (I)*. Likums un Tiesības, 2006, 8. sēj., Nr. 8. Balodis R. *Amerikas Savienoto Valstu Konstitūcijas Pirmā labojuma nozīme un izpratnes transformācija (II)*. Likums un Tiesības, 2006, 8. sēj., Nr. 9.

⁴⁶⁴ Īrijas konstitūcijas preambula sākas ar vārdiem: “Vissvētākās Trīsvienības vārdā, Kurai pieder visa vara un uz Kuru kā uz mūsu galīgo mērķi ir jātiecas visai cilvēku un valstu rīcībai.”

⁴⁶⁵ Šveices Konfederācijas konstitūcijas preambula: “*Visu varenā Dieva vārdā! Šveices tauta un kantoni, atbildībā par radīšanu, sacensībā, savienības atjaunojumā par brīvību un demokrātiju, neatkarību un mieru, solidaritāti un atvērtību, nostiprinot to visā pasaulē, vēlmēs, savstarpējos norēķinos un savstarpējā cienā, to daudzveidībā, dzīvojot vienotībā, kopējos sasniegumos un atbildībā turpmāko paaudžu priekšā, droši brīvs ir tas, kurš savu brīvību izmanto un tautas spēku pacieš vajāko labā, sniedz šādu konstitūciju.*”

konstitūcijas preambulā drīzāk jāuztver kā valsts varas nosacītība un dabisko tiesību prioritāte pār valsts tiesībām. Vienlaikus ir arī valstis, kas, tieši pretēji, vēlas uzsvērt savu reliģiozitāti. Piemēram, Polijas konstitūcijas preambulā uzsvērta nācijas ticība Dievam un pateicība kristīgajam mantojumam. Jāatzīmē, ka juridiskajā literatūrā tiek norobežota **Dieva piesaukšana** (*invocatio Dei*) no **Dieva pieminēšanas** (*nominatio Dei*).⁴⁶⁶ Atšķirība starp piesaukšanu un pieminēšanu izpaužas tajā, ka otrajā pieejā ir konstatējams reliģiozs akcents un godbijīgi svinīga pietāte, taču tā pēc būtības nav reliģiska rakstura. Dažos gadījumos (piemēram, Filipīnas), Dievs ir iekļauts kā abus jēdzienus aptverošs.

Latvijas Satversmes ievads noslēdzas ar Dieva pieminēšanu, taču tā nav piesaukšana. Latvijas gadījumā runa ir, pirmkārt, par valsts himnas akcentēšanu, otrkārt, par emocionālas noskaņas radīšanu. Par Latvijas valsts konsekvento “laicīgumu” valsts un baznīcas attiecībās liecina tas, ka, ja arī Satversmes sapulce savulaik būtu Satversmes ievadā iekļāvisi atsauci uz Dievu, arī šāds teksts tomēr būtu interpretējams kā pieminēšana, nevis piesaukšana.⁴⁶⁷

14.3. Preambulās bieži ir atrodamas norādes uz **valsts teritorijas vienotību (nedaļāmību)**. Piemēram, Vācijas, Krievijas un Ķīnas konstitūcijas preambulā norādīts, ka attiecīgās valsts teritorija ir neaizskarama.

Vācijas un Ķīnas konstitūcijas preambulā turklāt iekļautas politiskas pretenzijas pret teritorijām, pār kurām preambulu pieņemšanas brīdī valstij nav reālas varas, taču ir vēlme pēc šādas varas. Tā 1949. gada VFR Pamatlikuma⁴⁶⁸ preambulas norāde [” (...) šis Pamatlikums attiecas uz visu vācu tautu”] skaidri atklāj Vācijas pretenzijas attiecībā uz tolaik padomju ietekmē esošo Vācijas Demokrātiskās Republikas (VDR) teritoriju. Pēc Berlīnes mūra krišanas Vācijas atkalapvienošanās risinājās saskaņā ar minēto principu, jo VDR tika pievienota VFR nevis kā valsts, bet kā federālas zemes.⁴⁶⁹ Ķīnas Tautas Republikas konstitūcijas preambulā esošajā norādē uz Taivānas salas teritoriju var saskatīt analogiju. Arī Ķīna visiem spēkiem pretojas Taivānas suverenitātes atzīšanai un dara visu iespējamo, lai sala līdzīgi Honkongai un Makao atkal nokļūtu Ķīnas pārvaldībā. Cits piemērs ir

⁴⁶⁶ Rudevskis J. *Satversmes preambulas projekts, mode, progress un kristīgās vērtības*. Jurista Vārds, 2013. 22. oktobris, Nr. 43 (794).

⁴⁶⁷ Balodis R. 99. panta komentārs. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Civīlka pamattiesības*. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 339. lpp.

⁴⁶⁸ Jāpiezīmē, ka VFR gadījumā ir svarīgi pievērst uzmanību ne tikai konstitūcijas preambulai, bet arī konstitūcijas nosaukumam. Vācijas konstitūcija tika nosaukta par Pamatlikumu, nevis konstitūciju, jo vācieši sapņoja, ka reiz atgūs savu teritoriālo vienotību, kamdēļ uzskatīja, ka pieņem pagaidu konstitūciju. 1990. gada 30. augustā papildināja Pamatlikuma pārejas noteikumus, kur 146. paragrāfs nosaka, ka Pamatlikums pārtrauks savu darbību brīdī, kad spēkā stāsies vācu tautas no brīvas gribas pieņemta konstitūcija. Pēc Vācijas vēsturisko teritoriju apvienošanās no 1990. līdz 1995. gadam Pamatlikumā tika izdarīti 50 grozījumi un papildinājumi, kas liecina par nopietnu konstitucionālu reformu, un šobrīd arī konstitucionālo tiesību sfērā apstiprinās dzīves gudrība, ka nekas nav pastāvīgāks kā pagaidu risinājums – sarunas par jaunas konstitūcijas pieņemšanu ir piekļusušas.

⁴⁶⁹ No Vācijas Pamatlikuma ir svītrots Pamatlikuma 23. paragrāfs, uz kura pamata notika Vācijas apvienošanās. Minētā konstitūcijas norma paredzēja Vācijai piederošo zemju brīvprātīgu pievienošanos Vācijas Federatīvajai Republikai. Normas svītrošana vienlaikus nozīmēja arī publisku Vācijas atteikšanos no jebkādam teritoriālām pretenzijām attiecībā uz citām vēsturiski reiz piederējušām zemēm. Vācu parlamentāriešiem svītrotot šo normu no Pamatlikuma, galvenās šaubas radīja Kaļiņingradas (agrāk Kēnigsbergas) apgabala tiesiskais statuss.

Krievijas Federācija, kuras konstitūcijas preambula iesākas ar vārdiem [“Mēs, Krievijas Federācijas daudznacionālā tauta, savienota kopējā liktenī uz savas zemes (..)”]⁴⁷⁰ arī cenšas uzsvērt savu ieskatu par teritorijas nedalāmību, ko konsekventi realizē kā Kaukāzā, tā attiecībā uz Kuriļu salām, Kaļiņgradu, Abreni Latvijas un Krimu Ukrainas gadījumā.

14.4. Daudzu valstu konstitūcijas ievadā parādās skaidrojumi par **valsts izveidošanās apstākļiem**, vēsturiskiem faktiem un tiek izrādīta cieņa valsts dibinātājiem.⁴⁷¹ Preambulā tiek akcentēts arī **valstiskuma iedīglu** senums un ilglaicīgums, piemēram, Ungārijas,⁴⁷² Maķedonijas, Horvātijas, Lietuvas un Polijas konstitūcijas preambulā, vai arī ilglaicīgā

⁴⁷⁰ Krievijas Federācijas konstitūcijas preambulas pilns teksts skan šādi: “Mēs, Krievijas Federācijas daudznacionālā tauta, savienota kopējā liktenī uz savas zemes, atzīstot cilvēka tiesības un brīvības, pilsonisko saskaņu un mieru, saglabājot vēsturiski izveidojušos valstisko vienotību, vadoties no vispārārstājamajiem tautu vienlīdzības un pašnoteikšanās principiem, godinot senču piemiņu, kuri nodevuši mums mīlestību un cieņu pret Tēvzemi, ticību labajam un taisnīgumam, atjaunojot Krievijas suverēno valstiskumu un atzīstot tās demokrātiskās iekārtas nemainību, tiecoties nodrošināt Krievijas labklājību un uzplaukumu, vadoties no atbildības par savu Dzimteni tagadējās un nākamo paaudžu priekšā, apzinoties sevi kā pasaules sabiedrības daļu, pieņemam Krievijas Federācijas Konstitūciju.”

⁴⁷¹ Labs piemērs ir Turcijas konstitūcija, kuras preambulā Mustafa Kemal Atatürks (*Mustafa Kemal Atatürk*) tiek dēvēts par “nepārspētu varoni un nemirstīgu nācijas līderi”.

⁴⁷² Ungārijas konstitūcijas preambula, kas ir viena no apjomīgākajām, satur praktiski visus elementus, taču vislielākais uzsvars ir likts uz ungāru nācijas identitātes un vēsturiskuma izcelšanu: “**Nacionālie svētumi.** Mēs, ungāru tautas pārstāvji, jaunajā tūkstošgadē, visu tagad un agrāk dzīvojošo ungāru vārdā paziņojam šo: Mēs esam lepmi par to, ka Svētais Stefāns pirms tūkstoš gadiem lika stingrus pamatus ungāru valstij, mūsu mājām un padarīja to par kristīgās Eiropas daļu. Mēs esam lepmi par mūsu valsts pastāvēšanu, mūsu priekšteču brīvības un neatkarības cīņām. Mēs esam lepmi par ungāru tautas augsto intelektu. Mēs esam lepmi par to, ka gadsimtu gaitā esam sargājuši Eiropu un rūpīgi vairojuši tās talantus un kopējās vērtības. Mēs apzināmies kristietības lomu mūsu tautas saglabāšanā. Mēs cienām dažādās mūsu valsts reliģiskās tradīcijas. Mēs apņemamies saglabāt iepriekšējo gadsimtu vētrās plosīto mūsu tautas intelektuālo un garīgo vienotību. Etniskās grupas, kas dzīvo kopā ar mums, ir daļa no ungāru politiskās sabiedrības un valsts veidošanas faktors. Mēs apņemamies, ka mūsu mantojums, mūsu unikālā valoda, ungāru kultūra, etnisko minoritāšu valodas un kultūra, Karpatu baseinā esošās dabas un cilvēka radītās bagātības tiks saglabātas un saudzētas. Mēs esam atbildīgi par mūsu pēcnācējiem, tāpēc mēs rūpēsimies par viņu dzīves apstākļiem, apdomīgi lietojot materiālos, intelektuālos un dabas resursus. Mēs ticam, ka nacionālā kultūra ir bagāts ieguldījums Eiropas vienotībai dažādībā. Mēs cienām citu tautu brīvību un kultūru un vēlamies sadarboties ar visām pasaules tautām. Mēs uzskatām, ka cilvēces pastāvēšana balstās uz cieņu pret cilvēku. Mēs uzskatām, ka indivīda brīvība var attīstīties tikai kopībā ar citiem. Mēs uzskatām, ka šīs kopības vissvarīgākie pamati ir ģimene un tauta, godinot pamatvērtības – uzticību, ticību un mīlestību. Mēs uzskatām, ka sabiedrības spēks un katra cilvēka gods balstās uz darbu un cilvēka gara sasniegumiem. Mēs uzskatām, ka mums ir pienākums palīdzēt trūcīgajiem un nespējīgajiem. Mēs uzskatām, ka pilsonim un valstij ir kopīgi mērķi – laba dzīve, drošība, kārtība, patiesība un brīvība vispilnīgākajā mērā. Mēs uzskatām, ka tautas vara tikai tad ir patiesa, ja valsts kalpo saviem pilsoņiem, izlemj viņu lietas godīgi, taisnīgi, bez ļaunprātības un aizspriedumiem. Mēs cienām mūsu vēsturisko konstitūciju un Svēto Kroni, kas iemieso Ungārijas konstitucionālās iekārtas pārmantojamību un tautas vienotību. Mēs nepieņemam mūsu vēsturiskās konstitūcijas pārtraukšanu svešzemju okupāciju dēļ. Mēs neatzīstam noilgumu nacionālsociālistisko un komunistisko diktatūru valdīšanas necilvēcīgajiem noziegumiem pret ungāru tautu un pilsoņiem. Mēs nepieņemam 1949. gada komunistisko konstitūciju, jo uz to balstījās tirāniskā valdīšana, tāpēc atzīstam to par spēkā neesošu. Mēs piekritam pirmā brīvā Parlamenta pārstāvjiem, kuri savā pirmajā lēmumā paziņoja, ka mūsu šodienas brīvība izauga no 1956. gada revolūcijas. Mūsu Tēvijas 1944. gada 19. martā zaudētā suverenitāte tika atjaunota 1990. gada 2. maijā, kad tika izveidota pirmā brīvi ievēlētā tautas pārstāvniecība. Šī diena tiek uzskatīta par jaunās demokrātijas un konstitucionālās kārtības sākumu mūsu valstī. Mēs uzskatām, ka pēc divdesmitā gadsimta desmitgadēs iedragātās morāles mums ir vajadzīgs garīgs un intelektuāls atjaunošanas ceļš. Mums kopīgi ir jāveido nākotne un aicinājums jaunajai paaudzei. Mēs ticam, ka mūsu bērni un mazbērni ar savu talantu, neatlaidību un gara stiprību padarīs Ungāriju atkal lielu. Pamatlīkums ir mūsu tiesiskās kārtības pamats: ungāru vienošanās pagātnē, tagadnē un nākotnē. Tās ir ietvars, kas pauž tautas gribu, formu tam, kā mēs vēlamies dzīvot. Mēs, Ungāru zemes pilsoņi, esam gatavi veidot kārtību valstī uz tautas vienotības pamatiem.”

cīņa par savu valstiskumu, piemēram, Slovēnijas konstitūcijas preambulā. Tāpat preambulā tiek izcelti **valsts dibināšanas gadskaitļi un iepriekšējo valstiskuma periodu tradīcijas**. Lietuva norāda uz “gadsimtiem”, tieši uzsverot sava valstiskuma izcelsmi 13. gadsimtā,⁴⁷³ kā arī vēlākām valstiskuma formām (Žečpospolitu), kas pastāvēja pirms patlaban esošā valstiskuma. Igaunija norāda uz valsts dibināšanu 1918. gadā, Polija to izdara ar norādēm uz “pirmo” un “otro” republiku. Atšķirībā no Igaunijas, kurai tas ir valsts kontinuitātes jautājums, Polijai tā ir vairāk norobežošanās no padomju protekcio-nisma perioda un saiknes ar pirmskara Poliju akcentēšana.⁴⁷⁴ Polija uzsver arī saikni ar to Poliju, kas pastāvēja pirms Pirmās Polijas dalīšanas 18. gadsimtā. Līdzīgi ir Ungārijas konstitūcijas preambulā, kur konstitucionālais likumdevējs skaidri nosoda padomju oku-pāciju, kā arī apliecina cieņu 1956. gada revolūcijai un tās varoņiem. Par ļoti detalizētu un plaši sava valstiskuma vēsturiskās epizodes aprakstošu jāatzīst Horvātijas konstitūci-jas preambula, kur minēti konkrēti gadskaitļi un datumi, turklāt pie katra no tiem ir arī attiecīgs vērtējums.

14.5. Preambulās daudzkārt tiek izcelta **valstsnācijas vēsture un kultūra**, it sevišķi kontekstā ar valsts pienākumu saglabāt tās kultūrvēsturisko mantojumu un nodrošināt attīstību. Piemēram, Igaunijas konstitūcijas preambulā⁴⁷⁵ īpašs uzsvars likts ne tikai uz igauņu nācijas pašnoteikšanos un tiesībām uz valsti, bet arī uz igauņu valodas un kultūras

⁴⁷³ Lietuvas Republikas konstitūcijas preambula: “Lietuvas Tauta pirms daudziem gadsimtiem ir izveidojusi Lietuvas valsti, balstot tās tiesisko pamatu uz **Lietuvas Statūtiem** un Lietuvas Republikas Konstitūcijām, gadsimtiem neatlaidīgi aizsargājusi savu brīvību un neatkarību, saglabājusi savu garu, dzimto valodu, rakstību un tradīcijas, iemiesojot cilvēka un Tautas dabiskās tiesības brīvi dzīvot un radīt savu tēvu un sentēvu zemē – neatkarīgā Lietuvas valstī, veicinot nacionālo saskaņu Lietuvas zemē, tiecoties uz atvērtu, taisnīgu un harmonisku pilsonisko sabiedrību un tiesisku valsti, saskaņā ar atdzimušās Lietuvas valsts pilsoņu gribu pieņemt un izsludina šo Konstitūciju.”

⁴⁷⁴ Polijas Republikas konstitūcijas preambula: “Rūpēs par mūsu Tēvzemes pastāvēšanu un nākotni, atkal atgūstot 1989. g. iespēju suverēni un demokrātiski noteikt tās likteni, Mēs, Polijas nācija, – visi republikas pilsoņi, kā Dievam – patiesības, taisnības, labā un skaistuma avotam ticošie, tā arī tie, kuriem nav šādas ticības, bet atzīstot šīs universālās vērtības no citiem avotiem, vienlīdzīgi savās tiesībās un pienākumos pret visu kopējo labumu – Poliju, pateicīgi mūsu senčiem par viņu darbu, cīņu par neatkarību, kas prasīja lielus upurus, par kultūru, kas sakņojas nācijas kristīgajā mantojumā un vispārcilvēciskajās vērtībās, turpinot labākās Pirmās un Otrās Republikas tradīcijas, apņēmušies atstāt mantojumā nākamajām paaudzēm visu to vērtīgo, kas iegūts vairāk nekā tūkstoš gados, savienoti kopības saitēm ar mūsu tautiešiem, kas izkļiedēti visā pasaulē, apzinoties nepieciešamību sadarboties ar visām valstīm cilvēces labā, paturot prātā laiku, kad cilvēka pamattiesības un brīvības tika mūsu Tēvzemē pārkāptas, rūgto pieredzi, tiecoties uz visiem laikiem garantēt pilsoņa tiesības un nodrošināt publiskās varas iestāžu darbības godprātību un ražīgumu, izjutot atbildību Dieva un sirdsapziņas priekšā, iedibinām Polijas Republikas Konstitūciju kā valsts pamatlikumu, balstītu uz brīvības un taisnības cieņu, varu sadarbību, sabiedrisko dialogu, kā arī uz subsidiaritātes principu, nostiprinot pilsoņu un to apvienību pilnvaras, aicinām visus, kuri piemēros šo Konstitūciju Trešās Republikas labā, darīt to, rūpējoties par iedzimto cilvēka cieņu, viņa tiesību uz brīvību un pienākumu sadarboties ar citiem, un šo principu ievērošanu uzskatīt par Polijas Republikas nesatricināmu pamatu.”

⁴⁷⁵ Igaunijas Republikas konstitūcijas preambula: “Igaunijas tauta, paužot nesatricināmu ticību un nelokāmu gribu stiprināt un attīstīt valsti, kura radīta uz neiznīcināmām Igaunijas tautas valstiskās pašnoteikšanās tiesībām un pasludināta 1918. g. 24. februārī, kura balstās uz brīvību, taisnīgumu un tiesībām, kura ir iekšējā un ārējā miera iemiesojums, kā arī sabiedriskā progresa un kopējā labuma ķīla tagadējām un nākamajām paaudzēm, kura radīta nodrošināt igauņu nācijas un kultūras saglabāšanu uz gadsimtiem, vispārējā balsojumā uz 1938. g. pieņemtā Pamatlikuma 1. panta pamata 1992. g. 28. jūnijā pieņēmusi šādu Konstitūciju”. Der piebilst, ka 1938. gada konstitūcijas 1. pants skan šādi: “Igaunija ir patstāvīga un neatkarīga Republika, kur augstākās varas nesējs ir tauta.”

saglabāšanu un attīstīšanu.⁴⁷⁶ Vairākās konstitūcijās ir noteikts valsts pienākums uzturēt saikni ar valstsnācijas piederīgajiem ārzemēs, piemēram, Polijas un Grieķijas konstitūcijā.

14.6. Konstitūciju ievados bieži tiek minēts konstitūcijas pieņemšanas veids. Vācijas konstitūcijas/pamatlikuma preambulā ir atsauce uz federācijas subjektiem, kas ir apstiprinājuši federālo konstitūciju. Čīles, Igaunijas, Polijas, Lietuvas, Maķedonijas, Ukrainas un Krievijas konstitūcijas preambulā savukārt rodama atsauce uz referendumiem, kuros tauta ir akceptējusi vai pieņēmusi šo valstu konstitūcijas. Čehijas, Moldovas un Angolas konstitūcijas preambulā ir atsauce uz parlamentu,⁴⁷⁷ bet Portugālē un Latvijā uz Satversmes sapulci, kas tautas deleģējumā ir pieņēmusi valsts pamatlikumu. Šādi, izmantojot preambulu, konstitucionālais likumdevējs uzsver konstitūciju leģitimitāti.

14.7. Preambulā bieži tiek uzsvērti tādi konstitucionālie principi kā **“tautvaldība”** un **“suverenitāte”**. Tie ir minēti jau 1787. gada Amerikas Savienoto Valstu konstitūcijas, kas ir pirmā konstitūcija pasaulē, preambulā. **Tautvaldības princips** tiek uzsvērts arī Turcijā, Baltkrievijā, Igaunijā, Latvijā, Indijā u.c. Citas valstis savas konstitūcijas preambulā akcentē **suverenitāti** un **tiesības uz pašnoteikšanos** (Turcija, Lietuva, Ukraina, Krievija, Baltkrievija, Igaunija, Slovākija, Spānija, Japāna, Indija u.c.).

Konstitūciju preambulās tiek minēti arī vairāki citi konstitucionālie principi (piemēram, vienlīdzības, varas dalīšanas, subsidiaritātes, tiesu neatkarības, likuma varas princips un daudzi citi). Turcijas konstitūcijas preambulā tiek norādīts **varas dalīšanas princips**, Spānijas, Igaunijas un Lietuvas – **likuma varas princips**, Bulgārijas – **vienlīdzības un likuma varas princips**, Šrilankas – vienlīdzības un **tiesu neatkarības princips**, Polijā – vienlīdzības, subsidiaritātes, kā arī varu sadarbības princips, Indijā – vienlīdzības un taisnīguma princips⁴⁷⁸. Ir konstitūciju preambulas, kurās sevišķs uzsvars likts uz **tiesisku valsti**, piemēram, Bulgārijas, Lietuvas, Spānijas, Šveices un Polijas konstitūcija. Preambulā mēdz deklarēt **cilvēktiesību prioritāti pār valsts varu**.⁴⁷⁹ Parasti pamattiesības tiek iekļautas atsevišķā konstitūcijas nodaļā, kamēr preambulā vien pieminēta to prioritāte pār valsts varu vai tiesībām.⁴⁸⁰

15. Salīdzinošās konstitucionālās tiesības nevar sniegt mums atbildi par preambulas minimālo un maksimālo apjomu, jo katrai konstitūcijai tas ir visai atšķirīgs. Neraugoties

⁴⁷⁶ Narits R., Merusk K. *Estonia. Constitutional law*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 1998, p. 54.

⁴⁷⁷ Piemēram, Čehijas Republikas 1992. gada Konstitūcijas preambula: *“Mēs, Čehijas Republikas pilsoņi Bohēmijā, Morāvijā un Slēzijā,/ atjaunojoties neatkarīgai Čehijas valstij,/ uzticīgi visām cienījamām senās Čehijas Karalistes un Čehoslovākijas valstiskuma tradīcijām,/ nolēmuši radīt, sargāt un attīstīt Čehijas Republiku neaizskaramas cilvēka cieņas un brīvības gaismā/ kā līdztiesīgu, brīvu iedzīvotāju kopu, kas apzinās savus pienākumus citam pret citu un atbildību pret visiem, kā brīvu un demokrātisku valsti, kas balstīta uz cieņu pret cilvēka tiesībām un pilsoniskas sabiedrības principiem, kā daļa no Eiropas un pasaules demokrātiju saimes,/ nolēmuši kopīgi sargāt un attīstīt mantotās dabas, kultūras un garīgās bagātības,/ vienojušies darboties saskaņā ar tiesiskas valsts principiem,/ ar savu brīvi ievēlēto pārstāvju starpniecību pieņemam šo Čehijas Republikas Konstitūciju.”*

⁴⁷⁸ Turklāt turpat Indijas konstitūcijas preambulā tiek detalizēts, ka minētie vispārējie tiesību principi tiek attiecināti uz sociālo, ekonomisko un politisko jomu.

⁴⁷⁹ Skat., Bulgārijas, Baltkrievijas, Šrilankas, Ukrainas, Polijas, Šveices, Spānijas un Krievijas konstitūcijas preambulu. Par savdabīgu jāuzskata Kamerūnas konstitūcijas preambula, kurā ne tikai nosauktas politiskās un personiskās cilvēktiesības, bet arī noteikti pilsoņu konstitucionālie pienākumi (pienākums uzturēt publisko varu, aizstāvēt dzimteni, pienākums strādāt).

⁴⁸⁰ Skat., piemēram, Uzbekistānas, Maķedonijas, Bulgārijas un daudzu citu valstu konstitūciju preambulas.

uz konstitūcijas preambulas kvantitatīvo apjomu, katrs vārds, ko tajā iekļauj, ir ar noteiktu juridisku nozīmi un nes noteiktu informācijas apjomu, kas ir svarīgs, lasot un izprotot konkrēto konstitūciju. Preambula ir svarīga konstitūcijas struktūras daļa, kas palīdz saprast konstitucionālo regulējumu.⁴⁸¹ Tātad ikviens preambulas vārds ir nozīmīgs un atstāj tālāku iespaidu uz visu konstitūciju.

5. Preambulu izmantošana starptautiskos dokumentos

16. Nodibinot starp valstīm juridiskas tiesības un saistības, preambula ir noderīgs starptautiska līguma elements, kurā var atklāt attiecību mērķi. Tāpēc ir pašsaprotama garo preambulu izmantošana, jo ir jāizskaidro, kāpēc vairākas valstis ir izlēmušas kopīgi regulēt kādu jautājumu. Preambula ir lai arī ne obligāta, taču starptautiskos dokumentos visai izplatīta līgumu sastāvdaļa. Preambulas plaši tiek lietotas ANO dokumentos,⁴⁸² starptautiskajos līgumos⁴⁸³ un Eiropas Savienības normatīvajos aktos.⁴⁸⁴

⁴⁸¹ Vaiņute M. *Konstitūcijas preambula: Lietuvas piemērs*. Jurista Vārds, 2014. 4. aprīlis, Nr. 16 (818).

⁴⁸² Piemēram, Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām preambula: "Šā Pakta dalībvalstis, ievērodamas, ka saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtos pasludinātajiem principiem visiem cilvēkiem sabiedrības locekļiem piemītošās pašcieņas un viņu vienlīdzīgu un neatņemamu tiesību atzīšana ir brīvības, taisnīguma un pasaules miera pamats, atzīdams, ka šīs tiesības izriet no cilvēkam piemītošās pašcieņas, atzīdams, ka saskaņā ar Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju no bailēm un trūkuma brīvs, ar pilsonisko un politisko brīvību apveltīts cilvēka ideāls sasniedzams vienīgi tad, ja ir radīti apstākļi, kuros katrs var baudīt savas pilsoniskās un politiskās tiesības, kā arī savas ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības, ievērodamas, ka atbilstoši Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtiem valstu pienākums ir sekmēt cilvēktiesību un brīvību vispārēju cieņšanu un ievērošanu, ievērodamas, ka katram cilvēkam, kam ir pienākumi pret citiem cilvēkiem un sabiedrību, kurai viņš pieder, ir pienākums censties sekmēt un ievērot šajā Paktā atzītās tiesības." (Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām. Latvijas Vēstnesis, 2003. 23. aprīlis, Nr. 61 (2826)). Tāpat apjomīgas preambulas atrodamas citos ANO pieņemtos aktos (Skat.: ANO Konvencija par bērnu tiesībām. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/bernkonv.htm> (aplūkots 2013. gada 1. septembrī); ANO Konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas novēršanu: starptautisks līgums. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=71.normakti. (aplūkots 2013. gada 1. septembrī); ANO Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas novēršanu: starptautisks līgums. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/sievdisk.htm>. un daudzos citos (aplūkots 2013. gada 1. septembrī).

⁴⁸³ Piemēram, Eiropas Padomes Konvencijas par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi preambula: "Eiropas Padomes Dalībvalstis, kuras parakstījušas šo Konvenciju, uzskatīdams, ka Eiropas Padomes mērķis ir panākt lielāku vienotību tās dalībnieku starpā, it īpaši balstoties uz tiesiskas valsts principiem, kā arī cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošanu; uzskatīdams, ka ir vēlams paplašināt katras personas tiesību un pamatbrīvību aizsardzību, it īpaši tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, ņemot vērā arvien pieaugošu automātiski apstrādāto personas datu plūsmu pāri robežām; vēlreiz vienlaicīgi apstiprinādams savu apņemšanos nodrošināt informācijas brīvību neatkarīgi no robežām; atzīdams, ka ir nepieciešams saskaņot privātuma neaizskaramības pamatvērtības un informācijas brīvību plūsmu starp cilvēkiem" (Par Eiropas Padomes Konvenciju par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi: likums (05.04.2001.). Latvijas Vēstnesis, 2001. 12. aprīlis, Nr. 59 (2446)).

⁴⁸⁴ Eiropas Savienības pamattiesību hartas preambula: "Eiropas Parlaments, Padome un Komisija svinīgi izsludina Eiropas Savienības Pamattiesību hartu [pēc kuras seko preambula]: "Eiropas tautas, veidojot arvien ciešāku savstarpēju sadarbību, ir nolēmušas veidot mierpilnu nākotni, kuras pamatā ir kopējas vērtības. Apzinoties savu garīgo un tikumisko mantojumu, Savienība balstās uz nedalāmām, universālām vērtībām – cilvēka cieņu, brīvību, vienlīdzību un solidaritāti; tās pamatā ir demokrātijas un tiesiskuma principi. Vislielāko uzmanību Savienība pievērš indivīdam, iedibinot Savienības pilsonību un izveidojot brīvības, drošības un tiesiskuma telpu. Savienība veicina šo kopējo vērtību saglabāšanu un attīstību, vienlaikus respektējot Eiropas tautu kultūru un tradīciju dažādību, kā arī dalībvalstu nacionālo identitāti un to valsts iestāžu organizāciju valsts, reģionālā un vietējā līmenī; tā tiecas veicināt līdzsvarotu un stabilu attīstību un nodrošina personu brīvību pārvietošanos, preču, pakalpojumu un kapitāla brīvību apriti un brīvību veikt uzņēmējdarbību. Šajā nolūkā, ņemot vērā pārmaiņas sabiedrībā, sociālo attīstību, kā arī zinātniskos un tehnoloģiskos sasniegumus, ir nepieciešams stiprināt pamattiesību aizsardzību, šo tiesību nozīmīgumu īpaši uzsvērot Hartā. Šajā Hartā, ievērojot Savienības kompetences un uzdevumus, kā arī subsidiaritātes principu, no jauna ir apstiprinātas tiesības, kuru pamatā ir dalībvalstu konstitucionālās tradīcijas un starptautiskās saistības, Eiropas Cilvēktiesību

Preambula ir arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai.⁴⁸⁵

6. Preambulu “kultūra” Latvijas normatīvajos aktos

17. Preambulas plaši tiek praktizētas arī atsevišķu valstu nacionālajos likumos (piemēram, izplatīta prakse Apvienotajā Karalistē⁴⁸⁶), taču Latvijas likumdevējs normatīvajos aktos reti ir izmantojis iespēju iekļaut preambulas. Saeima to ir darījusi tikai atsevišķos gadījumos (skat., piemēram, Repatriācijas likumu⁴⁸⁷ un Dzīvnieku aizsardzības likumu⁴⁸⁸). Augstākā padome, kas bija Otrā neatkarības perioda pārejas parlaments⁴⁸⁹, preambulu iekļaušanu likumu ievaddaļās praktizējusi daudz biežāk, piemēram, Neatkarības deklarācijā, “Par Latvijas Republikas valstisko statusu”⁴⁹⁰, “Par militāros noziegumus izdarījušo

un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Savienības un Eiropas Padomes pieņemtās Sociālās hartas, kā arī Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra. Šajā sakarā Savienības un dalībvalstu tiesas interpretē Hartu, ievērojot paskaidrojumus, kas sagatavoti pēc šo Hartu izstrādājušā Konventa prezidija ierosinājuma un kurus ir papildinājis Eiropas Konventa prezidijs. Šo tiesību īstenošana ir saistīta ar atbildību un pienākumiem pret citām personām, visu sabiedrību un nākamajām paaudzēm. Tāpēc Savienība atzīst turpmāk tekstā izklāstītās tiesības, brīvības un principus.” (Eiropas Savienības Pamattiesību harta: ES normatīvais akts. Oficiālais Vēstnesis, C 303, 2007. 14. decembris.)

⁴⁸⁵ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas ievadvārdi kopā ar preambulu: “Šo Konvenciju parakstījušās Eiropas Padomes dalībvalstu Valdības, ievērodamas Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju, ko ANO Ģenerālā Asambleja pieņēmusi 1948. gada 10. decembrī; ievērodamas, ka šī Deklarācija paredz nodrošināt vispārēju un efektīvu tajā deklarēto tiesību atzīšanu un ievērošanu; ievērodamas, ka Eiropas Padomes mērķis ir panākt lielāku vienotību tās Dalībvalstu starpā un ka viens no līdzekļiem, kā šo mērķi sasniegt, ir cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošana un turpmāka īstenošana; no jauna apliecinādamas savu patiesu pārliecību, ka šīs pamatbrīvības ir taisnīguma un miera pamats visā pasaulē un ka tās vislabāk var nodrošināt ar efektīvas politiskas demokrātijas palīdzību no vienas puses un ar cilvēktiesību, uz ko tās balstās, vispārēju sapratni un ievērošanu no otras puses; ņemot vērā līdzīgos uzskatus un līdzīgu politisko tradīciju, ideālu, brīvības un likuma varas mantojumu Eiropas valstīs, to Valdības nolemj spert pirmos soļus, lai kopīgi īstenotu zināmas Vispārējās deklarācijas minētās tiesības.” (Par 1950. gada 4. novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11. protokolu: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 13. jūnijs, Nr. 143/144 (858/859)).

⁴⁸⁶ Skat., piemēram, Apvienotās Karalistes *Finance Act 2012*. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/14/contents> (aplūkots 2013. gada 1. septembrī) vai *Health and Social Care Act 2012*. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/7/contents> (aplūkots 2013. gada 1. septembrī).

⁴⁸⁷ Repatriācijas likuma ievads: “Latvija ir pasaulē vienīgā etniskā teritorija, kuru apdzīvo latvieši un lībieši (līvi). Savas ģeogrāfiski izdevīgās vietas dēļ latvieši un lībieši (līvi) arvien ir bijuši pakļauti citu tautu uzbrukumiem un asimilācijas tendencēm. Vissmagākais genocīds bija PSRS komunistiskā terora laikā, kad simtiem tūkstošu nevainīgu cilvēku tika izsūtīti uz dažādām nāves nometnēm. Daudzi latvieši un lībieši (līvi) pēc Otrā pasaules kara devās trimdā uz Rietumiem. Tas viss novedis pie tā, ka latvieši savā tēvzemē var kļūt par minoritāti, bet lībieši (līvi) par minoritāti jau kļuvuši. Tagad, kad atjaunota neatkarīgā Latvija, Latvijas Republika atbalsta tautas atkalapvienošanos un aicina latviešus un lībiešus (līvus), kuri apzinās savu piederību Latvijai, atgriezties etniskajā dzimtenē.” (Repatriācijas likums (21.09.1995.). *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 21. septembris, Nr. 155 (438)).

⁴⁸⁸ Dzīvnieku aizsardzības likuma ievads: “Cilvēces ētiskais pienākums ir nodrošināt visu sugu dzīvnieku labturību un aizsardzību, jo katrs īpatnis pats par sevi ir vērtība. Cilvēkam ir morāls pienākums cienīt jebkuru radību, izturēties pret dzīvniekiem ar iekļūtu sapratni un tos aizsargāt. Nevienam nav atļauts bez pamatota iemesla nogalināt dzīvnieku, nodarīt tam sāpes, radīt ciešanas vai citādi kaitēt.” (Dzīvnieku aizsardzības likums (09.12.1999.). *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 29. decembris, Nr. 444/445 (1904/1905)).

⁴⁸⁹ Balodis R., Kārklīņa, A. Danovskis E. *Latvijas konstitucionālo un administratīvo tiesību attīstība pēc neatkarības atjaunošanas*. Latvijas Universitātes Žurnāls Nr. 3, Juridiskā zinātne. Latvijas Universitāte, 2012.

⁴⁹⁰ Konstitucionālā likuma “Par Latvijas Republikas valstisko statusu” preambula: “Apziņoties savu atbildību tautas priekšā, ņemot vērā 1990. gada 4. maija deklarāciju “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”, 1991. gada 3. marta Vislatvijas tautas aptaujas rezultātus un to, ka 1991. gada 19. augustā PSRS valsts apvērsuma rezultātā ir beigušas pastāvēt PSRS konstitucionālās valsts varas un pārvaldes institūcijas un nav iespējams realizēt 1990. gada 4. maija deklarācijas “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” 9. punktu par Latvijas Republikas valstiskās neatkarības atjaunošanu sarunu ceļā.” (Par Latvijas Republikas valstisko statusu: konstitucionālais likums (21.08.1991.). *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1991. 24. oktobris, Nr. 42).

personu amnestiju”,⁴⁹¹ “Par policiju”⁴⁹² u.c.

18. Latvijā, pieņemot likumus bez preambulas, likumu pirmie panti parasti kļūst par preambulu aizvietotājiem.⁴⁹³ Labs piemērs ir speciālie baznīcu likumi, kuru pirmajā lasījumā atbalstītajos likumprojektos ierakstītās preambulas otrajā lasījumā jau tika pārveidotas par likuma sākumdaļas pantiem.⁴⁹⁴

B. Satversmes ievada ģenēze un attīstība

1. Satversmes vēsturiskais ievads kā valststiesiskās identitātes un valsts pamatvērtību informācijas avots

19. Katra konstitucionālā likumdevēja paša ziņā ir noteikt preambulas apjomu un saturu,⁴⁹⁵ jo ikvienam pamatlikumam ir tiesības pretendēt uz unikalitāti kā apjoma, tā satura ziņā. 1922. gadā kā Satversmes sastāvdaļa pieņemtais Satversmes vēsturiskais ievads bija par vienu vārdu isāks nekā Eiropas Savienības Pamattiesību hartas ievadvārdi “pirms” preambulas,⁴⁹⁶ tāpēc tas vairāk līdzinājās formālam preambulas ievadam, nevis pašai preambulai⁴⁹⁷. Tas praktiski bija nerealizēta iespēja – tikai “īss ievadeikums”⁴⁹⁸ jeb

⁴⁹¹ Likuma “Par militāros noziegumus izdarījušo personu amnestiju” preambula: “1940. gadā Latvijas Republiku vardarbīgi iekļāva Padomju Savienības sastāvā. Kopš tā laika Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji tika iesaukti dienestā Padomju Armijā, pamatojoties uz PSRS likumiem. 1991. gada 21. augustā Latvijas Republika tika pasludināta par neatkarīgu valsti, kuras teritorijā ir spēkā tikai tās augstāko valsts varas un pārvaldes institūciju likumi un lēmumi. Saskaņā ar Latvijas Republikas 1991. gada 10. septembra likumu “Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, Latvijas Kriminālkodeksā un Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” militārie noziegumi ir izslēgti no Latvijas Kriminālkodeksa. Šie nodarījumi vairs netika atzīti par noziedzīgiem un tādēļ pie kriminālatbildības sauktās un notiesātās personas atbrīvojamas no kriminālatbildības un soda izciešanas.” (Skat.: Par militāros noziegumus izdarījušo personu amnestiju: likums (17.09.1991.). *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1991, Nr. 39).

⁴⁹² Likuma “Par policiju” preambula: “Šis likums nosaka policijas jēdzienu, uzdevumus, darbības principus un vietu valsts pārvaldes un pašvaldības iestāžu sistēmā, policijas pienākumus, tiesības, struktūru, kompetenci, policijas darbinieka tiesisko aizsardzību, darbības garantijas, atbildību, finansēšanas, materiāltehniskās apgādes kārtību, kā arī policijas darbības uzraudzību un kontroli. Šā likuma noteikumi nav attiecināmi uz Valsts ieņēmumu dienesta finanšu policijas darbību.” (preambula) (Skat.: Par policiju: likums (04.06.1991.). *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1992. 24. septembris, Nr. 37).

⁴⁹³ Piemēram, 1. pants. Skat.: Valsts valodas likums (09.12.1999.). *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 21. decembris, Nr. 428/433 (1888/1893).

⁴⁹⁴ Skatīt otros pantus speciālajos baznīcu likumos, piemēram: Septītās Dienas Adventistu Latvijas draudžu savienības likums (24.05.2007.). *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 12. jūnijs, Nr. 93 (3669); Latvijas Baptistu Draudžu Savienības likums (17.05.2007.). *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 30. maijs, Nr. 86 (3662); Rīgas ebreju reliģiskās draudzes likums (31.05.2007.). *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 20. jūnijs, Nr. 98 (3674); Latvijas Apvienotās Metodistu Baznīcas likums (17.05.2007.). *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 6. jūlijs, Nr. 91 (3667); Latvijas Vecticībnieku Pomoras Baznīcas likums (31.05.2007.). *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 20. jūnijs, Nr. 98 (3674)) utt.

⁴⁹⁵ http://www.juristavards.lv/index.php?menu=KOMENT&id=261073&lv_dala=3&action=2 (aplūkots 5.11.2013.).

⁴⁹⁶ Piemēram, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas ievadvārdi pirms preambulas ir šādi: “Eiropas Parlaments, Padome un Komisija svinīgi izsludina Eiropas Savienības Pamattiesību hartu, kuras teksts ir šāds” (Eiropas Savienības pamattiesību harta: ES normatīvais akts. *Oficiālais Vēstnesis*, C 303, 2007. 14. decembris).

⁴⁹⁷ Balodis R. Konstitūcijas sastāvdaļa – preambula: tās loma un nozīme mūsdienu konstitucionālismā. Grām.: *Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72. konferences rakstu krājums*. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2014, 298. lpp.

⁴⁹⁸ Avotiņš V. *Pats esi atbildīgs par valsti*. Intervija ar Eiropas Savienības Tiesas tiesnesi Egilu Levitu. *Neatkarīgā*, 2013. 3.–6. maijs.

“tehnisks ievads”, nevis konstitūcijas preambula ar pietiekami izvērstu saturu tās vispārpieņemtā nozīmē. Neraugoties uz to, arī Satversmes vēsturisko ievadu varēja vērtēt kā nozīmīgu Latvijas konstitucionālo tiesību avotu.

Tas vislabāk būtu salīdzināms ar 1919. gada 11. augusta Vācijas Veimāras konstitūciju, kuras preambulā⁴⁹⁹ pats svarīgākais bija ziņojums, kas izteikts tikai pāris vārdos un kas pasludināja, ka konstitūcija ir vācu tautas pieņemta.⁵⁰⁰ No šiem vārdiem tālāk izrietēja kā tautvaldības, tā demokrātijas kodols. Kā redzam, Veimāras konstitūcijas preambulas galvenais politiskais risinājums bija atrodamas arī mūsu lakoniskajā Satversmes vēsturiskajā ievadā – “*Latvijas tauta savā brīvi vēlēta Satversmes sapulcē ir nolēmusi sev šādu valsts Satversmi*”. Ņemot vērā Satversmes lakonismu, arī Satversmes vēsturiskais ievads nebūt nebija tikai “formāls teksts”, bet konkrētu vēsturisku, politisku un juridisku apstākļu un notikumu atspoguļojums tiesību regulā.⁵⁰¹ Protams, tagad, kad tas izaudzis no 13 līdz 220 vārdiem, mēs varam iekļauties to valstu grupā, kuru konstitūciju preambulas tiek dēvētas par saturiski blīvām un kuras ietekmē visu valsts pamatu un konstitūcijas izpratni.

20. Līdz 2012. gada 18. februāra referendumam par valsts valodu, kas raisīja diskusiju par Satversmes kodolu⁵⁰², Satversmes apskatnieki – kā Latvijas pirmajā neatkarības posmā,⁵⁰³ tā arī pēc valsts neatkarības atjaunošanas⁵⁰⁴ – tomēr nebija pievērsuši Satvers-

⁴⁹⁹ Vācijas 1919. gada Veimāras konstitūcijas preambula: “Vācu tauta, vienota savās ciltīs, iedvesmota savā gribā stiprina valsti, brīvību un taisnību, kalpojot mieram iekšzemē un ārpus tās robežām, stiprinot un veicinot sociālo progresu, pieņem savu konstitūciju.”

⁵⁰⁰ Tajadura Tejada J. *La función política de los preámbulos constitucionales*. Cuestiones Constitucionales 2001, núm. 5, julio-diciembre, Universidad Nacional Autónoma de México, pp. 235–263.

⁵⁰¹ Valsts prezidenta Andra Bērziņa priekšvārds. Grām.: *Latvijas Republikas Satversme*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 12. lpp.

⁵⁰² CVK apstiprina oficiālos referendumu rezultātus. Pieejams: <http://www.apollo.lv/zinas/cvk-apstiprina-oficialos-referenduma-rezultatus/507957> (aplūkots 19.10.2012.); A. Bērziņš: referendums parādīja, ka situācija valstī ir stabila. Pieejams: <http://www.apollo.lv/zinas/berzins-referendums-paradija-ka-situacija-valsti-ir-stabila/507849> (aplūkots 19.10.2012.); Provizoriskie rezultāti: latviešu valoda nosargāta (plkst.19:00). Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/provizoriskie-rezultati-latviesu-valoda-nosargata-plkst1900.d?id=42140566> (aplūkots 19.10.2012.).

⁵⁰³ Kārlis Dišlers, kurš Satversmi ir analizējis vispamatīgāk, preambulu neaplūko vispār. Viņš lielākoties pievērsās konstitucionālo institūciju analīzei un vispārējai konstitucionālo tiesību teorijai (Skat.: Dišlers K. Latvijas Republikas Satversmes attīstība. Grām.: *Latvija desmit gados. Latvijas valsts nodibināšanas un viņas pirmo 10 gadu darbības vēsture*. Ārons M. (Red.). Rīga: Jubilejas komisijas izdevums, 1928; Dišlers K. *Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004; Dišlers K. *Ievads Latvijas valststiesību zinātnē*. Rīga: A. Gulbis, 1930; Dišlers K. *Demokrātiskas valsts iekārtas pamati*. Rīga: A. Gulbis, 1931; Disterlo B. *Juridiskas piezīmes pie Latvijas Republikas Satversmes*. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1923, Nr. 7).

Arī citi pirmā neatkarības laika Latvijas Satversmes apskatnieki neuzskata Satversmes ievadu par pētniecības vērtu. Piemēram, Tieslietu ministrijas kodifikācijas nodaļas vadītājs Baldvins Disterlo, kurš, kā pats raksta, no “juridiski tehniskā redzes stāvokļa” savā rakstā “Juridiskas piezīmes pie Latvijas Republikas Satversmes” (Disterlo B. *Juridiskas piezīmes pie Latvijas Republikas Satversmes*. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1923, Nr. 7) sistēmiski ir aplūkojis ikvienu Satversmes pantu, nekādu vērību ievadam nevelta. Līdzīga situācija novērojama arī otrā neatkarības laika Satversmes normu klasifikācijas un interpretācijas gadījumos – preambula netiek uzskatīta par ievēriības cienīgu interpretācijas avotu. Par to liecina tas, ka Satversmes komentētāji pie preambulas neaizkavējas, bet ķeras uzreiz pie pirmo pantu apskata.

⁵⁰⁴ Arī pēc neatkarības atjaunošanas Satversmes komentētāji pie preambulas neaizkavējas, bet ķeras uzreiz pie pirmo pantu apskata. Skat.: Vildbergs H.J., Feldhūne G. *Atsauces Satversmei*. Mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003; Pleps J. *Satversmes iztulkošana*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 151. lpp.

mes vēsturiskajam ievadam praktiski nekādu vērību. Pētnieku uzmanība tika veltīta konstitucionālo tiesību teorijai, konstitucionālajiem orgāniem un varu sadalījumam starp tiem vai konstitucionālajai vēsturei u.c., taču neviens līdz šim nav analizējis šo mūsdienās aktuālo konstitūcijas daļu.

21. Situācija kardināli mainījās pēc tam, kad Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisija publicēja savu ievērojamo pētījumu par Satversmes kodola problemātiku,⁵⁰⁵ kurā, cita starpā, secināts, ka tobrīd spēkā esošais Satversmes ievads būtu papildināms, lai konstitucionāla teksta līmenī padarītu redzamus un papildinātu valsts pamatus. Pētījumā, kas tapis, analizējot priekšlikumu noteikt Satversmē negrozāmos pantus, secinājums par paplašinātu konstitūcijas ievadu balstījās uz paradigmu, ka plaša un izstrādāta preambula ir optimāls veids, kā nostiprināt valsts vērtības un iezīmēt konstitucionālo identitāti. Konstitucionālo tiesību komisija šajā pētījumā atzīmēja, ka “*Satversmei nav izvērstas preambulas, bet ir tikai ievadvārdi*”.⁵⁰⁶ Satversmes vēsturiskais ievads būtiski atpalika no citu valstu konstitūciju preambulām. Tajā nebija skaidrotas Latvijas valsts virsvērtības un pamati. Vienlaikus, lai arī Satversmes vēsturiskā ievada teksts nesniedza priekšstatu par notikumiem un neizskaidroja sabiedrības un valsts pamatvērtības un pamatuzdevumus, tas tomēr nesa svarīgu tiesībpolitisku informāciju, ar kuras palīdzību vēl pirms Satversmes ievada paplašināšanas 2014. gadā varēja rast izskaidrojumu Satversmes pieņemšanas vēsturiskajiem apstākļiem, kā arī atvasināt Latvijas valstiskuma konstitucionāli tiesisko identitāti.⁵⁰⁷

22. Katras tautas tiesības ir vēsturiskās attīstības produkts un līdz ar to satur elementus, kas mantoti no pagājušajiem laikmetiem.⁵⁰⁸ 1922. gada 15. februāra Satversme šobrīd ir saaugusi ar mūsu valstiskumu un nav atdalāma no latviešu tautas nacionālās identitātes un pašapziņas. Okupācijas gados Satversme latviešiem bija neatkarīgas un demokrātiskas valsts simbols. Lakoniskais Satversmes vēsturiskais ievads, kurā runāts par Latvijas tautu, brīvi vēlētu Satversmes sapulci un tautas gribu, atgādināja nebrīvē dzīvojošajiem Latvijas pilsoņiem par reiz zudušo brīvību.

23. Latvijas Republikas Satversmes vēsturiskais ievads “*Latvijas tauta savā brīvi vēlētajā Satversmes sapulcē ir nolēmusi sev šādu valsts Satversmi*” uzskatāms par vienu no lakoniskāko preambulu paraugiem.⁵⁰⁹ Tā kā Satversmei kopumā ir raksturīgs lakonisks

⁵⁰⁵ Latvijas Republikas Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas 2012. gada 17. septembra viedoklis “Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu” (pieejams: www.president.lv), kas publicēts arī izdevumā “Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu”. Skat.: *Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 27.–155. lpp.

⁵⁰⁶ 334. punkts Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklī. Pieejams: http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/17092012_Viedoklis_2.pdf (aplūkots 24.10.2013.).

⁵⁰⁷ Pleps J. *Dažas domas par Satversmes preambulu*. Jurista Vārds, 2013. 22. oktobris, Nr. 43 (794).

⁵⁰⁸ *Лекции по общей теории права прив.-доц. С.-Петербурга: Императорского С.-Петербургского университета Н. Коркунова*, 1890, с. 54.

⁵⁰⁹ Tiesību radniecība ne vienmēr ir meklējama tikai kaimiņu zemēs. Tā, piemēram, Latvijas vēsturiskā Satversmes ievada lakoniskā frazeoloģija pat ļoti atgādina, piemēram, Nikaragvas konstitūcijas preambulu: “*Ar dievpalīgu mēs, Nikaragvas tautas pārstāvji, kas sapulcējušies Konstitucionālajā Asamblejā, apliecinām, ka esam apstiprinājuši sekojošo politisko konstitūciju*”.

stils,⁵¹⁰ katram vārdam vai jēdzienam Satversmes interpretācijā var būt liela nozīme. Zināmā mērā vēsturiskā preambula bija kodēts vēstījums, kuru skaidrojot gan kopsakarā, gan atsevišķi, loģiskā secībā nonākam pie atsevišķiem Latvijas valsts identitātes un valsts iekārtas identitātes elementiem: pirmā ir norādīta “Latvijas tauta” (suverēns un valsts pamats), otrā ir norādīta “brīvi vēlēja Satversmes sapulce”, kuru tauta ir īpaši izvēlējusi konstitūcijas izstrādei un pieņemšanai, tādējādi izveidojot konstitucionālu likumdevēju. Noslēdzošais jēdziens ir “Satversme”, ko tauta “sev ir pieņēmusi”. Tādējādi no lakoniskā Satversmes ievada varēja tikt izdalīti pieci demokrātiska valststiesiskuma identitāti raksturojoši struktūrelementi, kas attiecīgi prasa skaidrojumu: 1) **tauta**; 2) **brīvas vēlēšanas**; 3) **Satversmes sapulce**; 4) **valsts**; 5) **Satversme**⁵¹¹.

2. Satversmes vēsturiskā ievada jēdzieni, kas iekļauti arī 2014. gadā pieņemtajā paplašinātajā ievadā

24. Minētie pieci vēsturiskā ievada jēdzieni ir iekļauti arī 2014. gada 19. jūnijā Saeimā pieņemtajā jaunajā, izvērstajā ievadā.

a. Latvijas tauta

25. Jēdziens “Latvijas tauta” tiek lietots atšķirīgā nozīmē no tā, ko izprotam ar “latviešu tauta” vai “latviešu nācija”. Jēdzieni “latviešu tauta” un “latviešu nācija” Latvijas kontekstā apzīmē **latviešus kā nacionāli kulturālu vienību** ar savu valodu, kultūru, vēsturisko pieredzi un kolektīvo sociālo atmiņu, lielā mērā arī kopēju izcelsmi, turpretim **Latvijas tauta** ir juridisks jēdziens, kas pirmo reizi Latvijas konstitucionālajās tiesībās tika ieviests ar 1920. gada 27. maija Deklarāciju par Latvijas valsti, kura noteica, ka suverēnā vara Latvijā pieder Latvijas tautai. Kamēr latviešu tauta, kopš 20. gadsimta sākuma izvirzot prasību pēc sava nacionālā valstiskuma un līdz ar to kļūstot par politisku subjektu – latviešu nāciju –, ir **Latvijas valstsgribas un pašnoteikšanās subjekts**, kas, izmantojot savu **Satversmes varu** (*pouvoir constituant*), ir valsts izveidošanas iniciatore, tikmēr Latvijas tauta kā juridiski izveidots subjekts kļuva par Latvijas valsts nesēju jau pēc tās izveidošanas.

Taču Latvijas tauta neaizstāj latviešu nāciju. Starp latviešu nāciju (t.i., latviešu tautu kā politisku subjektu) un Latvijas tautu pastāv cieša kopsakarība: tā, kā to savulaik bija formulējis Kārlis Dišlers, ir Latvijas tauta “serde”.⁵¹² Latvijas tauta nevar pastāvēt bez latviešiem kā tās centrālās sastāvdaļas. Latvieši Latvijā ir **valstsnācija**, t.i., nācija nacionāli kulturālā izpratnē, kas šo valsti ir izveidojusi, lai – citu demokrātiskas valsts virsmērķu starpā – nodrošinātu savu ilgtspējīgu pastāvēšanu, nosakot valsts nacionāli kulturālo identitāti, kas jo sevišķi izpaužas valsts valodā (Satversmes 4. pants) un valsts konstitucionālajā pienākumā veicināt latviešu kultūras mantojuma saglabāšanu un kultūras attīstību. Latviešiem kā valstsnācijai **Latvija ir vienīgā vieta pasaulē**, kur var tikt garantēta latviešu

⁵¹⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 03.11.2006. spriedums lietā SKA-5/2006.

⁵¹¹ Balodis R. Konstitūcijas sastāvdaļa – preambula: tās loma un nozīme mūsdienu konstitucionālismā. Grām.: *Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72. konferences rakstu krājums*. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2014, 308. lpp.

⁵¹² Dišlers K. *Tautu pašnoteikšanās tiesību tiesiskais saturs*. Rīga: Latvijas Universitāte, 1932, 120. lpp.

valodas un kultūras aizsardzība un attīstība.⁵¹³ No tā izriet šie īpašie valsts pienākumi pret latviešu nāciju, kas pilnā mērā ir saskanīgi ar cieņu pret Latvijas mazākumtautībām, ko garantē Satversmes 114. pants, un pilsoņu individuālo vienlīdzību, ko garantē Satversmes 91. pants.

Tādēļ **Augstākā tiesa** savā judikatūrā jau precīzi ir noteikusi, ka **Latvijas tautā ietilpst gan visi latviešu valstsnācijas piederīgie** neatkarīgi no pilsonības, **gan visi Latvijas pilsoņi** (neatkarīgi no tautības).⁵¹⁴ Abi elementi lielā mērā, bet ne pilnīgi pārklājas. Latvijas tautu līdz ar to var uzskatīt par savdabīgu **politisku nāciju** Latvijas kontekstā.

b. Brīvas vēlēšanas

26. Visām demokrātiskām valstīm vēlēšanu sistēmu pamatprincipi ir kopīgi – vēlēšanas ir vispārīgas, vienlīdzīgas, brīvas un aizklātas. Ja valsts ir tiesiska un attiecīgi atzīst cilvēka tiesības, minētie principi ir arī valsts politiskā procesa formēšanās pamatā. Tas ir objektīvs konstitucionāls institūts, kura satura kodols ir cilvēka politisko tiesību atzīšana.⁵¹⁵ Gan vēsturiskajā, gan pašlaik spēkā esošajā Satversmes ievadā likts uzsvars uz brīvām vēlēšanām, kas norāda, ka Satversme ir atbilstoši demokrātiskas valsts principam pieņemts pamatlikums. Satversmes sapulce bija pirmā brīvi ievēlētā Latvijas tautas pārstāvniecība, kas izstrādāja un pieņēma Latvijas Republikas Satversmi un nodrošināja valsts ikdienas vajadzības ar demokrātiskā ceļā pieņemtiem likumiem.

c. Satversmes sapulce

27. Brīvi vēlētā Satversmes sapulce nozīmē konstitucionālisma pamatnostādņem atbilstošu (likumīgu) konstitūcijas pieņemšanas institūciju, kas apveltīta ar attiecīgām pilnvarām, lai varētu pieņemt augstāko likumu valstī. Konstitūcijas pieņemšana ir nācijas politiskās vienotības un nācijas politiskā brieduma liecība. Līdz ar brīdi, kad tauta savu gribu puda politiskā konstitūcijā un tādējādi visaugstākajā līmenī nostiprināja savas valsts galvenos politiskās filozofijas pamatus, jau var runāt par savdabīgas politiskas nācijas – Latvijas tautas – izveidošanos.⁵¹⁶ Līdz ar to Satversmes sapulces izveidošanu var uzskatīt par nozīmīgu Latvijas politiskās nācijas veidošanās pieturas punktu. Tauta no sava vidus demokrātiski ir izvēlējusi pārstāvjus konstitūcijas pieņemšanai, kas noteiks valsts likumdevējvaras, izpildvaras un tiesu varas dzīvi, kā arī galvenos politiskos principus, kas saistītu valsts varu. Šajās juridiskajās procedūrās ir saskatāms tautvaldības un nācijas pašrealizācijas triumfs. Procedurālās leģitimitātes ievērošana konstitucionālismā ir svarīgs elements.⁵¹⁷ Valsts konstitūcijai jābūt pieņemtai atbilstoši tautvaldības principiem.

⁵¹³ Satversmes tiesa. 2001-04-0103. 21.12.2001. Secinājumu daļas 3. punkts.

⁵¹⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. A420577912 SA-1/2014 27. punkts.

⁵¹⁵ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 03.11.2006. spriedums lietā SKA-5/2006.

⁵¹⁶ Balodis R. Latvijas Republikas konstitucionālo tiesību evolūcija un transformācija 20.–21. gadsimta mijā (*Evolution and Transformation of constitutional Law of the Republic of Latvia at the Turn of the 20th and 21st Centuries*). Grām.: *Tiesību harmonizācija Baltijas jūras reģionā 20.–21. gadsimta mijā*. Starptautiskā zinātniskā konference. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, 2006, 458.–460. lpp.

⁵¹⁷ Konstitūcijas tiek pieņemtas: (1) **konstitucionālajā asamblejā** (piemēram, kā 1922. gadā Latvijā, 1947. gadā Itālijā, 1976. gadā Portugālē), kur konstitūciju pieņem speciāli šā uzdevuma veikšanai ievēlēti deputāti;

d. Satversme

28. Satversme ir sinonīms svešvārdam “konstitūcija” (latīņu val. *constitutio* – lēmums, noteikums), ko 1869. gadā valodnieks **Atis Kronvalds** palaida tautās.⁵¹⁸ Satversme ir latviešu juridiskās terminoloģijas veidošanās laika jauninājums, kas uzskatāms par vārda *Verfassung* tulkojumu no vācu valodas.⁵¹⁹ Līdz 18. gs. ar jēdzienu “konstitūcija” saprata publisko tiesību kopumu, taču situācija pasaulē mainījās līdz ar pirmās rakstiskās konstitūcijas pieņemšanu. 1787. gada 17. septembrī tika pieņemta Amerikas Savienoto Valstu konstitūcija. A. Kronvalds laikā, kad sāka veidoties latviešu nācijas izpratne, ar vārdu “Satversme” domāja jaunveidojamās latviešu tautas tiesisko attiecību regulējumu, kurā būtu skaidri iezīmēti principi, uz kuriem tauta pašorganizējas un attīstās. Latvijas valstiskuma veidotāji – pamatlikuma izstrādātāji – šo vārdu aizguva, un šis vārds ieguva pavisam konkrētu nozīmi. Vārds “konstitūcija” ir daudz plašāks jēdziens nekā “satversme”. Pirmkārt, to lieto arī citās zinātnēs: ķīmijā (piemēram, norādot uz kādas vielas sistēmu), anatomijā (piemēram, ķermeņa konstitūcija) un citur. Otrkārt, ar vārdu “satversme” mūsdienu Latvijā pamatā apzīmē Latvijas Republikas pamatlikumu, savukārt citu valstu pamatlikumus dēvē par konstitūcijām, necenšoties vārdu “konstitūcija” latviskot ar “satversmi”.⁵²⁰

29. Konstitūcija ir tiesiskā formā izteikts tautas pašrealizācijas apliecinājums.⁵²¹ **Konstitūcija ir valsts juridiskais pamats, un tās galvenais mērķis ir varas politisko struktūru noformēšana.**⁵²² Konstitūciju mēdz saukt par pamatlikumu (*basic law*), jo šis

(2) **referendumā** (piemēram, kā 1992. gadā Igaunijā un Lietuvā, 1993. gadā Krievijas Federācija); (3) **parlamentā** (piemēram, 1993. gadā Kirgīzijā, 1994. gadā Moldāvijā, 1996. gadā Ukrainā); (4) **monarham dāvinot konstitūciju** (piemēram, Fridrihs Vilhelms IV Prūsijai konstitūciju dāvināja 1848. gadā, Francis Jozefs Austrijai konstitūciju dāvināja 1849. gadā, bet Talals Jordānijai konstitūciju dāvināja 1952. gadā). Konstitūcijas, kas tiek pieņemtas konstitucionālajā asamblejā un parlamentā, turpat arī tiek izstrādātas, respektīvi, tie, kas konstitūciju izstrādā, paši arī pieņem. Atsevišķu ekspertu un politiķu darba grupas izstrādātie konstitūciju projekti tiek apstiprināti referendumos vai ir monarhu dāvināti. Pragmatiskākais un caurskatāmākais konstitūciju izstrādes un pieņemšanas veids ir konstitucionālās asamblejas ceļš, jo paredz, ka tauta ievēl tautas priekšstāvjus ar uzdevumu izstrādāt un pieņemt tautai konstitūciju. Jāpiezīmē, ka referendumos pieņemtām konstitūcijām preambulas nereti kalpo par pārliecināšanas elementu, jo ir liela varbūtība, ka pilsoņi, pirms referenduma uzlūkojot konstitūcijas projektu, iepazīsies tieši ar preambulu. No šāda aspekta, valstīs, kuru konstitūcijas pieņemtas referendumos, preambula varētu būt būtisks aģitācijas elements, kas nospēlē izšķirošu lomu konstitūcijas atbalstā.

⁵¹⁸ *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2005, 385. lpp.

⁵¹⁹ J. Pleps norāda, ka “Kronvaldu Atis 1869. gadā ierosināja konstitūcijas apzīmēšanai lietot jaunvārdu “satversme”. Šo vārdu viņš veidojis no verba “tvert”, jo “cilvēki tādēļ pieņēmuši likumus, “lai tiem būtu vajadzīgā laikā, kur patverties, lai tiem būtu Satversmes” [...] Jaunvārds “satversme” kā svešvārda “konstitūcija” atveidojums latviešu valodā tika plaši akceptēts un lietots latviešu politiskajās un sabiedriskajās diskusijās. Kad 1906. gadā Jānis Pliekšāns publicēja pirmo teorētisko apskatu par konstitūcijas jēdzienu latviešu valodā, viņš nešauboties vārdu “satversme” lietoja kā svešvārda “konstitūcija” sinonīmu”. Skat.: Pleps J. *Satversmes iztulkošana*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 17.–18. lpp.

⁵²⁰ Pleps J. *Satversmes iztulkošana*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 18. lpp.

⁵²¹ Isensee J., Kirchhof P. (Hrsg.). *Handbuch des Staatsrechts der Bundesrepublik Deutschland*. Band II. Verfassungsstaat. Dritte, völlig neubearbeitete und erweiterte Auflage. Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2004, S. 932.

⁵²² Neimanis J. *Ievads tiesībās*. Rīga: zv. adv. J. Neimanis, 2004, 79. lpp.; Tajadura Tejada J. *La función política de los preámbulos constitucionales*. Cuestiones Constitucionales 2001, núm. 5, julio-diciembre, Universidad Nacional Autónoma de México, pp. 236–250.

likums iedibina svarīgākos sabiedriskās kārtības un valdīšanas principus, cilvēka un pilsoņa tiesiskā statusa pamatus, varas avotu, valsts uzbūvi un valdīšanas formu.⁵²³ Latvijas Satversme vienlaikus ir izcils latviešu juridiskās domas piemineklis, jo Satversmes garam atbilstoša vara jeb satversmiskums neaprobežojas tikai ar konstitucionālisma vai tiesiskuma principiem, tajā samanāma arī **latviskuma principa esamība**,⁵²⁴ kas pēc Satversmes jaunā ievada pieņemšanas ir kļuvis daudz redzamāks.

Tādēļ Augstākā tiesa savā judikatūrā ir atzinusi, ka Latvija ir tieši "**latviski nacionāla valsts**".⁵²⁵ Tās latviski nacionālā rakstura izpausmes saistās it sevišķi ar pilsonības institūtu, ar valsts konstitucionālo pienākumu garantēt latviešu nācijas, tās valodas un kultūras pastāvēšanu un attīstību, ar valsts valodas konstitucionālo statusu. Satversme ir nacionāls fenomens, kas saistāms, pirmkārt, ar Latvijas valstiskumu, otrkārt, ar lielo stabilizējošo ietekmi uz pilsonisko sabiedrību, treškārt, ar nacionālo identitāti.

30. Lai arī tiesību doktrīnā atrodami dažādi viedokļi par Satversmes izpratni⁵²⁶, līdzās Satversmei spēkā esošs konstitucionāla ranga akts ir 1918. gada 18. novembra Tautas padomes Latvijas Republikas proklamēšanas akts,⁵²⁷ kur iekļauta Latvijas valsts pamatnorma. Latvijas valsts konstitucionālais regulējums pamatā apkopots Satversmē, taču līdzās tai savu juridisko spēku ir saglabājušas 1920. gada 27. maija Deklarācijas par Latvijas valsti⁵²⁸, Neatkarības deklarācijas⁵²⁹ un Konstitucionālā likuma⁵³⁰ normas, ciktāl tās nav aizstātas ar Satversmes normām.⁵³¹ Satversmes paplašinātais ievads, ko Saeima pieņēma 2014. gada 19. jūnijā, uzskatāms par **Latvijas tautas un latviešu valstsnācijas pašapliecināšanās aktu**, kas konstitucionāla grozījuma veidolā nostiprināts Satversmē. Tādējādi Latvijas valsts konstitucionālais regulējums ir apkopots vairākos konstitucionāla ranga tiesību aktos, kas visi veido Satversmi "plašākā" izpratnē.

⁵²³ Pleps J., Pastars E., Plakane I. *Konstitucionālās tiesības*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 33. lpp.

⁵²⁴ Latvijas valstiskuma pamatā ir latviskuma princips, bet Latvijas valstiskuma pamatelementi ir Latvijas tauta, Latvijas teritorija, Satversmē noteiktie valsts iekārtas pamatprincipi (it īpaši demokrātiskas valsts iekārtas un tiesiskuma princips), bez kuriem valsts nespētu funkcionēt vai vairs nebūtu tā pati valsts. (No Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras atbildes Centrālajai vēlēšanu komisijai sakarā ar lūgumu sniegt atzinumu, vai likumprojekts "Grozījumi Pilsonības likumā" ir uzskatāms par pilnībā izstrādātu Satversmes 78. panta izpratnē. (Pieejams: http://web.cvk.lv/pub/upload_file/Viedoklis_LU_Juridiska_fakultate_publicesanai.pdf (aplūkots 22.11.2012.)) un CVK turpina meklēt atbildi par likumprojekta pilnīgu izstrādātību: LU Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras vēstule Nr. 2020-V10-36 Latvijas Republikas Centrālajai vēlēšanu komisijai. Jurista Vārds, 2012, Nr. 40 (739)).

⁵²⁵ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 12.02.2014. spriedums lietā Nr. A420577912 SA-1/2014, 33. punkts.

⁵²⁶ Konstitūciju pētnieks V. Eglītis raksta, ka "Satversme, bez šaubām, pašreiz ir kodificēta un to veido viens likums." Skat.: Eglītis V. *Ievads konstitūcijas teorijā*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 91. lpp.

⁵²⁷ Latvijas pilsoņiem! *Latvijas Pagaidu Valdības Likumu un Rikojumu Krājums*, 1919. 15. jūlijs, Nr. 1; Satversmes tiesas 29.11.2007. spriedums lietā Nr. 2007-10-0102, secinājumu daļas 62. punkts; Pleps J. *Robežlīgums ar Krievijas Federāciju: Satversme un Satversmes tiesa*. Grām.: *Robežlīgums: Spriedums. Materiāli. Komentāri*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 603. lpp.

⁵²⁸ Deklarācija par Latvijas valsti. *Likumu un Valdības Rikojumu Krājums*, 1920. 31. augusts, Nr. 4, dok. Nr. 182.

⁵²⁹ Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu: Augstākās padomes deklarācija (04.05.1990.). *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1990. 17. maijs, Nr. 20.

⁵³⁰ Par Latvijas Republikas valstisko statusu: konstitucionālais likums (21.08.1991.). *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1991. 24. oktobris, Nr. 42.

⁵³¹ Satversmes tiesas 29.11.2007. spriedums lietā Nr. 2007-10-0102, secinājumu daļas 62. punkts.

e. Valsts

31. Valsts nav dabisks fenomens, bet ir kultūras cilvēka darbības produkts, precīzāk – valsts ir institucionālās varas evolūcijas produkts⁵³². Valstī organizēta sabiedrība vienojas par savu lēmumu vienotību kā iekšzemē, tā arī attiecībā pret citām valstīm. Valsts, no vienas puses, ir ilgstošs, beztermiņa veidojums, kas aptver bijušās, esošās un nākamās paaudzes,⁵³³ no otras puses – mehānisms,⁵³⁴ kuru sabiedrība izmanto, lai īstenotu savas vērtības. Tikai valsts eksistence padara iespējamu konstitūcijas eksistenci, nevis otrādi. Nevar runāt par konstitūciju un nerunāt par valsti, jo suverēns (tauta) ar konstitūcijas starpniecību ierobežo sevi un strukturizē savas valsts orgānu kārtību, kompetences un darbību. Tomēr visur, kur valstij piemīt vismaz faktiskā vara, jāatzīst arī zināmas konstitūcijas eksistence.⁵³⁵

Valsts pastāvēšanai obligāti elementi ir suverēna vara, teritorija un tauta,⁵³⁶ kas dažkārt juridiskajā literatūrā minēta kā nācija vai iedzīvotāji.⁵³⁷ Latvijas Republikas Satversmes ievadā jēdziens “Latvija” ir domāta kā valsts.⁵³⁸ Lai arī Latvijas valsts ir izveidota latviešu nācijas pašnoteikšanās rezultātā, tā nav domāta tikai latviešiem, bet visiem Latvijas pilsoņiem.⁵³⁹ Latvijas valsts suverēns ir Latvijas tauta kā konstitucionālo tiesību, tā politiskā izpratnē.⁵⁴⁰

⁵³² Жакке Ж.П. *Конституционное право и политические институты*. Москва, 2002, с. 31.

⁵³³ Levits E. Dažas piezīmes par Satversmes jauno preambulu. Grām.: *Konstitucionālās tiesībspolitikas seminārs “Bīriņi 2014”*. Semināra materiālu krājums. Bīriņi: Publisko tiesību institūts, 2014, 123. lpp.

⁵³⁴ “Valsts ir mehānisms, ar kura palīdzību sabiedrība efektīvi īsteno savas vērtības. Vērtības neveido viendabīgu saskaņīgu sistēmu. [...] Vērtību konflikti var pastāvēt kā individuā, tā sabiedrībā. Valsts ar tiesību, [...] palīdzību mēģina radīt sistēmu, kurā vērtības iespēju robežās tiek saskaņotas. To var apzīmēt par valsts un/vai sabiedrības organizētu vērtību metasistēmu. Tā nosaka vērtību hierarhiju. [...] Valsts vērtības ir tās pašas sabiedrības vērtības. [...] Individuāli cilvēkam var būt vēl citas vērtības, kas nav nedz sabiedrības, nedz valsts vērtības. (Skat: Levits E. Valsts, vērtības, kultūra. Grām.: *Konstitucionālās tiesībspolitikas seminārs “Bīriņi 2014”*. Semināra materiālu krājums. Bīriņi: Publisko tiesību institūts, 2014, 87. lpp.).

⁵³⁵ Lēbers A. *Lekcijas par eevadu teesību zinātnē*. II daļa. Rīga: LU Stud. Pad. Grāmatnica, 1922, 12. lpp.

⁵³⁶ *Лекции по общей теории права прив.-доц. С.-Петербург: Императорского С.-Петербургского университета Н. Коркунова*, 1890, с. 217.

⁵³⁷ Ir arī nedaudz citāds valsts jēdziena pazīmju raksturojums: (1) **nācija**, kas, veidojot valsti, realizē savas tiesības uz politisko pašnoteikšanos; (2) **kopēja teritorija**, ar kuru vēsturiski saistīta nācija kā pašnoteikšanās tiesību subjekts; (3) **valstiskuma institucionālitate** – valsts ir institūcija, kas radīta, lai nodrošinātu cilvēku brīvu kopēju politisku, ekonomisku un garīgu esamību. (Skat.: *Juridiski terminoloģiskā skaidrojošā vārdnīca* Rīga: P&K, 2005, 122. lpp.).

⁵³⁸ Skatīt Satversmes ievada 3., 4. un 5. rindkopu.

⁵³⁹ “Preambulā attiecīgajā kontekstā lietoti arī jēdzieni “latvieši” un “latviešu nācija”. Termins “latvieši” norāda uz latviešu tautu nacionāli kulturālā izpratnē, tas ir, uz tautu, kurai ir sava specifiska valoda, kultūra, vēstures redzējums un teritorija, un – tas ir īpaši svarīgi! – kopības apziņa. Savukārt “latviešu nācija” apzīmē latviešu tautu specifiskā valstiskā kontekstā, jo nācija ir tauta, kurai ir sava nacionāla valsts. Protams, arī citas izcelsmes cilvēki, ja tie paši vēlas, var iekļauties latviešos. Bet Latvijas valsti raksturo tas, ka tā ciena šīs mazākumtautības. Tas preambulā tādēļ ir speciāli uzsvērts. Un, citiem vārdiem, Latvija ir latviešu nacionāla valsts, bet [...] tā nav tikai latviešu valsts! [...] Preambulā lietotais jēdziens “Latvijas tauta” ir valststiesisks jēdziens. [...] **Latvijas tautas jēdziens ir specifisks Latvijas politiskās nācijas apzīmējums.**” (No Ilmas Čepānes (Vienotība) runas Saeimā, apspriežot Satversmes ievadu otrajā lasījumā. Skat.: Latvijas Republikas 11. Saeimas pavasara sesijas septītā sēde 2014. gada 5. jūnijā. <http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/246>).

⁵⁴⁰ I. Čepāne, otrajā lasījumā apspriežot Latvijas Republikas Satversmes preambulu (skat.: Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115).

Demokrātijā nepastāv duālisms starp valdītājiem un valdāmajiem, jo **tauta valda pati**, nevis tiek valdīta no ārienes.⁵⁴¹ Tauta darbojas “caur saviem tieši vai netieši pilnvarotajiem priekštāvjiem un aģentiem”, un valsts tādējādi ir juridiski organizēta tauta.⁵⁴² K. Dišlers norādījis: *“Ja demokrātijā prasām pēc valsts, tad atbilde skan: valsts ir tauta pate!”*⁵⁴³

No minētā var atvasināt arī tēzi par demokrātiskas valsts uzdevumu, kas vienlaikus ir šīs valsts pilsoņu pienākums – tā ir valsts un sabiedrības vērtību aizsardzības prerogātīva. Šos aizsargājamus pamatus var dēvēt kā par “Satversmes neaizskaramo kodolu”,⁵⁴⁴ tā arī par “valsts pamatiem”.⁵⁴⁵

3. Iepriekšējie Satversmes ievada projekti

32. Pagājušā gadsimta divdesmitajos gados Satversmes ievadu apspriežot, Satversmes sapulces locekļu vairākums nevēlējās tajā iekļaut kādas īpašas norādes, kas lietotāju ievirzītu Satversmes vērtībās un orientieros. Kā galveno iemeslu var minēt “pašsaprotamības noskaņu” attiecībā uz valsts dibināšanas iemeslu un mērķi. Kā papildu “fona” apstākļi, taču visai būtisks, ir jānorāda Latvijas valsts dibinātāju lakonisms likumveidošanā.

33. Līdz 2014. gadam, kad Latvijas Republikas Satversmes ievads tika papildināts ar E. Levita rosināto izvērsumu, kopumā tika apspriesti seši Satversmes ievada projekti, no kuriem līdz tautas priekštāvju balsojumiem ir nokļuvuši trīs (1922, 1934, 1991), divi nav tikuši tālāk par likumdevēja komisijām (1921, 2007), bet viens (2002), sabiedrībā prezentēts kā konstitūcijas projekta sastāvdaļa.

34. Trijos no uzskaitītajiem ievadu projektiem (1922, 1934 un 2007) bija **pateicības formā** iestrādāta atsauce uz Dievu, kas tamdēļ raisīja asas diskusijas un pretestību.

34.1. Sākotnējais 1922. gada Satversmes projekts, kas tika atbalstīts Satversmes izstrādes komisijā, salīdzinot ar pieņemto redakciju, bija par sešiem vārdiem garāks: *“Pateikdamies Visuvarētajam Dievam par iegūto brīvību Latvijas tauta savā brīvi vēlētajā Satversmes sapulcē ir nolēmusi sev šādu valsts Satversmi.”*⁵⁴⁶ Diskusijas Satversmes sapulcē bija garas un visai asas. Kristīgo Latgales zemnieku savienība centās Satversmē iekļaut kristīgās identitātes elementus, kamēr sociāldemokrāti centās visiem spēkiem pamatlikumu pasargāt no jebkādam reliģiskām ietekmēm. Sociāldemokrāts mazinieks A. Petrevics paziņoja, ka “ [...] mēs sāksim savu satversmi bez Dieva žēlastības, bez tām vecām atliekām, kas nāk no veciem, seniem laikiem un kas mūsu laikiem ir palikušas pilnīgi nederīgas”⁵⁴⁷. Zemnieku savienības vārdā A. Klīve savukārt paziņoja, ka viņa frak-

⁵⁴¹ Dišlers K. *Valsts jēdziens demokrātijā*. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1922, Nr. 6, 590. lpp.

⁵⁴² Turpat, 591. lpp.

⁵⁴³ Turpat, 590. lpp.

⁵⁴⁴ Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis “Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un Satversmes neaizskaramo kodolu”. Pieejams: *Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu*. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012; Valsts prezidenta kancelejas mājaslapa: http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/17092012_Viedoklis_2.pdf 17.09.2012., Skat. arī: Gailite D.: *Iezīmē Satversmes kodola aprises un aicina to vārdiskot preambulā*. Jurista Vārds, 2012. 25. septembris, Nr. 39 (738), 4.–10. lpp.

⁵⁴⁵ Levits E. Valsts, vērtības, kultūra. *Konstitucionālās tiesībspolitikas seminārs “Bīriņi 2014”*. Semināra materiālu krājums. Bīriņi: Publisko tiesību institūts, 2014, 87. lpp.

⁵⁴⁶ Latvijas Satversmes sapulces IV sesijas 1921. gada 4. oktobra sēdes (7. sēde) stenogramma.

⁵⁴⁷ Latvijas Satversmes sapulces IV sesijas 1921. gada 4. oktobra sēdes (7. sēde) stenogramma.

cija atturēšoties no balsojuma, jo Dieva vārda iekļaušana Satversmes ievadā nozīmētu to “nelietīgi valkāt”⁵⁴⁸. Kā pierāda Satversmes sapulces balsojums (17 balsis par, 68 balsis atturas un 47 balsis pret), pret atsauci uz augstākiem spēkiem Satversmē bija vairums Satversmes sapulcē ievēlēto tautas priekšstāvju.⁵⁴⁹

34.2. 1934. gadā Saeimā īsi pirms K. Ulmaņa apvērsuma apspriestais ievada projekts skanēja šādi: “*Latvijas tauta, **pateikdamās Visuvarēnajam Dievam par brīvību** savas brīvi vēlētās IV Saeimas pēdējā sesijā ir nolēmusi ieviest Satversmes sapulcē pieņemtajā satversmē sekojošus pārgrozījumus.*” Saeimas Publisko tiesību komisijā šo Satversmes grozījuma priekšlikumu rosināja deputāti J. Teriņš, V. Sanders, K. Beldavs, E. Rimbenieks, kuru lielākā daļa bija dažādu konfesiju garīdznieki. No juridiskās tehnikas viedokļa (neloģiskās konstrukcijas dēļ) priekšlikums nekā citādi kā savāds nav apzīmējams. Sēdē izskanēja, ka: “[..] to nevar ieviest ievada tekstā, jo ievada teksts taču ir visai Satversmei. Visu Satversmi mēs šodien nepieņemsim – mēs grozām tikai atsevišķus pantus. Šī Satversme ir pieņemta Satversmes sapulcē [..]. Tos motīvus Jūs nemaz vairs nevarat grozīt. Līdzīgs priekšlikums bija apspriestā arī Satversmes sapulcē, un tur to ar lielu balsu vairākumu noraidīja.”⁵⁵⁰ No 87 deputātiem, kas piedalījās sēdē, par priekšlikumu balsoja 51 deputāts, atturējās 13 deputāti un pret bija 25 deputāti, taču Satversmes grozījumiem šis atbalsts bija par mazu.

34.3. Trešā reize, kad pēdējoreiz tika mēģināts iekļaut pateicību Dievam, bija jau pēc neatkarības atjaunošanas. 2007. gada ievada projekts skanēja šādi: “***Pateicoties visuvarēnajam Dievam ir nodibinājusies Latvijas valsts un Latvijas tauta savā brīvi vēlētā Satversmes sapulcē ir nolēmusi sev šādu valsts Satversmi.***” Projekta autors un iesniedzējs bija Saeimas deputāts no Latvijas Pirmās partijas/Latvijas Ceļa frakcijas luterāņu mācītājs Jānis Šmits. Priekšlikums tika skatīts Saeimas Juridiskajā komisijā un netika atbalstīts,⁵⁵¹ bet Saeimas plenārsēdē par to netika balsots, jo grozījums tika iesniegts uz trešo lasījumu un saskaņā ar Saeimas kārtības ruļļa 85. un 86. pantu par to nevar balsot. Pēc debatēm 2007. gada 3. maija Saeimas sēdē tie neguva balsu vairākumu (no 92 deputātiem, kas piedalījās sēdē, par priekšlikumu balsoja 47 deputāti, atturējās 29 deputāti un pret bija 4 deputāti).

35. 1921. gadā Satversmes sapulces Satversmes izstrādes komisijā tika aplūkots arī Arveda Berga izstrādātā ievada projekts: “*Atraisījusies no agrākām saitēm un savu brīvību ieguvusi Latvijas tauta ir izteikusi negrozāmu apņemšanos radīt savu patstāvīgu valsts iekārtu, kura viņai nodrošinātu brīvu kulturālu attīstību. Šai nolūkā viņas brīvi vēlētie*

⁵⁴⁸ Latvijas Satversmes sapulces V sesijas 1922. gada 8. februāra sēdes (11. sēde) stenogrammu.

⁵⁴⁹ Satversmes sapulcē noraidot papildināt ievadu ar atsauci uz Dievu, faktiski tika konstatēts, ka Latvija ir laicīga valsts un augstāku spēku pieminēšana varētu radīt nepareizu interpretācijas iespēju. Deputāti apzinājās Satversmes lakonisko formulējumu lielo nozīmi. Tas pierāda, ka laicīgums kā valsts ideoloģija jau sākotnēji ir noskaidrots, vēl pirms 1998. gadā Satversmi papildināja 99. panta otrais teikums. (*Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. R. Baloža zin. vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 330. lpp.)

⁵⁵⁰ Latvijas Republikas IV Saeimas IX sesijas 5. sēdes 1934. gada 4. maijā (7. sēde) stenogramma.

⁵⁵¹ Likumprojekts trešajam lasījumam Juridiskās komisijas sēdē 25.04.2007. Nr. 301/Lp9.

<http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/070503/st070503.htm> Latvijas Republikas 9. Saeimas pavasara sesijas trešā sēde 2007. gada 3. maijā, <http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/070503/st070503.htm>.

*priekšstāvji sanākuši Satversmes sapulcē, ir nolēmuši šādu Latvijas valsts Satversmi*⁵⁵², kas gan komisijā atbalstu neguva.

Jāatzīmē, ka atšķirībā no iepriekš aplūkotojām ievada versijām šis Satversmes ievads skaidri iezīmē latviešu tautas nacionālo identitāti un attīstību un pieņemšanas gadījumā būtu konstitucionāls “mezglu punkts”.⁵⁵³

36. Pārejas laika parlamenta – Augstākās padomes – 1991. gada 20. jūnija sēdē pirmajā lasījumā tika atbalstīts Latvijas Republikas Pagaidu pamatlikuma projekts, kuram bija izvērsti ievads. Tas skanēja šādi:

“Neatkarīgā Latvijas Republika tika proklamēta 1918. gada 18. novembrī, un 1921. gadā kā starptautiski atzīta valsts tā kļuva par līdztiesīgu Tautu Savienības locekli.

Pēc Brīvības cīņām Latvijas tauta 1920. gadā vispārējās, vienlīdzīgas, tiešās un proporcionālās vēlēšanās ievēlēja Satversmes sapulci, kura 1922. gada 15. februārī pieņēma valsts pamatlikumu – Latvijas Republikas Satversmi. Lai gan Latvija prettiesiski tika iekļauta PSRS sastāvā, šī Satversme de jure joprojām ir spēkā.

1990. gada 4. maija deklarācijā “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” tika noteikts pārejas periods, kura laikā Latvijas Republikā pilnīgi atjaunojama patstāvīga valsts vara. Tas beidzas ar Saeimas ievēlšanu atbilstoši 1922. gada Satversmei.

Līdz Satversmes jaunās redakcijas spēkā stāšanās brīdim Latvijas Republikas konstitucionālais pamats ir:

1) 1922. gada Satversmes 1., 2., 3. un 6. pants, kuri reālu saturu iegūs līdz ar pārejas perioda izbeigšanos. Saskaņā ar Satversmes 77. pantu grozījumus šajos pantos var izdarīt, vienīgi sarīkojot tautas nobalsošanu;

2) 1990. gada 4. maija deklarācija “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”;

3) šis Pamatlikums.

Pārejas periodā Satversmes 1., 2., 3. un 6. pantu nedrīkst grozīt vai atcelt.”

Projekts nepiedzīvoja nākamo lasījumu, jo Latvija 1991. gada augustā atguva pilnīgu neatkarību arī *de facto*, tāpēc Pagaidu pamatlikums vairs nebija vajadzīgs un 1993. gada 6. jūlijā pilnā apjomā tika atjaunota 1922. gada Satversme. Taču 1991. gada projekts uzskatāms par pirmo izvērstas preambulas projekta pieteikumu.⁵⁵⁴

37. Neveiksmīgs ir arī cita konstitūcijas projekta un attiecīgi tās preambulas liktenis. 2002. gadā vēlētajū atbalsta trūkums liedza līdz tautas nobalsošanai nokļūt Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas virzītajam Satversmes projektam.⁵⁵⁵ Tajā bija iestrādāts visai apjomīgs Satversmes ievads:

⁵⁵² Skat.: Satversmes komisijas protokols, 1921. gada 28. februāris, Nr. 30. Citēts pēc: Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis (334. pkt.). Pieejams: http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/17092012_Viedoklis_2.pdf (aplūkots 17.06.2013.).

⁵⁵³ Konstitūcijas preambulu saturā bieži ir atrodami vēstures “stāstījumi”, kas raksturo konkrētās valsts vai nācijas vēstures “mezglu punktus”, piemēram, cīņu pret ienaidniekiem, cīņu par neatkarību, okupāciju, kolonizāciju, netaisnīgu iepriekšēju režīmu utt. (No Valsts prezidenta Konstitucionālās komisijas priekšsēdētāja, Eiropas Tiesas tiesneša Egila Levita 2013. gada 22. marta referāta “Par paplašinātu Satversmes preambulu”, kas nolasīts Valsts prezidenta Konstitucionālās komisijas sēdē (nepublicēts).

⁵⁵⁴ Latvijas Republikas Pamatlikums pārejas periodam. Projekts. *Laikraksta “Diena” pielikums “Likumi, lēmumi, oficiālie dokumenti”*, 1991. 12. jūlijs, Nr. 26.

⁵⁵⁵ Minētais Satversmes projekts tautā ieguva apzīmējumu “Bojāra Satversme” (tās autors – prof. Juris Bojārs).

“Preambula

Latvijas Republikas tauta pieņem 1922. gada Satversmes jauno 2002. gada redakciju, lai:

- uz visiem laikiem nodrošinātu latviešu tautas valstiskumu latviešu un līvu vēsturiskajā teritorijā, 1918. gada 18. novembrī pasludinot neatkarīgu Latvijas valsti, kas nostiprināta latviešu tautas pašnoteikšanās un neatkarības cīņu rezultātā un pēc piecdesmit gadu ārvalstu okupācijas atjaunota 1990. gada 4. maijā;*

- īstenotu 1990. gada 4. maija Latvijas Neatkarības deklarācijas 7. pantu par jaunas, mūsu laikmetam atbilstošas Satversmes sagatavošanu un pieņemšanu;*

- garantētu Latvijas valsts attīstību, uzplaukumu, tās iekšējo un ārējo drošību vienotas Eiropas valstu saimē;*

- nostiprinātu cieņu pret cilvēku un cilvēktiesības visiem atbilstoši Latvijai saistošajām starptautiskajām cilvēktiesību normām, Satversmei un Latvijas likumiem;*

- panāktu, lai visu tautsaimniecības reformu mērķis Latvijā būtu tautas labklājības celšana;*

- sekmētu politiski un sociāli integrētas, brīvas, patiesi demokrātiskas sociālā taisnīguma valsts, kā arī atklātas sabiedrības izveidošanu;*

- nepieļautu jebkuras šķiras, politiskas partijas, valsts, pašvaldību institūcijas, ekonomiskā grupējuma, ārvalstu, vietējās korporācijas vai personas diktatūru;*

- sekmētu Latvijas politiskās sistēmas stabilitāti;*

- panāktu vēlēto amatpersonu augstāku kompetenci, atbildību vēlētāju priekšā, lai īstenotu atbildīgu valsts, pašvaldību politiku un labu valsts pārvaldi;*

- sekmētu stabilas demokrātisku politisko partiju sistēmas veidošanos un nostiprināšanos Latvijā;*

- nostiprinātu godprātības, labticības, augstas morāles un ētikas principu par Latvijas politikas pamatvērtībām.”*

4. 2014. gada Satversmes ievada izstrāde, diskusijas un pieņemšana

38. Ideja papildināt Satversmes ievadu pirmo reizi plašākai publikai tika prezentēta Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas 2012. gada 17. septembra atzinumā “Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu”⁵⁵⁶

Pēc tam komisijas priekšsēdētājs E. Levits to sagatavoja un ar izvērstu komentāru un pamatojumu publicēja izdevuma “Jurista Vārds” 2013. gada 24. septembra numurā.⁵⁵⁷

E. Levita piedāvātais projekts skanēja šādi:

“Latvijas Republikas Satversme

Ar mērķi nodrošināt latviešu nācijas pastāvēšanu cauri gadsimtiem, latviešu valodas un kultūras saglabāšanu un attīstību, katra cilvēka un visas tautas labklājību

Latvijas tauta,

- ņemot vērā, ka nācijas saliedēšanās un nacionālās pašapziņas veidošanās rezultātā

⁵⁵⁶ Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis (340. un 341. punkts). Pieejams: http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/17092012_Viedoklis_2.pdf (aplūkots 17.06.2013.).

⁵⁵⁷ Levits E. *Izvērsta Satversmes preambulas teksta piedāvājums un komentārs*. Jurista Vārds, 2013. 24. septembris, Nr. 39. Skat.arī: Stucka A. *Dažas piezīmes Satversmes preambulas projekta tapšanā*. Jurista Vārds, 2014. 9. septembris, Nr. 35.

1918. gada 18. novembrī latviešu vēsturiskajās zemēs proklamētā Latvijas Republika ir izveidota uz latviešu nācijas negrozāmās gribas un tās neatņemamo pašnoteikšanās tiesību pamata, lai varētu brīvi pašnoteikties un kā valstsnācija veidot nākotni pati savā valstī;

- atceroties, ka tauta izcīnīja savu valsti Brīvības cīņās, ka tā neatzina okupācijas varas un pretojās tām, un, uz valsts nepārtrauktības pamata atjaunojot valstisko neatkarību, atkal atguva savu brīvību;

- pateicoties valsts veidotājiem, godinot savus brīvības cīnītājus un pieminot svešo varu upurus;

- apzinoties, ka Latvijas valsts pamatuzdevumi ir veicināt tautas garīgo, sociālo, kultūras un materiālo labklājību, nodrošināt tiesisko kārtību, drošību, vides un dabas aizsardzību, salāgot ekonomisko attīstību ar cilvēka humānajām vērtībām un vajadzībām;

- atzīstot, ka Latvijas demokrātijas tradīcijas ir pilsoņu tieša līdzdalība valsts pārvaldīšanā un parlamentāra republika un nosakot, ka Latvijas valsts savā darbībā it sevišķi ievēro demokrātiskas, tiesiskas, sociāli atbildīgas un nacionālas valsts virsprincipus, atzīst un aizsargā cilvēktiesības, tostarp mazākuma tiesības;

- atzīstot, ka Latvijas valsts neatkarība, teritorija, tās vienotība, tautas suverenitāte, latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda, demokrātiskā valsts iekārta ir neaizskaramas un ikkatra pienākums ir šīs vērtības aizsargāt;

- norādot, ka ikkatra pienākums ir rūpēties par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturēties atbildīgi pret saviem līdzcilvēkiem, sabiedrību, valsti, vidi, dabu un nākamajām paaudzēm;

- apzinoties, ka latviešu tautas dzīvesziņa un kristīgās vērtības ir būtiski veidojušas mūsu identitāti, ka sabiedrības pamatvērtības ir brīvība, godīgums, taisnīgums, solidaritāte, ka ģimene ir sabiedrības pamatvienība un darbs ir katra cilvēka un visas tautas izaugsmes un labklājības pamats;

- uzsverot, ka Latvija aktīvi piedalās starptautiskajos procesos, aizstāvot savas intereses un dodot pienesumu Eiropas un pasaules humānai, ilgtspējīgai, demokrātiskai un atbildīgai attīstībai;

- atbilstoši valsts himnā "Dievs, svētī Latviju!" izteiktajai brīvas, nacionālas valsts idejai savā brīvi vēlētā Satversmes sapulcē ir nostiprinājusi Latvijas valsts konstitucionālo kārtību un nolēmusi sev šādu valsts Satversmi:"

2013. gada 27. septembrī jaunā ievada projekta autors un iniciators E. Levits to atklātā Saeimas Juridiskās komisijas sēdē prezentēja Saeimas deputātiem, Valsts prezidenta pārstāvim, Ministru prezidenta pārstāvim, tieslietu ministram, pieaicinātiem sabiedrības locekļiem⁵⁵⁸ un plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem.

Ideja un pats projekts ir raisījis plašas diskusijas. Par un pret paplašināta Satversmes ievada ideju un izstrādāto tekstu bija izteikušies gan deputāti, gan plašsaziņas līdzekļi, gan pazīstami sabiedriskie darbinieki.⁵⁵⁹ Viedokļi dalījās divās gandrīz proporcionālās nomet-

⁵⁵⁸ Juridiskās komisijas atklātā sēdē 2013. gada 27. septembrī piedalījās Romas katoļu baznīcas kardināls J. Pujats, Jāņa Čakstes demokrātijas fonda pārstāvis J. Putriņš, zvērināts advokāts A. Alliks, Publisko tiesību institūta direktors A. Dravnieks, asociācijas "Ģimene" pārstāve Ilona Bremze u.c.

⁵⁵⁹ Piemēram, Bojārs J. *Par Latviju kā latviešu nacionālo valsti*. Latvijas Avīze, 2013. 21. novembris; Dzintars R. *Satversmes preambula jāpieņem tagad*. Latvijas Avīze, 2013. 16. decembris.

nēs. “Preambulas oponentu nometnes” pazīstamākie pārstāvji ir bijusi valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga, kā arī bijušais Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aivars Endziņš: “Pret šo ideju tika argumentēts, ka tekstuāli izteikt un apstiprināt tās vērtības, kas bija pieņemtas kā pašas par sevi saprotamas, bet ne vienmēr tiešos vārdos izteiktas, vairāk kā deviņdesmit gadus pēc Satversmes pieņemšanas nav racionāli”⁵⁶⁰, un Satversme ir laba arī bez jebkādas preambulas.⁵⁶¹ Jāatzīmē arī, ka latviešu valodā izdotajās juridiskajās vārdnīcās vai nacionālajā juridiskajā periodikā velti meklēt jēdzienisku skaidrojumu par preambulām,⁵⁶² un preambulu prakse Latvijā nav sevišķi izplatīta.

Savukārt par paplašinātu Satversmes ievadu, cita starpā, tika argumentēts, ka preambulā skaidri ierakstītās vērtības un konstitucionālie principi ļaus pilnvērtīgāk visiem pilsoņiem labāk izprast Latvijas valsts pamatus, kas nepieciešams, lai cilvēki Latvijas valsts kā tautas demokrātiskās pašnoteikšanās instrumenta vērtību veicinātu Latvijas demokrātijas funkcionēšanu.⁵⁶³ Satversmes normu piemērotājiem paplašinātā preambula būs parocīgāka,⁵⁶⁴ lai kalpotu par vadlīniju pārējo Satversmes normu interpretācijā.⁵⁶⁵ Preambula arī ļautu ikvienam atklāt, ko “domā un jūt sabiedrība saistībā ar 1918. gada 18. novembrī dibinātās latviešu valsts turpinātību”.⁵⁶⁶

39. Parlamentā diskusijas par preambulu bija atklātas, un plašsaziņas līdzekļos parādījās pietiekami daudz informācijas, lai sabiedrība varētu sekot mūsu konstitūcijas ievada izstrādei. Plašsaziņas līdzekļos parādījās politiķu diskusijas par preambulas izstrādes gaitu.⁵⁶⁷ Latvijas Universitātē 2014. gada 27. oktobrī tika sarīkota īpaša konference šim

⁵⁶⁰ Varētu mierīgi turpināt dzīvot bez Satversmes preambulas, uzskata Vīķe-Freiberga, <http://www.delfi.lv/archive/print.php?id=43786804> (aplūkots 11.05.2013.); Endziņš A. *Preambulas projekts var destabilizēt sabiedrību*. Jurista Vārds, 2013. 29. oktobris, Nr. 44 (795); Pastars E. *Papildu iespēja pateikt svarīgāko par Latvijas valsti*. Jurista Vārds, 2013. 22. oktobris, Nr. 43 (794); Žilko A., Latvijas Vecticībnieku Pomoras Baznīcas Centrālās padomes priekšsēdētājs, Vecticībnieki par Satversmes preambulu: Tā nenāks par labu ne latviešu nācijai, ne mazākumtautībām. <http://www.diena.lv/latvija/viedokli/vecticibnieki-par-satversmes-preambulu-ta-nenaks-par-labu-ne-mazakumtautibam-14054763> (aplūkots 08.05.2014.).

⁵⁶¹ Kodola ierakstīšana vai interpretēšana nemazina kodola esamību, tāds caurmērā bija oponentu viedoklis. Tā Aivars Endziņš bija skeptisks attiecībā uz Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas rosināto Satversmes preambulas grozīšanu ar nolūku nostiprināt Satversmes kodolu. Endziņš neuzskatīja, ka preambulas papildināšana nostiprinātu Satversmes kodolu, jo, viņaprāt, būtu drīzāk jācenšas Satversme sistēmiski interpretēt, nevis normatīvi definēt. Līdzīgos ieskatos bija arī Gunārs Kūtris, kurš pauda uzskatu, ka *expressis verbis* preambulā definēt nevajadzētu, jo pamatvērtību būtības skaidrojums, kā arī analīze būtu zinātnieku uzdevums. (Skat. plašāk: Endziņš A., Apsītis R., Kūtris G., Muciņš L., Pastars E., Dimitrovs A., Ījabs I., Krivcova E., Lazdiņš J., Cielava V., Dravnieks A., Kažoka I., Pleps J., Paparinskis M., Rudevskis J. *Diskusija – Valsts pamati – vai visiem pašsaprotami*. Jurista Vārds, 2012. 22. oktobris, Nr.45.

⁵⁶² Skat., piemēram, *Likumu terminu vārdnīca*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004.

⁵⁶³ *Konstitucionālā identitāte atšķir valsti no valsts*. E. Levits intervijā Dinai Gailītei un Gatim Litvinam. Jurista Vārds, 2012. Nr. 40 (739).

⁵⁶⁴ *Ar izpratni, nevis pēc instrukcijas*. Tieslietu ministrs Jānis Bordāns intervijā Dinai Gailītei un Sannijai Matulei. Jurista Vārds, 2013. Nr. 1 (752).

⁵⁶⁵ *Satversmes preambulā būtu jāatsedz Latvijas valsts jēga un būtība*. E. Levits intervijā D. Gailītei. Jurista Vārds, 2013. 24. septembris, Nr. 39 (790).

⁵⁶⁶ Alliks A. *Paplašinātā Satversmes preambula – jo ātrāk, jo labāk*. http://www.pietiek.com/raksti/paplasinata_satversmes_preambula_jo_atrak_jo_labak (aplūkots 04.11.2013.).

⁵⁶⁷ <http://www.delfi.lv/news/national/politics/dombrovskis-koalicijai-ir-tiesibas-formulet-savu-viedokli-par-satversmes-preambulu-nepieaicinot-sc.d?id=43639703>; <http://www.delfi.lv/news/national/politics/kaislibas-par>

jautājumam, kurā preambulas jautājums tika aplūkots visai detalizēti.⁵⁶⁸ Arī Publisko tiesību institūta rīkotajā ikgadējā Bīriņu konstitucionālās tiesībpolitikas seminārā tika rīkota diskusija par Satversmes preambulu, kuru varēja noskatīties tiešraidē⁵⁶⁹.

Lai arī sākotnēji parlamentā virmoja ideja radīt apakškomisiju preambulas veidošanai,⁵⁷⁰ reāli darbojās Satversmes preambulas darba grupa. Juridiskās komisijas un darba grupas sēdēs gan izskatīja ekspertu atzinumus, gan uzklaušīja ekspertus pašus.

Minētajās diskusijās izkristalizējās atsevišķi jautājumi, kas viesa korekcijas preambulas tekstā. Tas attiecas jo sevišķu uz jautājumu par **valstsnācijas** jēdziena iekļaušanu ievada tekstā. Beigās tas taktisku iemeslu dēļ tekstā tomēr netika iekļauts, jo plašākai publikai šis specifiskais Latvijas valststiesību jēdziens nebija pazīstams. Saeimas deputāte I. Čepāne (Vienotība) attiecībā par jēdziena “valstsnācija”, kas apzīmē latviešu nācijas konstitucionālo lomu, neiekļaušanu Satversmes preambulas tekstā ir atzīmējusi sekojošo: “*Lai izvairītos no muļķīgām un diemžēl pat ļaunprātīgām interpretācijām, tagad šis jēdziens ir atšifrēts [preambulas] pirmajā, trešajā un ceturtajā rindkopā, īpaši šo terminu nelietojo.*”⁵⁷¹ Protams, valstsnācijas jēdziens valststiesībās un attiecīgā plašākā politiskā un juridiskā kontekstā jālieto neatkarīgi no tā, vai tas ir vai nav iekļauts ievada tekstā. **Valstsnācijas jēdziens ir nostiprināts politikas dokumentos⁵⁷² un nostabilizēties tiesiskajā telpā, turklāt normatīvā (likuma jēdziena) līmenī.**⁵⁷³

40. Saeimas latviskās partijas apvienojās un pieņēma Satversmes jauno ievadu par spīti Saeimas opozīcijas – “Saskaņas centra” – iebildumiem. Opozīcija pārmeta Saeimas konstitucionālajam vairākumam, ka grozījumu pamatā ir politiski, nevis juridiski apsvērumi⁵⁷⁴, un prasīja jaunā ievada “leģitimizāciju referenduma ceļā”.⁵⁷⁵ Tā apgalvoja, ka

satversmes-preambulu-sit-augstu-vilni-cepane-sudzas-dp-elksnins-sab.d?id=43644475; http://nra.lv/viedokli/anita-daukste-5/102283-kuram-vajag-satversmes-preambulu.htm?view=comments; http://www.diena.lv/latvija/viedokli/cigane-histerija-ap-preambulu-14025210; http://www.dzintarsrasnacs.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=158%3Aintervija-qlatvijas-avzq-daudziem-nacionl-apvienba-ir-bubulis&catid=4%3AJaunumi&lang=lv.

⁵⁶⁸ Dubava I., Litvins G., Gailīte D. *Aizritējusi konference par Satversmes preambulas paplašināšanas projektu.* Jurista Vārds, 2013. 5. novembris, Nr. 45 (796).

⁵⁶⁹ <https://www.lv.lv/print.php?id=10&page=0&pageset=0&i=336> (aplūkots 2014. gada 18. jūnijā).

⁵⁷⁰ <http://www.delfi.lv/news/national/politics/plano-dibinat-apakskomisiju-satversmes-preambulas-izveidei.d?id=43393139> (aplūkots 2013. gada 13. oktobrī).

⁵⁷¹ No I. Čepānes runas Saeimā likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pirmajā lasījumā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁵⁷² Skat.: Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018. gadam.

⁵⁷³ 2013. gadā Pilsonības likuma 1. panta 2. punktā, kā arī 2. panta pirmās daļas 3. punkta “c” apakšpunktā tika noteikts, ka “**valstsnācijas piederīgie ir latvieši un līvi**”. (Skat.: “Grozījumi Pilsonības likumā” 09.05.2013. likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2013. 23. maijs, Nr. 98 (4904). Stājas spēkā 01.10.2013.).

⁵⁷⁴ Turpinās diskusijas par Satversmes grozītā ievada pieņemšanas procedūru. *Jurista Vārds*, 2014. 8. jūlijs, Nr. 26 (828).

⁵⁷⁵ Skat.: Latvijas Republikas 11. Saeimas 2013. gada 27. septembra Juridiskās komisijas sēdes protokols Nr. 200. http://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCIQFjAA&url=http%3A%2F%2Ftitania.saeima.lv%2F%2FLIVS%2FSaeimasNotikumi.nsf%2F0%2F4e22e56141edef27c2257c0700483a8a%2F%24FILE%2FPR_2013_09_27_12_00_JK.doc&ei=VFOhU8_jLIv9ywP33oLoCQ&usg=AFQjCNEPAhUZvIHjtjCSXHBMfTfAZblZQ&bvm=bv.69137298,d.bGQ (aplūkots 2014. gada 18. jūnijā).

Satversmes ievads varot saasināt konfrontāciju sabiedrībā, un uzskatīja: ja tomēr ir vēlme pēc šādas apjomīgas preambulas, tad esot jāpieņem jauna Satversme.⁵⁷⁶ Pēc opozīcijas domām, Satversmes grozījumi nonākot pretrunā ar Satversmes 2. pantu, ka Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai, jo jēdziens “latviešu nācija” esot pretrunā ar jēdzienu “Latvijas tauta”.

Saeimas Juridiskā komisija pirms trešā lasījuma izvērtēja vairākus ekspertu atzinumus.⁵⁷⁷ Tie secināja, ka Satversmes jaunais ievads negroza Satversmes 1., 2., 3., 4. vai 6. pantu. Līdz ar to Saeima ir “*tiesīga to grozīt Satversmes 76. panta kārtībā*”,⁵⁷⁸ grozījumu apstiprinājums tiem sekojošā tautas nobalsošanā saskaņā ar 77. pantu nav nepieciešams. Satversmes jaunajā ievadā ir akcentēta Latvijas valsts veidošanās, konstitucionālā identitāte un vērtības, kas ieliktas Satversmes pamatos.⁵⁷⁹ Turklāt Satversmes jaunais ievads pēc savas juridiskās dabas pat nemaz nav piemērots, lai grozītu citas Satversmes normas.⁵⁸⁰ Jaunajā ievadā likumdevējs Latvijas konstitucionālismā šobrīd pašsaprotamas lietas ir apkopojis vienuviet. Jāpiekrīt apgalvojumam, ka vēsturiskos Satversmes pieņemšanas motīvus vēlāk grozīt nevar,⁵⁸¹ taču konkrētais jaunais ievads to arī nemaz nedara, bet gan patiesi “*tekstuāli izsaka un apstiprina tās vērtības, kas bija pieņemtas kā pašas par sevi saprotamas, bet ne vienmēr tiešos vārdos izteiktas*”⁵⁸².

Tātad Satversmes ievads nevis groza, bet paskaidro un papildus izvērs Satversmes 2. panta regulējumu.

C. Satversmes ievada saturs

1. Vispārīgas piezīmes

41. 1922. gadā pieņemot Satversmi, šaubu par valsts dibināšanas jēgu un mērķi nebija. Nekādi īpaši skaidrojumi, izņemot tos, kas jau iekļauti pirmajos Satversmes pantos, nebija nepieciešami. Turklāt jāatceras, ka Satversmes sapulce izstrādāja, taču nespēja vienoties

⁵⁷⁶ Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁵⁷⁷ Tika aplūkoti Saeimas Juridiskā biroja vadītājas Dīnas Meisteres, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras vadītāja profesora, Dr.iur. Ringolda Baloža un Juridiskās augstskolas prorektora asociētā profesora, Dr.iur. Mārtiņa Mīta viedokļi. Viņi uzskatīja, ka nav nepieciešams rīkot tautas nobalsošanu. (Skat. atzinumus *Turpinās diskusijas par Satversmes grozītā ievada pieņemšanas procedūru*. Jurista Vārds, 2014. 8. jūlijs, Nr. 26 (828)).

⁵⁷⁸ Meistare D. *Saeimas Juridiskā biroja atzinums par Satversmes ievada pieņemšanas procedūru*. Jurista Vārds, 2014. 8. jūlijs, Nr. 26 (828).

⁵⁷⁹ Juridiskās augstskolas prorektora asociētā profesora, Dr.iur. Mārtiņa Mīta 2014. gada 10. jūnija atzinums Latvijas Republikas Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājam Ilmai Čepānei par likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) pieņemšanas procedūru. Skat.: Mīts M. *Par likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pieņemšanas procedūru*. Jurista Vārds, 2014. 8. jūlijs, Nr. 26 (828).

⁵⁸⁰ Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras vadītāja profesora, Dr.iur. Ringolda Baloža 2014. gada 10. jūnija atzinums Latvijas Republikas Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājam Ilmai Čepānei par likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) pieņemšanas procedūru. Skat.: Balodis R. *Par likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pieņemšanu*. Jurista Vārds, 2014. 8. jūlijs, Nr. 26 (828).

⁵⁸¹ Latvijas Republikas IV Saeimas IX sesijas 5. sēdes 1934. gada 4. maijā (7. sēde) stenogramma.

⁵⁸² Endziņš A. *Preambulas projekts var destabilizēt sabiedrību*. Jurista Vārds, 2013. 29. oktobris, Nr. 44 (795).

par Satversmes otro daļu – pamattiesībām. Tas ir patiesais skaidrojums, kamdēļ bez lielām diskusijām toreiz tika akceptēts lakoniskais Satversmes ievads.⁵⁸³

Vēsturiskā ievada 13 vārdi sākotnēji iecerēti kā Satversmes “tehniska” ievaddaļa, kurā Satversmes sapulce atsauca uz savu leģitimitāti, kas iegūta vēlēšanu ceļā. Respektīvi, Satversmes sapulce, kuru tauta ir ievēlējusi demokrātiskās vēlēšanās, tautas vārdā ir pieņēmusi valstij Satversmi. 1922. gadā, kad visās jomās pilnā sparā notika valsts nostiprināšanas process, šāda īsa Satversmes sapulces norāde uz savu leģitimitāti bija dabiska un toreizējos apstākļos arī pietiekama.

2014. gada paplašinātais Satversmes ievads sastāv no 220 vārdiem, un tas skaidro Latvijas konstitucionālos pamatus. Jaunā preambula nemaina vērtības un principus, uz kuriem balstās demokrātiskā Latvijas valsts un sabiedrība, bet tikai iezīmē tos konstitucionālā tekstā.⁵⁸⁴

E. Levita ideja par paplašinātas preambulas⁵⁸⁵ nepieciešamību bija laikā un vietā. Atklāt valsts pamatu prasija arī valsts pamatu apdraudējums, ko 2012. gadā raisīja Latvijā dzīvojošo krievvalodīgo ekstrēmistu centieni torpedēt Latvijas kā nacionālas valsts statusu un panākt Latvijā oficiālas divvalodības ieviešanu. Cilvēkos tas radīja apdraudējuma sajūtu,⁵⁸⁶ ko pastiprināja dziļā ekonomiskā krīze un tās raisītā iedzīvotāju emigrācija uz pārtikušām Eiropas valstīm. Šādā situācijā izprast un akceptēt savas valsts pamatus, tās unikalitāti ir vēl jo svarīgāk nekā “mierīgākos laikos”.

42. Satversmes ievads sistematizē materiālās konstitūcijas elementus (Satversmes tiesas praksi un konstitucionālo tiesību doktrīnu) un ievieš tos formālajā konstitūcijā. Jaunais Satversmes ievads apstiprina pastāvošo Latvijas tiesību sistēmu,⁵⁸⁷ it sevišķi tās konstitucionālo iekārtu.

Satversmes jaunais ievads ir šodienas un pagātnes notikumu, vērtību un principu apkopojums. Satversmes jaunajā ievadā vienuviet apkopotas pašsaprotamības – piemēram, otrās rindkopas trešajā teikumā norādot uz valsts nepārtrauktības (kontinuitātes)

⁵⁸³ Skat. ievada komentāra B daļas 32. punktu un 34.1. punktu 115. lpp.

⁵⁸⁴ Levits E. Dažas piezīmes par Satversmes jauno preambulu. Grām.: *Konstitucionālās tiesībspolitikas seminārs “Bīriņi 2014”*. Semināra materiālu krājums. Bīriņi: Publisko tiesību institūts, 2014, 123. lpp.

⁵⁸⁵ Kā norādījis E. Levits Satversmes grozījumu anotācijā: “Pirmkārt, Latvija ir piedzīvojusi ilgstošu okupācijas periodu, kur totalitārā okupācijas vara mēģināja izskaust Latvijas tautas vēsturisko atmiņu par savu valsti, tās jēgu un būtību un vienlaikus nepieļaut pozitīvu attieksmi pret to nākotnē. Tas joprojām daļēji ietekmē sabiedrības attieksmi pret Latvijas valsti. Otrkārt, toreiz vēl nebija pietiekoši nobriedis uzskats, ka demokrātiskā valstī izpratni par savu valsti, tās jēgu un būtību, mērķiem, pamatvērtībām un darbības pamatprincipiem ir vēlams padarīt redzamu un izskaidrot, lai veicinātu plašu un konstruktīvu līdzdalību politiskajā procesā. [...] Šo divu iemeslu dēļ būtu vēlams Satversmi papildināt ar jaunu Ievadu, kas būtu piemērots šim atziņām. Valsts ir ilgstošs, beztermiņa veidojums, kas aptver bijušās, esošās un nākamās paaudzes. Tam tādēļ ir jāpauz respekts pret iepriekšējo paaudžu veikumu mūsu valsts izcīnīšanā un attīstīšanā, jāatbilst mūsdienu vajadzībām un jāieziņē atbildība pret nākamajām paaudzēm, kurām mūsu valsts ir jānodod tālāk pēc iespējas labākā kārtībā.” (No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas, skat. arī: Levits E. Dažas piezīmes par Satversmes jauno preambulu. *Konstitucionālās tiesībspolitikas seminārs “Bīriņi 2014”*. Semināra materiālu krājums. Bīriņi: Publisko tiesību institūts, 2014, 122. lpp.).

⁵⁸⁶ Ījabs I. Starp nacionālo un etnisko: Satversmes preambulas vērtības sociālzinātniskā perspektīvā. Grām.: *Konstitucionālās tiesībspolitikas seminārs “Bīriņi 2014”*. Semināra materiālu krājums. Bīriņi: Publisko tiesību institūts, 2014, 109., 116. lpp.

⁵⁸⁷ Skat. ievada komentāra B daļas 3. punktu 115. lpp.

doktrīnu, konstitucionālais likumdevējs, balstoties uz savu demokrātisko leģitimāciju un atbildību par valsti, ar jauno ievadu padara redzamus valsts pamatus, uz kuriem balstās un kurus ietver Latvijas tiesību sistēma.

43. Latvijas Satversmē kopš 2014. gada ir iespēja tieši izlasīt Latvijas valsts un sabiedrības **pamatvērtības**. Redzamāki kļūst **valsts mērķi**. Tas veicina Latvijas nacionālo vērtīborientieru izpratni. Konstitucionālais likumdevējs Satversmes līdzšinējo lakonisko ievadu, kur vien bija minēti Latvijas valststiesisko identitāti raksturojošie struktūrelementi (tauta, valsts, Satversme, brīvas vēlēšanas un Satversmes sapulce), ir pārveidojis par pamatīgu “valsts konstitucionālās sistēmas vizītkarti”. Tas, bez šaubām, ļaus pilnvērtīgāk izmantot Satversmes ideoloģisko funkciju, t.i., akcentēt un padziļināt to ideju izpratni, kas ir Satversmes pamatā. Līdz ar to šie pamati kļūst skaidrāki un politiskajā un juridiskajā praksē vieglāk piemērojami.⁵⁸⁸

2. Satversmes ievada konstrukcija un terminoloģija

44. Satversmes ievads būtiski atšķiras no pārējā Satversmes teksta. Lai arī ievadam Latvijas konstitucionālajās tiesībās ir juridiska nozīme, tā adresāts pirmā kārtā nav tikai tiesībpiemērotāji, bet gan visa Latvijas tauta. Tādēļ tas, kā konstitūciju preambulās parasts, ir formulēts kā primāri politisks vēstījums un nav veidots, balstoties uz juridiskās tehnikas principiem. Tai pašā laikā ievadā lietoti pamatā juridiski termini ar noteiktu saturu, jo tas, protams, ir jāpiemēro atbilstoši jebkura normatīva tiesību akta piemērošanas metodoloģijai. Tādēļ atsevišķās vietās teksts ir visai sarežģīts (piemēram, pirmā un piektā rindkopa), dažkārt smagnējs.

45. Satversmes ievada teksts norāda uz pietiekami plašu, bet vienlaikus skaidru valsts idejisko bāzi.⁵⁸⁹ Saeimas deputāts V. Liepiņš (Reformu partija), paužot atbalstu paplašinātā ievada nepieciešamībai, ir atzīmējis, ka ir jābūt skaidrībai, kādos apstākļos Latvija tika dibināta un kādos apstākļos tika un tiek aizstāvēta tās neatkarība; ievads ir labs veids izskaidrot Satversmē noteiktos nosacījumus (piemēram, par proporcionālām vēlēšanām); tas skaidrāk un saprotamāk norāda uz valsts un sabiedrības pamatprincipiem.⁵⁹⁰

Papildinātajā Satversmes ievadā parādās nosacījumi un skaidrojumi par Latvijas valsts būtību, izveidošanās mērķi, konstitucionāli aizsargātām nacionālām pamatvērtībām un pamatnostādņēm, valsts darbības virsprincipiem, kas **lasāmi kopā ar Satversmes noteikumiem par valsts varas orgānu pilnvarām, to darbības principiem, cilvēka pamattiesībām un pienākumiem**. Satversmes ievadā ir nostiprināta valsts nepārtrauktības doktrīna. Pirmo reizi Satversmē norādīti pilsoņu konstitucionālie pamatpienākumi.

Latvijas Satversme līdz ar paplašinātā ievada pieņemšanu ir kļuvusi pilnvērtīgāka.

⁵⁸⁸ Likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācija.

⁵⁸⁹ Vineta Poriņa, Saeimas deputāte, Pārdomas par preambulu kā Satversmes vairogu. <http://apollo.tvnet.lv/zinas/pardomas-par-preambulu-ka-satversmes-vairogu/656576>.

⁵⁹⁰ Latvijas Republikas 11. Saeimas 2013. gada 27. septembra Juridiskās komisijas sēdes protokols Nr. 200. http://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCIQFjAA&url=http%3A%2F%2Ftitania.saeima.lv%2FLIVS%2FSaeimasNotikumi.nsf%2F0%2F4e22e56141edef27c2257c0700483a8a%2F%24FILE%2FPR_2013_09_27_12_00_JK.doc&ei=VFOhU8_jLIv9ywpP33oLoCQ&usg=AFQjCNEPAhUZvlHjtjCSXHBMftfAZblZQ&bvm=bv.69137298,d.bGQ.

Tajā beidzot ir paustas valsts un sabiedrības pamatvērtības, kādas tās ir attīstījušās līdz 21. gadsimta otrajai desmitgadei, un vienlaikus iezīmē to attīstību nākotnē.

Satversmes ievads sastāv no sešām daļām, ko noslēdz Latvijas himnas vārdi.

a. Pirmā rindkopa

“1918. gada 18. novembrī proklamētā Latvijas valsts ir izveidota, apvienojot latviešu vēsturiskās zemes un balstoties uz latviešu nācijas negrozāmo valstsgribu un tai neatņemamām pašnoteikšanās tiesībām, lai garantētu latviešu nācijas, tās valodas un kultūras pastāvēšanu un attīstību cauri gadsimtiem, nodrošinātu Latvijas tautas un ikviena brīvību un sekmētu labklājību.”

46. Deputāts Raivis Dzintars (Nacionālā apvienība), otrajā lasījumā apspriežot Satversmes ievadu, retoriski vaicāja, jau jautājumā ieverot atbildi: “Kas vēl cits unikāls Latvijas valstij un īpašs misijas ziņā var būt, ja ne latviešu nācija, tās valoda un kultūra?”⁵⁹¹

Tieši pirmajā rindkopā konstitucionālais likumdevējs ir formulējis valsts pamatmērķus. Satversmes ievads iesākas ar konstatējumu, ka Latvijas valsts ir dibināta 1918. gada 18. novembrī. Šādā veidā **nepārprotami tiek norādīts uz valsts nepārtrauktības doktrīnu**, jo mūsdienu valsts ir tā pati 1918. gada 18. novembrī dibinātā valsts. Tāpat tiek likts uzsvars uz faktu, ka Latvijas valsts nav izveidota kādā abstraktā vietā, bet gan teritorijā, kas uzskatāma par latviešu nācijas vēsturiskajām zemēm.⁵⁹² Satversmē šīs zemes ir identificētas 3. pantā.⁵⁹³ Teritorijas sasaiste ar latviešu tautu ir nepārprotama, jo **Latvijas valsts var pastāvēt tikai latviešu zemēs. Latvijas valsts bez latviešiem nav iespējama.**⁵⁹⁴

47. Ar jēdzienu “latviešu tauta” ir jāsaprot etnoss ar kopīgu izcelšanos, savu valodu, kopīgu kultūru un kopīgām atmiņām par pagātņi.⁵⁹⁵ Politiskā griezumā, izvirzot prasību par savas kultūras līdzvērtīguma atzišanu, latvieši jau 19. gadsimta vidū kļuva par kultūrnāciju, kurai nebija savas nacionālas valsts. Latvieši tāpat visupirms sevi apzinājis kā nacionāli kulturāli definēta nācija un tikai vēlāk izvirzīja prasību pēc savas valsts kā augstāko savas politiskās emancipācijas izpausmi.

Šo uzstādījumu – nodibināt un pēc tam pastāvīgi uzturēt un attīstīt savu valsti – juri-diski apzīmē par **valstsgribu**. Politiski juridiskā skatījumā sava valstsgriba transformēja latviešu tautu par latviešu nāciju. Balstoties uz latviešu nācijas satversmes varu (*pouvoir constituant*) un starptautiskajās tiesībās tikko parādījušos jaunu tiesību kategoriju – tautu pašnoteikšanās tiesībām,⁵⁹⁶ šī latviešu nācijas valstsgriba tika īstenota, nodibinot savu nacionālu valsti – Latviju.

⁵⁹¹ Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁵⁹² Latviešu valodas vēsturisko apgabalu skat. A. Bielenšteina sastādītā “Mūsdienu un aizvēsturisko Latviešu zemes etnoloģiskās ģeogrāfijas atlanta” (Bielenstein A., *Atlas der ethnologischen Geographie des heutigen und des praehistorischen Lettenlandes*. St. Petersburg, 1892.) pielikumā. Attēls pārpublicēts šī Satversmes komentāru izdevuma 289. lpp.

⁵⁹³ Skat. 3. panta komentāru no 264. līdz 294. lpp.

⁵⁹⁴ No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas.

⁵⁹⁵ Lerhis A. *Par Satversmes ievada projektu*. 2014. gada 10. marta atzinums Saeimas Juridiskajai komisijai uz otro lasījumu.

⁵⁹⁶ Skat. I. Čepānes runu Saeimā likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pirmajā lasījumā. Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

48. Vārdi “*latviešu nācijas negrozāmo valstsgribu*” parāda **latviešu nāciju** kā valstiskuma veidošanas **virzītājspēku**.⁵⁹⁷ Latvijas valsts izveidošana bija apzināta, un tai bija noteikts mērķis. Tātad latviešu nācija kā politiskās gribas subjekts izveidoja Latvijas valsti. Valsts izveidošanās pamats un apstākļi norāda uz sākotnējo un nesaraucamo pastāvīgo sasaisti starp latviešu nāciju un Latvijas valsti.

Šī rindkopa ir pati svarīgākā ievada rindkopa, jo būtībā tajā tiek atspoguļots **galvenais iemesls, kamdēļ Latvijas valsts ir tikusi izveidota**.⁵⁹⁸ Latviešu nācijas pastāvēšanas nodrošināšana⁵⁹⁹ ir tikai un vienīgi Latvijas valsts un nevienas citas pasaules valsts mērķis. Tikai savā nacionālajā valstī ir iespējams vispilnvērtīgāk garantēt latviešu nācijas, tās valodas un kultūras ilgstošu pastāvēšanu.

49. Līdz ar nacionālās valsts izveidošanu jēdzienu “Latvija” un “latvieši” politiski un juridiski ieguva kvalitatīvi jaunu statusu. Savā nacionālajā valstī latvieši kā juridiskā veidojuma Latvijas tautas centrālais elements kļuva par **valstsnāciju**,⁶⁰⁰ t.i., to nāciju, kura nosaka savas **valsts nacionāli kulturālo identitāti**.

No tā izriet, ka valstij ir **konstitucionāls pienākums** garantēt, t.i., uzņemties rūpes par latviešu valstsnācijas ilgstošu pastāvēšanu,⁶⁰¹ kas nozīmē it sevišķi to, ka valstsnācijas valodai ir valsts valodas statuss, ka valstij jānodrošina, lai valstsnācijas valoda ir sabiedrības kopējā saziņas un demokrātiskās līdzdalības valoda, ka valsts nodrošina valstsnācijas kultūras mantojuma saglabāšanu, aktīvi veicina tās kultūras attīstību, sociālās un vēsturiskās atmiņas saglabāšanu.

Jāuzsver, ka indivīda piederība valstsnācijai pirmām kārtām ir indivīda kulturālās piederības un nacionālās pašidentifikācijas, nevis viņa izcelsmes jautājums. Jebkurā gadījumā uzstādījums par Latviju kā nacionālu valsti, kurā latvieši ir valstsnācija, kas nosaka valsts kopējo nacionāli kulturālo identitāti, nekādā ziņā neierobežo kādu atsevišķu mazākuma grupu vai to indivīdu tiesības, kuri sevi neidentificē ar latviešu valstsnāciju.⁶⁰² Šīs tiesības garantē Satversmes 114. pants un 91. pants.

50. Konstitucionālais likumdevējs, Satversmes ievadā ierakstot, ka latviešu nācijas, tās valodas un kultūras pastāvēšana un attīstība tiek garantēta “cauri gadsimtiem”, ir faktiski norādījis uz Latvijas Republikas kā valstiska veidojuma **ilglaicīgumu**. Šeit parādās laika sasaiste, jo nācijas laika dimensija secīgi ietver gan bijušās, gan esošās, gan nākamās paaudzes. Bez šaubām, valsts rīcībai, šo virsuzdevumu pildot, ir jāatbilst **demokrātiskas un tiesiskas valsts ietvariem**, kas arī uzsvērts Satversmes ievada trešajā rindkopā.

⁵⁹⁷ Juridiskās augstskolas prorektora asociētā profesora, Dr.iur. Mārta Mita 2014. gada 10. jūnija atzinums Latvijas Republikas Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājam Ilmai Čepānei par likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) pieņemšanas procedūru.

⁵⁹⁸ Turpat.

⁵⁹⁹ No I. Čepānes runas Saeimā likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pirmajā lasījumā. Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁶⁰⁰ No I. Čepānes runas Saeimā likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pirmajā lasījumā. Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁶⁰¹ No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas.

⁶⁰² Turpat.

51. Konkrētajā Satversmes ievada daļā tiek runāts par Latvijas tautas un ikviena indivīda **brīvības nodrošināšanu**. Protams, indivīda brīvības nodrošināšana ir jebkuras demokrātiskas, tiesiskas valsts mērķis. Taču šeit kā brīvības subjekti ir norādīti gan ikviens cilvēks kā indivīds, gan visa tauta kopumā. Tas nozīmē, ka ar jēdzienu “brīvība” ir domāta gan ārējā brīvība – Latvijas valsts neatkarības un tautas ārējās suverenitātes nodrošināšana, gan iekšējā brīvība – tautas iekšējās suverenitātes, demokrātiskās valsts iekārtas, indivīda cilvēktiesību nodrošināšana.⁶⁰³

52. Bez brīvības nodrošināšanas aplūkojamā Satversmes ievada rindkopā tiek runāts arī par labklājības sekmēšanu. Jāatzīmē, ka Latvijas Satversmē iekļautais “labklājības” sekmēšanas pienākums ir analogisks ASV konstitūcijas ievadā rakstītajam valsts izveides mērķim.⁶⁰⁴

Kopumā Latvijas Republikas Satversmē vārds “labklājība” minēts trīs reizes (Satversmes ievada pirmās rindkopas pēdējais vārds, 40. un 116. pantā). Satversmes 116. pantā valstij ir noteikts konstitucionāls pienākums aizsargāt “*sabiedrības labklājību*”. Minētā Satversmes norma dod tiesisku pamatu ierobežot personas pamattiesības, lai nodrošinātu sabiedrības labklājību. Savukārt Satversmes 40. pants nosaka, ka Latvijas Valsts prezidents Saeimas sēdē pēc ievēlēšanas savā svinīgajā solījumā sola savu darbu veltīt Latvijas tautas labumam un sekmēt “*Latvijas valsts un tās iedzīvotāju labklājību*”. Satversmes ievadā tiek runāts par “*Latvijas tautas un ikviena labklājības sekmēšanu*”. Sprīžot pēc šī vārda atkārtošanās lakoniskajā Satversmē, tas liecina par lielo sabiedrības pieprasījumu pēc labklājības.

Jebkuras demokrātiskas valsts mērķis ir arī labklājības veicināšana. Kā agrāk, tā arī mūsdienās cilvēki veido kopīgu savienību, lai justos droši no ārējiem ienaidniekiem, pārliecināti par taisnīgumu savas savienības iekšienē un komfortabli savā pārticībā. Tomēr labklājība vispirms ir indivīda vēlmes un darba jautājums, valsts to var veicināt, nevis nodrošināt. Labklājības aizsardzība ir arī atkarīga no valsts ekonomiskā stāvokļa, un tai ir cieša saistība ar sociāli atbildīgas valsts principa īstenošanu.⁶⁰⁵ Vienlaikus ir skaidrs, ka neatkarīgi no valsts ekonomiskā stāvokļa labklājības subjekti ir gan ikviens cilvēks kā indivīds, gan visa tauta kopumā.

2014. gada Satversmes ievada (un Satversmes 40. panta) jēdziens “labklājība” ir tverams plaši. Labklājības jēdzienā ietilpst ne vien materiālā labklājība, bet arī garīgā, sociālā un kultūras labklājība. Plašākā skatījumā “labklājības” jēdziens var aptvert arī tos nemateriālos aspektus, kas nepieciešami pēc iespējas harmoniskākai sabiedrības funkcionēšanai.⁶⁰⁶ Tomēr, kā norādījusi Satversmes tiesa par nemateriāla rakstura aspektu iekļaušanu labklājības jēdzienā, – “sabiedrības konsenss un harmonija demokrātiskā iekārtā ir tikai relatīvas vērtības”.⁶⁰⁷ Šis jēdziens, cita starpā, sevī ietver arī aizsardzības līdzekļus, lai nodrošinātu latviešu valodas kā valsts valodas dominanci sabiedrībā.⁶⁰⁸

⁶⁰³ No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas.

⁶⁰⁴ Amerikas Savienoto Valstu konstitūcijas preambulā arī ir ierakstīts: “Mēs, Savienoto Valstu tauta, lai [...] celtu vispārējo dzīves līmeni un nodrošinātu sev un saviem pēctečiem brīvības laimi, nodibinām un ieviešam šo Konstitūciju Amerikas Savienotajām Valstīm.”

⁶⁰⁵ Pleps J. 116. panta komentārs. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 777. lpp.

⁶⁰⁶ Satversmes tiesa. 2006-30-03. 16. punkts.

⁶⁰⁷ Satversmes tiesa. 2002-21-01. Secinājumu daļas 3.2. punkts.

⁶⁰⁸ Levits E. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: *Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā*. Dr. Inetas Ziemeles redakcijā. Rīga: Izglītības sōļi, 2000, 286.–287. lpp.

b. Otrā rindkopa

“Latvijas tauta izcīnīja savu valsti Brīvības cīņās. Brīvi vēlētā Satversmes sapulcē tā nostiprināja valsts iekārtu un nolēma sev Satversmi.”

53. Šai rindkopā ir norādīta tautas attieksme pret savas tautas vēsturi un pārdzīvotajiem.⁶⁰⁹ Kā izteikusies deputāte Vineta Poriņa (Nacionālā apvienība), apspriežot šo rindkopu Satversmes plenārsēdē: *“Latvijas brīvību neizcīnīja Latvijas tauta, to izdarīja latvieši.”*⁶¹⁰ Patiešām, tā bija tieši latviešu nācijas griba – veidot latviešu zemēs savu nacionālu valsti; un, lai arī šajā cīņā iesaistījās neliels skaits svešautiešu, tas nemaina šīs latviešu nācijas politiskās kustības par savu valsti raksturu.

Galvenais vēstījums šai Satversmes ievada daļai ir norādes uz Latvijas vēstures pagriezieniem pēc valsts proklamēšanas. Ievads nav domāts Latvijas vēstures notikumu skrupulozam, hronoloģiskam atstāstījumam, bet gan šo vēstures pagriezienu un samezģojumu izvērtējumam. Tā ir politiski juridiskas attieksmes paušana, kuras subjekts ir Latvijas tauta.

54. Satversmes ievadā ir uzsvērts, ka Latvijas valsts tika izcīnīta Brīvības cīņās (1918–1920).⁶¹¹ Tās rezumējās ar jaunās Latvijas valsts reālu nostiprināšanos, kam sekoja starptautiska atzīšana 1921. gada 26. janvārī. Latvijas valsts izveidošanas process noslēdzās ar valsts iekārtas (konstitucionālās kārtības) nostiprināšanu, pieņemot Latvijas Satversmi 1922. gada 15. februārī.⁶¹²

c. Trešā rindkopa

“Latvijas tauta neatzina okupācijas režīmus, pretojās tiem un atguva brīvību, 1990. gada 4. maijā atjaunojot valstisko neatkarību uz valsts nepārtrauktības pamata. Tā godina savus brīvības cīnītājus, piemin svešo varu upurus, nosoda komunistisko un nacistisko totalitāro režīmu un to noziegumus.”

55. Trešās rindkopas pirmajā teikumā vispirms tiek konstatēts, ka Latvijas tauta kā Latvijas valsts suverēnās varas nesēja neatzina okupācijas režīmus. Tas ir politiski un juridiski normatīvs uzstādījums. Otrajā teikumā tiek godināta brīvības cīnītāju piemiņa,

⁶⁰⁹ No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas.

⁶¹⁰ No deputātes Vinetas Poriņas (Nacionālā apvienība) runas, apspriežot Satversmes grozījumus uz otro lasījumu. Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁶¹¹ Par jēdzienu “Brīvības cīņas” vairāki eksperti bilda, ka pareizāk būtu Satversmes ievadā lietot jēdzienu “Neatkarības cīņas”. Šādu viedokli ir paudis Saeimas Juridiskais birojs, un tas balstās uz atzītu vēsturinieku ieskatu (skat.: Ščerbinskis V. Pirmie soļi. Latvijas valsts un tās pārvaldes izveidošana. Grām.: 1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 17. lpp.). Saeimas plenārsēdē arī I. Čepāne (Vienotība) ir atzīmējusi, ka pareizāk būtu rakstīt nevis Brīvības cīņas, bet Neatkarības cīņas, jo jēdziens ir poētisks un nav īsti korekts attiecībā uz 1918.–1920. gada notikumiem. (No I. Čepānes runas Saeimā likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pirmajā lasījumā. Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115).

⁶¹² Skat. Satversmes vēsturiskā attīstība, 42.–49. punkts.

kā arī izrādīta pietāte okupācijas režīmu upuriem. Būtībā brīvības cīnītāju godināšana nozīmē arī to, ka tauta okupācijas režīmus neatzina un pretojās tiem. Turklāt abu okupācijas režīmu (kā nacistu, tā padomju) noziegumi tiek pielīdzināti viens otram. Tātad pretošanās okupācijai Satversmē tiek likta goda vietā. Latvijas valsts pastāvēšana un turpināšanās balstās nevis uz tiem, kas īstenoja okupācijas režīmu varu vai ar to sadarbojās, bet gan uz tiem, kas šos režīmus neatzina un tiem pretojās. Rindkopa *“parāda to, no kā Latvijas valsts smeļas savu leģitimitāti, un tādēļ arī ir noteikta attieksme pret šo vēsturisko leģitimitāciju, proti, Latvija godina savus brīvības cīnītājus, piemin svešo varu upurus un nosoda nacistiskā un padomju okupācijas režīma noziegumus”*.⁶¹³

56. Satversmes ievada otrajā un trešajā rindkopā ir skaidri izdalīti četri lielākie Latvijas vēstures notikumi kopš valsts proklamēšanas brīža.⁶¹⁴ Divi notikumi Satversmes ievadā ir fiksēti konkrētos datumos un zināmā mērā attēlo pašus nozīmīgākos Latvijas valsts konstitucionālā triumfa mirkļus. Šie datumi ir 1918. gada 18. novembris (valsts proklamēšana – dibināšana) un 1990. gada 4. maijs (Neatkarības deklarācijas pieņemšana – valsts atjaunošana). Valsts dibināšana notika, balstoties uz latviešu nācijas satversmes varu un tautu pašnoteikšanās tiesībām, savukārt brīvības atgūšana notika, Latvijas tautai atjaunojot savu valstisko neatkarību, precīzāk – valsts rīcībspēju – uz valsts nepārtrauktības pamata.⁶¹⁵ Ja 1918. gada 18. novembris bija valsts sākums, tad 1990. gada 4. maija deklarācijas “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” pieņemšana bija tas īpašais brīdis, kad tautas Trešajā atmodā un Dziesmotajā revolūcijā dzimušās cerības un ticība neatkarīgai Latvijai pārtapa īstenībā.⁶¹⁶

d. Ceturtā rindkopa

“Latvija kā demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts balstās uz cilvēka cieņu un brīvību, atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības un cienu mazākumtautības. Latvijas tauta aizsargā savu suverenitāti, Latvijas valsts neatkarību, teritoriju, tās vienotību un demokrātisko valsts iekārtu.”

57. Latvija sevi Satversmes ievada ceturtajā rindkopā definē kā demokrātisku, tiesisku, sociāli atbildīgu un nacionālu valsti. Šī rindkopa atklāj Latvijas **valsts iekārtas virsprincipus**, kā arī nosaka Latvijas valsts **konstitucionāli tiesisko raksturojumu**. Tie atbilst modernai Rietumu tipa demokrātiskai valstij, vienlaikus uzrādot specifiskās Latvijas iezīmes. Šo Latvijas valsts iekārtu raksturojošo kategoriju politiskais un juridiskais saturs ir tālāk izvērsti Satversmes institucionālajā un pamattiesību sadaļā, Saeimas pieņemtajos likumos, Latvijai saistošajās Eiropas Savienības tiesību normās, Satversmes tiesas un citu tiesu spriedumos.⁶¹⁷

⁶¹³ No I. Čepānes runas Saeimā likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pirmajā lasījumā. Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁶¹⁴ No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas.

⁶¹⁵ Skat.: Satversmes vēsturiskā attīstība, 86.–91. punkts.

⁶¹⁶ No 11. Saeimas priekšsēdētājas S. Āboltiņas runas Latvijas Republikas 11. Saeimas pavasara sesijas otrajā (svinīgajā) sēdē 2014. gada 4. maijā. <https://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=265987>.

⁶¹⁷ No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas.

Saeimas deputāte I. Čepāne (Vienotība), Saeimas plenārsēdē diskutējot par šo rindkopu, ir atzīmējusi, ka šī rindkopa iezīmē **“Latvijas valsts mūsdienu raksturu”** – Latvija kā demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts.

Lai gan šeit vēlreiz atkārtota pašsaprotamība – Latvijas valsts ievēro cilvēka pamattiesības, tostarp arī mazākumtautību tiesības, kas jau paredzētas Satversmes VIII nodaļā, norāde, ka Latvijas valsts “ciena mazākumtautības”, ievadā tika uzņemta tieši skaidrības dēļ – lai novērstu ļaunprātīgas interpretācijas.⁶¹⁸ Kā norādījis E. Levits Satversmes ievada anotācijā: *“Visa valsts darbība balstās uz cilvēka cieņu un brīvību kā valsts tiesībfilozofiskajām aksiomām un cilvēktiesībām kā valsts rīcības ārējo ietvaru. Lai gan tas jau izriet no norādītā cilvēktiesību ievērošanas principa, tomēr īpaši norādītas mazākumtautību tiesības.”*⁶¹⁹

58. Otrais teikums nosaka, ka Latvijas tautai – kā Latvijas valsts nesējai valststiesiskā izpratnē – sava valsts ir jāaizsargā. Tā aizsargā savu suverenitāti, Latvijas valsts neatkarību, teritoriju un tās vienotību, demokrātisko valsts iekārtu. Aizsargāt šīs vērtības ir ikviena tiesības un morāls pienākums, bet likumos noteiktajos gadījumos tas var būt arī tiesisks pienākums (piemēram, militārais dienests, minēto pamatu krimināltiesiskā aizsardzība). Tas ir jo sevišķi Latvijas tautas pārstāvju – valsts amatpersonu – pienākums.

e. Piektā rindkopa

“Latvijas identitāti Eiropas kultūrtelpā kopš senlaikiem veido latviešu un lībiešu tradīcijas, latviskā dzīvesziņa, latviešu valoda, vispārcilvēciskās un kristīgās vērtības. Uzticība Latvijai, latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda, brīvība, vienlīdzība, solidaritāte, taisnīgums, godīgums, darba tikums un ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats. Ikviens rūpējas par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturoties atbildīgi pret citiem, nākamajām paaudzēm, vidi un dabu.”

59. Šajā rindkopā ir uzskaitītas vairākas pamatvērtības. Saeimas deputāte I. Čepāne (Vienotība) par šo rindkopu atzīmējusi, ka tā ir **identitātes un pamatvērtību rindkopa**.⁶²⁰ Saskaņā ar Satversmes ievada likumprojekta anotāciju tur ir norādītas tās vērtības, uz kurām Latvijas sabiedrība balstās, kā arī atklāti galvenie faktori, kas veido Latvijas valsts un tautas identitāti.

Satversmes ievadā parādās tikai būtiskākās vērtības un faktori, to uzskaitījums, protams, nevar būt pilnīgs. Satversmes ievadā ir uzrādīti tās vērtības un faktori, kas mūs lielā mērā **vieno**. Tas vairāk vai mazāk atspoguļo realitāti un vienlaikus ir normatīvs aicinājums uz šiem pamatiem stiprināt sabiedrības kopības apziņu. Taču tur iekļautās vērtības un faktori nenozīmē normas veidolā tērptu pienākumu indivīdam mainīt savu identitāti. Indivīds var veidot pats savu vērtību sistēmu un identitāti, gan izmantojot daļu no šeit minētajiem faktoriem, gan arī neizmantojot nevienu no tiem. To pilnībā garantē cilvēktiesības.

⁶¹⁸ No I. Čepānes runas Saeimā likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pirmajā lasījumā. Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁶¹⁹ No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr.1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas.

⁶²⁰ Turpat.

60. Solidaritātes jēdziens Satversmes ievadā norāda uz mērķi novērst sabiedrības nošķalošanos un materiālo nevienlīdzību neatstāt pašplūsmā. Trešajā rindkopas teikumā ir apkopoti konstitucionālie pienākumi.

61. Pirmais teikums norāda mūsu kultūras identitātes **saknes** – tās sakņojas gan sākotnēji latviskajā “atzarā” (tradīcijās, dzīvesziņā), gan universālās humānās vērtībās, kas lielā mērā izaugušas no apgaismības idejām, gan visu Eiropas kultūrtelpu ietekmējušajās kristīgajās vērtībās.⁶²¹ Latviskā dzīvesziņa ietver gadsimtos mantotās kultūras kopumu, kur centrālo vietu ieņem latviešu valoda.⁶²² Dzīvesziņa apzīmē visu latviešu tautas laika gaitā izkristalizējušos vēsturisko pieredzi. Tās ir ne vien latviešu tradīcijas un kultūras mantojums (piemēram, dainas, Līgo svinēšana), bet arī cita veida – gan laba, gan slikta – pieredze.⁶²³ Tas iezīmē latviešu kolektīvo dzīves pieredzi vēstures gaitā un no tās izrietošus specifiskus pasaules redzējuma un morālā vērtējuma elementus. Vācu valodā šis jēdziens varētu aprakstoši tikt tulkots kā *historische Lebenserfahrungen* vai angliki *historical life experiences and moral convictions*. Līdzīgi jēdzieni ir lietoti arī citās konstitūcijās, piemēram, Lietuvas konstitūcijas preambulā minētais “nācijas gars”, arī Turcijas konstitūcijas preambulas vārdu savienojums “nacionālisma vēsturiskās un morālās vērtības” vai Īrijas konstitūcijas 1. pantā minētie “*īru nācijas ģēnijs un tradīcijas*”.

62. Šajā rindkopā minētā **latviešu valoda** ir demokrātiskās līdzdalības un sabiedrības saliedētības pamats, ar to saprotot, ka tieši latviešu valoda ir tā, kas vieno dažādu izcelsmju cilvēkus Latvijā.⁶²⁴ Pavisam Satversmē “latviešu valoda” ir minēta piecas reizes (divas reizes Satversmes ievadā, 4., 21. un 101. pantā). Aplūkojamā Satversmes ievada rindkopā “latviešu valoda” ir minēta divas reizes – pirmajā un otrajā teikumā. Pirmajā teikumā latviešu valoda ir minēta kā Latvijas identitātes elements līdz ar latviskajām tradīcijām, bet otrajā teikumā latviešu valoda tiek uzsvērtā kā valsts valoda, kas turklāt ir vienīgā, un tā tiek saistīta ar uzticību (lojalitāti) Latvijas valstij. Otrais teikums, kas atbilst Saeimas 2012. gada 2. februāra paziņojumā par latviešu valodas valstisko lomu teiktajam, norāda uz latviešu valodu kā demokrātiskās līdzdalības un saliedētas sabiedrības pamatu. Latviešu valodai ir jābūt kopējai visiem, kas jūtas piederīgi Latvijai, neatkarīgi no izcelsmes un nacionālās pašidentifikācijas. Bez tās nav iespējama pilnvērtīga demokrātiska līdzdalība un saliedēta sabiedrība. Tādēļ valstij tā ir jāveicina, lai tā patiesi kļūtu par visas sabiedrības kopējo valodu.⁶²⁵ Latviešu valoda šai rindkopā tāpat ir atklāta gan kā Latvijas valsts identitātes un sabiedrības pamats, kas liekams līdzās tādām vērtībām kā ģimene, brīvība, taisnīgums un darba tikums, gan kā demokrātijas funkcionēšanas priekšnoteikums.

63. Vispārcilvēciskās un kristīgās vērtības ir norāde ne tik daudz uz reliģiju, cik piederību Eiropas vai Rietumu civilizācijai, kas lielā mērā veidojusies uz kristietības pamata.⁶²⁶ Romas katoļu baznīcas arhibīskaps Zbigņevs Stankevičs par šo ir atzīmējis: “*Satversmes*

⁶²¹ No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas.

⁶²² Levits E. Dažas piezīmes par Satversmes jauno preambulu. Grām.: *Konstitucionālās tiesībpolitikas seminārs “Bīriņi 2014”*. Semināra materiālu krājums. Bīriņi: Publisko tiesību institūts, 2014, 127. lpp.

⁶²³ Levits E. *Ko ar preambulu darīt?* Latvijas Avīze, 2014. 5. augusts; Avotiņš V. *Satversmes preambula – procesuāla garantija*. Neatkarīgā, 2014. 28. jūlijs.

⁶²⁴ Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁶²⁵ No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas.

⁶²⁶ Lehis A. *Par Satversmes ievada projektu*. 2014. gada 10. marta atzinums Saeimas Juridiskajai komisijai uz otro lasījumu.

ievads nosauc šos trīs savstarpēji papildinošos – komplementāros – Latvijas kultūras pamatus: kristietību, latviešu tautas dzīves ziņu un vispārcilvēciskās vērtības. Tā ir izcila vērtību platforma Latvijas vienotībai” un secinājis, ka kristīgās, vispārcilvēciskās un latviskās vērtības nav pretrunā cita ar citu.⁶²⁷ Tās veido morālo vērtību kompleksu, ko var izteikt ar vienu vārdu – cilvēka cieņa. Šis vērtību komplekss ietver cieņu pret cilvēka dzīvību, saprātīgus, morālē un taisnīgumā balstītus dzīves noteikumus (likumus, baušļus, tikumus), kas paver iespējas īstenot cilvēka radošo aicinājumu un laimi, ģimenes vērtību, savstarpēju solidaritāti, mīlestību, satiecību, tautas pašnoteikšanās tiesības un cieņu pret dabu.⁶²⁸

Gan likumprojekta anotācijā, gan Saeimas plenārsēdē tika uzsvērts, ka “kristīgās vērtības” nav jāuztver kā baznīcas lomas pastiprināšana Latvijas valstī. Latvijas Universitātes profesore I. Čepāne par to ir izteikusies: “*Visa Eiropa ir lielā mērā ietekmējusies no kristīgām vērtībām. Tas nav ekskluzīvi, bet tās ir, cita starpā, arī kristīgās vērtības. Un, ja mēs uzskatām mūsu nāciju par Eiropas nāciju, tad skaidrs, ka arī mūsu sabiedrībā ir kristīgās vērtības, es ceru, ir vismaz pamanāmas, ja ne vairāk.*”⁶²⁹ Deputāte I. Ribena norādīja, ka kristīgo vērtību minējums nebūt nenozīmē to, ka valstij būtu jāsaista cilvēkiem priekšā, vai vispār, kādā veidā un pēc kādas doktrīnas ticēt Dievam. Tas nozīmē, ka “*Latvijas valsts ir tapusi un pastāv saskaņā ar Rietumu pasaules lielo un patieso vērtību – proti, cilvēka individuālo brīvību*”.⁶³⁰

Savukārt vispārcilvēciskās vērtības ir tās, kas vairāk vai mazāk ir atzītas visā pasaulē, arī ārpus Eiropas kultūrtelpas un Rietumu kultūras loka. Tajās, protams, ietilpst arī kristīgās vērtības.

64. Trešais teikums norāda uz pašām svarīgākajām sabiedrības pamatvērtībām – brīvību, godīgumu, taisnīgumu, solidaritāti un vienlīdzību. Šīs vērtības ir nepieciešamas, lai funkcionētu demokrātiska un tiesiska valsts un tai atbilstošas tiesības, jo jebkuras tiesības vienmēr balstās uz aksiomātiskām pamatvērtībām. Šīs pamatvērtības izpaužas arī valsts struktūrā. Savukārt norādes uz ģimeni un darbu nozīmē, ka šīs sociālās dzīves formas ir morāli un tiesiski atzīstamas un veicināmas.⁶³¹

65. Šis rindkopas ceturtais teikums norāda uz indivīda pienākumiem Latvijas sabiedrībā jeb personas vietu un lomu saistībā ar to. Teikums aptver divus dažādus gadījumus.

Pirmajā gadījumā šī norma nosaka, ka indivīdam (ikkatram) ir *pienākums rūpēties* par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu. Tie ir morāli pienākumi, un valstij ir tiesības tos konkrētos gadījumos, kas ir samērīgi, pārvērst par tiesiskiem pienākumiem (piemēram, Civillikumā noteiktais vecāku pienākums rūpēties par saviem bērniem, nodokļu likumos noteiktais nodokļu maksāšanas pienākums utt.).

⁶²⁷ Stankevičs Z. Rietumeiropas morāles un kultūras kristīgais pamats. Grām.: *Konstitucionālās tiesībpolitikas seminārs “Bīriņi 2014”*. Semināra materiālu krājums. Bīriņi: Publisko tiesību institūts, 2014, 91. lpp.

⁶²⁸ Turpat.

⁶²⁹ No I. Čepānes runas Saeimā likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pirmajā lasījumā. Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁶³⁰ I. Ribena, otrajā lasījumā apspriežot Latvijas Republikas Satversmes preambulu Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitajā sēdē 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁶³¹ No likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 1075/Lp11) 2014. gada 12. februāra anotācijas.

Šī norma ir morāls atgādinājums, kas uzsver indivīda patstāvību, un īpaši vērsts pret to, ka indivīds vienpusēji izmanto sabiedrību. No indivīda tātad tiek prasīta *pozitīva rīcība*, tās radīts pienums, kas nāk par labu vienam no trim minētajiem objektiem – indivīdam pašam, viņa tuviniekiem vai sabiedrības kopējam labumam. Konkrēti šo indivīda pienākumu nosaka tiesību normas, taču viņš ir morāli aicināts dot – vismaz attiecībā uz sabiedrības kopējo labumu – vairāk, nekā to pieprasa tiesību normas.

Rūpēšanās pienākums ir skatāms kopā ar sociāli atbildīgas valsts principu, kas veido kopēju tiesību un pienākumu sistēmu. Primāri indivīdam ir jārūpējas par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, taču, ja viņš to nevar, tad viņam ir tiesības no sabiedrības (valsts) prasīt, lai tā rūpējas par viņu. Lai gan sākotnējā versijā tekstā bija rakstīts, ka “ikvienam ir jādarbojas pēc savām spējām”, saskaņā ar Juridiskā biroja ierosinājumu otrajā lasījumā vārdi “pēc savām spējām” tika izslēgti. Tas tika darīts ar skaidrojumu, ka tas ir lieks formulējums un varētu radīt pārpratumus. Deputāti piekrita juristu viedoklim, ka no teksta tāpat ir skaidrs, ka ikviens var rūpēties tikai tik daudz, cik spēj, un no cilvēka neviens neprasa vairāk, un tas ir pietiekami skaidrs arī bez šiem vārdiem.

Otrajā gadījumā šī norma nosaka, ka indivīdam ir *jāizturas atbildīgi* pret tur minētajiem objektiem, kuru uzskaitījums atšķiras no pirmā gadījuma. Šie objekti ir citi (cilvēki), nākamās paaudzes, vide un daba. Neraugoties uz viegli pārprotamo formulējumu⁶³², tas ir patstāvīgs pienākums blakus pirmajam gadījumam. Atšķirība ir abu pienākumu *intensitātē*.

Pirmajā gadījumā tiek prasīta pozitīva rīcība – “rūpēties” nav iespējams, neko nedarot. Turpretim otrajā gadījumā prasītā rīcība parasti būs *atturēšanās no tādas darbības, kas varētu kaitēt*⁶³³ kādam no tur minētajiem četriem objektiem, tātad bezdarbība. Tomēr arī šajā gadījumā atbildīga izturēšanās var prasīt pozitīvu rīcību – tas būs tad, ja tā nepieciešama kaitējuma novēršanai (piemēram, slicēja glābšana vai meža ugunsgrēka dzēšana). Arī atbildīgas izturēšanās pienākums šeit ir postulēts kā morāls pienākums, kuru valsts nepieciešamības gadījumā var konkretizēt konkrētās tiesību normās.

Tātad pirmais gadījums ir vērsts uz pozitīvu labumu radīšanu, bet otrs – uz kaitējuma nenodarīšanu vai novēršanu. Tie ir indivīda kā pilnvērtīga sabiedrības locekļa pienākumi, jo sabiedrība savas funkcijas var pildīt tikai tad, ja tajā sastāvošie indivīdi pilda savus pienākumus.

Gan no šeit komentējamā Satversmes ievada, gan no citiem Satversmes noteikumiem vai no ievada saistībā ar tiem var izrietēt dažādi konkrēti indivīda konstitucionāli pienākumi, kuru jēga ir nodrošināt valsts pastāvēšanu un funkcionēšanu. Kā šādi fundamentāli pienākumi ir atzīstami, piemēram, (1) lojalitāte pret valsts konstitucionālajiem pamatiem (ietver likumpaklausību), (2) gatavība aizsargāt valsti, (3) valsts uzturēšana (ietver pienākumus pildīt sabiedriskos pienākumus, tostarp maksāt nodokļus utt.). Cita starpā var minēt arī Satversmes 87. un 88. pantu, kur runāts par Valsts kontroles institūtu, taču, lai

⁶³² Sākotnēji paredzētais vārds “izturēties” darba grupā uz 3. lasījumu, pakļaujoties valodnieku ieteikumam par visa teikuma “labskanību”, tika mainīts uz “izturoties”, nepamanot, ka šī gramatiskā forma rada bistamību, ka teikums varētu viegli tikt pārprasts un tulkots tā, ka viss teikums var zaudēt savu jēgu. Taču tā nebija deputātu griba.

⁶³³ Turpat.

gan tur tas nav tieši norādīts, no tiem var izsecināt, ka no tā izrietošais valsts uzturēšanas pienākums ietver arī pilsoņu pienākumu rūpēties par valsts mantu.⁶³⁴

f. Sestā rindkopa

“Latvija, apzinoties savu līdzvērtību starptautiskajā kopienā, aizstāv valsts intereses un veicina vienotas Eiropas un pasaules ilgtspējīgu un demokrātisku attīstību.”

66. Sestā rindkopa nosaka valsts ārpolitikas vadlīnijas. Latvijas Satversmes ievads līdzīgi VFR pamatlikuma preambulai nosaka, ka Latvija ir līdztiesīgs vienotas Eiropas locekle. Latvijas vieta un uzdevums starptautiskajā kopienā nozīmē: lai arī Latvija ir maza valsts, tas neizslēdz tās spēju aktīvi piedalīties pasaules politikā. To darot, Latvijai ir divi mērķi – pirmkārt, aizstāvēt savas intereses un, otrkārt, dot savu ieguldījumu pasaules un vienotas Eiropas (jo sevišķi Eiropas Savienības) humānai, ilgtspējīgai un demokrātiskai attīstībai. Šie mērķi gan definēti ļoti plaši, taču tie ir pietiekami skaidri, lai noteiktu Latvijas pozitīvo lomu pasaulē un Eiropā.⁶³⁵

g. Latvijas valsts himna

“Dievs, svētī Latviju!”

67. Saskaņā ar Satversmes ievada anotāciju ievaddaļu noslēdz Latvijas valsts himnas ievadvārdi, kas piešķir ievada tekstam **emocionālu pieskaņu**.⁶³⁶ Tas tika atzīmēts arī Saeimas plenārsēdē, konstitucionālajam likumdevējam apspriežot ievada tekstu.⁶³⁷ Sākotnējā 2013. gada E. Levita izstrādātajā preambulas projektā himnas ievadvārdi bija pieminēti kā skaidrojošs elements [atbilstoši valsts himnā “Dievs, svētī Latviju!” izteiktajai brīvas, nacionālas valsts idejai savā brīvi vēlēta Satversmes sapulcē ir nostiprinājusi Latvijas valsts konstitucionālo kārtību un nolēmusi sev šādu valsts Satversmi:]⁶³⁸ Galīgā redakcija liecina par vēlmi “svinīgot” konstitūcijas preambulu.

3. Noslēgums

68. Satversmes ievads nav tikai vēsturi apkopojošs dokuments. Tas ir vērsts arī uz nākotnes mērķu sasniegšanu un ir līdzīgs rīcības programmai.

69. Satversmes ievads ir Satversmes teksta sastāvdaļa. Tam ir tāds pats juridiskais spēks kā citām Satversmes teksta vienībām, kuras iespējams grozīt Satversmes 76. un 78. pantā paredzētajā kārtībā. Jāpiekrīt J. Plepam⁶³⁹, ka Satversmes ievads ir juridiski saistošs konstitucionāla ranga tiesību normu kopums, kamdēļ tas iztulkojams, ievērojot Satversmes iztulkošanas paņēmienus. Preambula nesatur subjektīvi publiskas tiesības,

⁶³⁴ Balodis R., Danovskis E. 87., 88. panta komentārs. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 177. lpp.

⁶³⁵ Turpat.

⁶³⁶ Turpat.

⁶³⁷ No I. Čepānes runas Saeimā likumprojekta “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” pirmajā lasījumā. Latvijas Republikas 11. Saeimas ziemas sesijas četrpadsmitā sēde 2014. gada 27. martā. http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1075_115.

⁶³⁸ Skat.: Levits E. *Izvērstas Satversmes preambulas iespējamā teksta piedāvājums un komentārs*. Jurista Vārds, 2013. 24. septembris Nr. 39 (790).

⁶³⁹ Pleps J. *Satversmes ievada piemērošana*. Jurista Vārds, 2014. 5. augusts, Nr. 30.

lai uz tām atsauktos, ceļot prasību Satversmes tiesā. Atsaucoties tikai uz Satversmes ievadu, privātpersona nevar vērsties Satversmes tiesā ar konstitucionālo sūdzību. Taču konstitucionālajā sūdzībā var tikt ietverts lūgums pārbaudīt apstrīdētās normas atbilstību arī Satversmes ievadam. Citi Satversmes tiesas likumā paredzētie pieteikumi par lietas ierosināšanu var tikt iesniegti par apstrīdētās tiesību normas neatbilstību Satversmes ievadam. Satversmes ievada atsevišķi jēdzieni un teikumi iztulkojami Satversmes ievada un visas Satversmes kontekstā.